

Mahájánské texty

Květoslav Minařík
H. P. Blavacká

Květoslav Minařík — H. P. Blavacká

MAHÁJÁNSKÉ TEXTY

CANOPUS
Praha 1995

ÚVOD KOMENTÁTORA

Jestliže se s hlubokým porozuměním ponoříme do obsahu tohoto spisu, zřetelně se nám projeví, že evropskou okultní a mystickou literaturu musíme rozdělit do dvou od sebe zcela odlišných skupin. Jedna z nich obsahuje návody a sliby, které nevedou k niterné transfiguraci nebo ke zničení osobitosti hledajících lidí, ale jen ke svůdným představám rozvoje abnormálních schopností a sil a tím ovšem k představám o osobním uplatnění a úspěchu. Tato skupina spisů je zastoupena daleko větším počtem knih než druhá; ta bere v úvahu osudové příčinnosti ve světě živoucích tvorů a bytostí, a proto ukládá hledajícím lidem tak hlubokou mravní kázeň, že se pod jejím tlakem musí jejich osobnost rozplynout jako bezduchý přízrak.

I ti, kdo již hledají na cestách mystiky, však většinou natolik podléhají světským zřetelům, že si knih této druhé skupiny ani nevšímají nebo jim nerozumějí. Reagují spíš na návody a sliby, které na nich požadují část jejich času, a ten se jim zdá dobře využitý v objektivně bezpředmětných mentálních a fyzických cvicích.

Rozumíme-li dobře kvalitě psychického rozvoje světsky zaměřených lidí, musíme se vyhybat každému zkoumání, kam zavádí životnost a vůle nezušlechtěná vysokými zřeteli. Právě rozvoj těchto vysokých zřetelů nás má na cestách mystiky zajímat především, aby v nás pochybné mentální a fyzické cviky nebudily neblahé předzvěsti.

Hlas ticha klade důraz především na vývoj těchto vysokých zřetelů. Proto jsem jej zařadil do nejhodnotnějších mystických spisů — a chtěl tomu jistě sám osud, že jsem poznal člověka, jehož mystické úsilí bylo věrným obrazem pouček tohoto spisu. Upozornil jsem ho na to, ale on této knize stejně nerozuměl, neboť se právě rozvíjel do duchovního života spontánní silou pravé duchovní realizace. Tím chci říci, že byl mystikem způsobem svého života a nikoli teoretickými znalostmi.

Byl bych mu rád umožnil, aby své životní mystické úsilí mohl zařadit do určité mystické metodiky, a proto jsem se rozhodl udělat k tomuto spisu komentáře, které by mu jeho situaci objasnily.

Právě v té době jsem však byl o tyto komentáře požádán i jedním theosofem, který je chtěl vydat knižně. To se však nepodařilo pro očividné zevní překážky . . .

Zatím však týž člověk, pro něhož jsem komentáře napsal, potvrdil všechny mé znalosti a zkušenosti „Stezky tajného srdce“. Proto jsem komentáře přepracoval s ohledem na to, aby ukázaly nauku tohoto spisu z ještě hlubšího hlediska. Poučen velikým potvrzením, rozhodl jsem se ve víře ve skutečnou upřímnost hledajících lidí odhalit ještě více clonu z pravé mystiky. Rozhodl jsem se také, že toto dílo zahrnu do skupiny svých spisů, které mají jako celek ukázat, jakým způsobem mají hledající lidé překonat světskost a přes nebeské stavy dosáhnout nirvány.

Cesta, kterou tento spis ukazuje, může, jak vím, každého odstrašit svou přísností a vznešeností. Cíle mystiky jsou však tak vysoké, že jich žádný světsky orientovaný člověk nemůže dosáhnout. Ale tyto cíle vábí právě svou nadsvětskostí, která by byla zničena a pošlapána i nejmenším nádechem světskosti. Z toho důvodu je nezbytné, aby toužící lidé přijali mravní zřetel a kázeň, která je zbaví světskosti dříve, než vstoupí do oblasti, kterou má tento spis na zřeteli.

Uvažujeme-li tedy o vznešených cílech pravé mystiky, musíme technická cvičení tolik zdůrazňovaná povrchními spisy pojednávajícími o mystice pokládat za úsilí marné. Neboť život není zmatená hra, leda na povrchu. V hlubinách vlastní bytosti je každý jedinec vystaven vážným tlakům ŽIVOTA, tlakům, které musí řešit, jestliže se ovšem již nestal bezduchou mátohou, která vnitřní život ztratila a žije pouze viděním a povrchními reakcemi, čili reflexy.

Ač nerad, soudím, že se počet lidí žijících psychickými reflexy skutečně zvětšuje. Proto se u druhé skupiny lidí, u těch, kteří žijí nitrem, jeví potřeba nalézt metodu, jejíž pomocí by překonali svět, který je induktivní silou obvyklých zřetelů tísní víc a víc. Jenže metoda bývá téměř vždy spíše čímsi neživým a bytosti vzdáleným, a proto je třeba NAUKY, která ukazuje cestu k hluboké přeměně právě v přirozeném stavu bytosti. Zde se však již nevystačí se zevními postoji a úkony, nýbrž s úsilím o mravní proměnu, jejíž podoba nám svítá z textu této knihy. Proto může být tato kniha blízká každému, kdo vážně myslí na své vykoupení.

To, čím text může hledajícího a toužícího člověka odstrašovat, bude mírněno úspěchy v úsilí o mravní proměnu. Jenom světsky orientovaní lidé se mohou strachovat pouček, příkazů a napomenutí, které text obsahuje. Jakmile se očistí, bude jim jeho mrazivé ovzduší příjemné stejně jako chladný vánek v tropickém dni. Domněle těžký a bolestný život bódhisattvů se jim pak ukáže jako radikální způsob bytostné očisty, jejímž ovzduším svítá a probleskuje blaženost a volnost Velikého Vykoupení tak zřetelně jako za žádného jiného duševního postoje.

Veliký cíl, totiž vykoupení, je abstrakcí pro každého z těch, kdo v sobě nosí byť jen nepatrnou stopu svěskosti a instinktivnosti. Všechno, co náleží do těchto dvou forem živočišnosti, musí být vyhlazeno hlubokým zaměřením bódhisattvického ducha, který je kvalitativně opakem ducha sobeckého. A vědomí bódhisattvů se snadno přesmekne z oblasti jevů do transcendentna, kde již nebude zatíženo okovy dobra nebo zla. Potom jim vzejde moudrost, která je korunou „velikých překonatelů“ — čekajících již jen na samovolné vyhasnutí každé stopy sklonu k diferenciaci na úrovni uvědomování, k diferenciaci, která stahuje monadu do křečovitého stavu, jež poznáváme jako bytí.

Tak vysokými zřeteli, které zbavují každého usilujícího člověka celé jeho vlastní osobitosti, ukazuje tento spis spolehlivou cestu k nejvyššímu cíli, v němž již neexistuje žádná křeč bytí, ať je ze subjektivního hlediska chápána jako příjemná, nebo nepříjemná. A Veliký Cíl ukáže, že je jediným domovem, do něhož se musí jednou vrátit všichni ti, kdo se cestou inkarnacemi ztratili v sansáru, ošálení zdáními, která jim před očima kouzlil zevní svět.

Nechť je tedy tato kniha ukazatelem nejvyšší cesty, pravého úsilí a opravdového vykoupení!

Květoslav Minařík

PŘEDMLUVA

HELENY PETROVNY BLAVACKÉ

Tyto stránky jsou výběrem z Knihy zlatých předpisů, z jednoho z oněch děl, která byla vložena do rukou žáků mystiky na Východě. V oné škole, jejíž učení bylo přijato též mnohými theosofy, je jejich znalost povinná. Pořízení překladu tohoto díla bylo pro mne úkolem poměrně snadným, jelikož znám z paměti mnohé z těchto předpisů.

Je velmi dobře známo, že se v Indii metody psychického školení od sebe liší podle toho, který guru (učitel nebo mistr) je provádí. Nelíší se však jen proto, že patří k různým filozofickým školám, jichž je šest, ale též proto, že každý guru má svou vlastní soustavu, kterou obyčejně udržuje ve velké tajnosti. Za Himálajem však není v metodách ezoterních škol rozdílu, nejedná-li se právě o gurua, který je pouze obyčejným lamou, jenž zná jen o trochu více než ti, které učí.*

*Dílo, z kterého zde překládám, tvoří část téže skupiny spisů jako dílo, z něhož byly vyňaty Znělky Knihy Dzyan, na které spočívá Tajná nauka. Společně s velikým mystickým dílem, nazvaným Paramártha, o němž praví legenda o Nágárdžunovi, že bylo odevzdáno velikému arhatovi nágy, čili „hady“ (pojmenování dávané středověkým zasvěcencům) si činí nárok na stejný původ i Kniha zlatých předpisů. Přesto její myšlenky a nauky, jakkoli vznešené a původní, nalzáme často v různé podobě v sanskrtských dílech jako v Džňáněšvarí,** v onom skvělém mystickém pojednání, kde Kršna líčí Ardžunovi planoucími barvami stav plně osvíceného jogína; rovněž je nalzáme i v různých upanišádách. To je konečně přirozené, jelikož většina, když ne všichni z velikých arhatů, prvních to následovníků Gautamy Buddha, byli Hindové a Árjové a nikoli Mongolové, zvláště ti, kteří se vystěhovali do Tibetu. Díla, jež jen Árijásanga po sobě zanechala, jsou velmi početná.*

*V hinduismu.

**Džňáněšvarí je, jak je nyní známo, psána maráthsky a skládá se z Bhagavadgíty komentované Džňáněšvarem.

Pozn. vydavatele: Veškeré poznámky označené * jsou původní poznámky H. P. B.

Původní Předpisy byly vyryty do tenkých obdélníkových destiček, opisy pak velmi často do kotoučů. Tyto kotouče nebo tabulky jsou obyčejně uchovávány na oltářích chrámů přidružených ke střediskům, kde jsou zřízeny tzv. „kontemplativní“ čili mahájánské školy (jógačára). Jsou psány různě, někdy tibetsky, většinou však v ideografech. Posvátná řeč (senzar), nehledě k její vlastní abecedě, může ještě být vyjadřována různými způsoby psaní, tajnými znaky, které připomínají spíše ideografy než slabiky. Jiná metoda (tibetsky zvaná lug) používá čísel a barev, z nichž každé představuje jedno písmeno tibetské abecedy (třicet jednoduchých a čtyřiasedmdesát složených písmen) a tak tvoří úplnou abecedu tajného písma. Při používání ideografů je nutno číst text určitým způsobem, neboť v tomto případě symboly a znaky používané v astrologii, tj. dvanáct zvířetnickových znamení a sedm základních barev, každá ve třech odstínech — světlé, základní a temné — představují třiatřicet písmen jednoduché abecedy pro slova a věty. Vždyť při této metodě dvanáct pětkrát opakovaných znamení zvířetníku spojených s pěti živly a sedmi barvami dává celou abecedu, složenou ze šedesáti posvátných písmen a dvanácti znaků. Znak, umístěný na počátku textu, rozhoduje o tom, zda má čtenář číst po indickém způsobu, kdy každé slovo je jednoduše přizpůsobeno sanskrtu, nebo podle zásad čínského čtení ideografického. Nejsnadnější způsob je však ten, který nenutí čtenáře k používání nějakého zvláštního nebo vůbec jakéhokoli jazyka, neboť znaky a symboly byly jako arabské číslovky a značky obecným a mezinárodním majetkem zasvěcených mystiků a jejich následovníků. Tatáž zvláštnost je typická u jednoho způsobu čínského písma, které může čít kdokoli obeznámený s jeho povahou se stejnou snadností; Japonec je např. může stejně snadno číst ve své vlastní řeči jako Číňan v jazyku svém.

Knihy zlatých předpisů — z nichž některé jsou z předbuddhistické doby, zatím co jiné jsou pozdějšího data — obsahuje asi devadesát menších zvláštních pojednání. Z těch jsem se naučila devětatřiceti zpaměti již před léty. Abych mohla přeložit zbytek, byla bych se musila uchýlit k poznámkám roztroušeným v neobyčejně velkém množství písemných dokladů a záznamů, sebraných v minulých dvaceti letech, jež nikdy nebyly uspořádány, což by věc nečinilo na žádný způsob snadným úkolem. Všechny by ani také

nemohly být přeloženy a dány světu příliš sobeckému a tolik připoutanému ke smyslovým věcem a tudíž naprosto nepřipravenému správně pochopit mravouku tak vznešenou. Neboť když člověk vážně nevytrvá na cestě sebepoznání, pak nikdy není ochoten vyslechnout takové rady.

Přesto však nepřeborné svazky východního písemnictví, zvláště upanišád, jsou takové mravouky plny. „Usmrt' všechnu touhu po životě“, praví Kršna k Ardžunovi. Tato touha má své sídlo pouze v těle, v nositeli vtěleného Já a nikoli v Já samotném, jež je „věčné, nezničitelné, jež nejen nezabíjí, ale nemůže být samo zabito“ (Katha-upanišada). „Usmrt' pocitování“, učí Suttanipátó, „dívej se stejně na rozkoš a bolest, zisk i ztrátu, vítězství nebo porážku“. Rovněž: „Jen ve Věčném hledej útočiště.“ „Znič pocit oddělenosti“, stále různými způsoby opakuje Kršna. „Mysl (manas), která sleduje toulavé smysly, činí duši (buddhi) stejně bezmocnou jako člun, jenž unášen větrem bloudí po vodách“ (Bhagavadgíta II, 67).

Proto jsem považovala za lepší poříditi jakýsi rozumný výběr jenom z těch pojednání, která budou vhodná oněm několika skutečným mystikům v Theosofické společnosti a která určitě uspokojí jejich potřeby. Jen oni ocení tato slova Kršny — Krista, vyššího Já.

„Mudrcové netruchlí ani pro živé ani pro mrtvé. Aniž bylo vskutku doby, kdy bych nebyl já nebo tito vládcové lidí a také nikdo z nás ani v budoucnosti nepřestane být“ (Bhagavadgíta II, 11, 12).

V tomto překladu jsem učinila vše, aby byla zachována básnická krása řeči a jejích obrazů, jimiž se vyznačuje dílo původní. Do jaké míry se mi toto úsilí zdařilo, nechť posoudí čtenář sám.

ZLOMEK PRVNÍ

HLAS TICHÁ

1. Tyto pokyny platí pro ty, kteří neznají nebezpečí nižších iddhi, čili psychických sil.^{1}*

Mluví-li se o nižších psychických silách, nejde snad vždy o kouzelné síly, ale o psychická napětí, jejichž bezprostředními impulsy je člověk podněcován k tomu či onomu činu. Výraz magické síly proto musíme z evropského hlediska chápat jako neovladatelné psychické podněty; ty však člověk v sobě uložil sám svými zřeteli. Zřetele totiž znamenají vytváření vztahů a z nich vzniká napětí, které se vybíjí proti předmětům těchto vztahů nebo předmětům jim podobným.

Tato velmi neutěšená situace přivádí člověka vždycky do nesnází, pocházejících z rozličných „nevyhnutelností“, které si sám připravil. Jóga se však stává živou a významnou teprve tehdy, když tato situace přestala. To je smysl slov textu, jenž tímto způsobem dává najevo, že počátek jógického školení vůbec je nutno vidět ve snaze o psychické překonání této situace. Ten, kdo chce být jogínem, musí především začít s takovou mentální a vědomou životosprávou, jaká ho vede ke zcela jiným zřetelům, než jaké měl dosud. Musí se zaměřit k transcendentální oblasti, aby objektem jeho mysli a vědomí byly oblasti a věci nadsvětské a tím se konečně vymanil ze vztahů světských, na něž si vždy stěžuje, mluví-li o životní strasti.

Výsledek úsilí o usměrnění zřetelů do transcendentna se posléze projeví vyvstáním šťastných nadsvětských pocitů a to je vlastně stav, označitelný za přípravu k józe.

2. Ten, kdo by chtěl slyšet hlas náda,² „bezzvučný zvuk“ a pochopit jej, ten se musí seznámit s povahou dhárany.³

Dhárana je v tomto případě považována za soustředění mysli, jehož pomocí dosáhl člověk tak hlubokého psychického nebo mentálního utišení, že uslyší hlas náda. Tento hlas, duchovní ticho, je reakcí na tvůrčí přírodní i kosmické znění; to není běžně slyšitelné,

* Číslované poznámky H. P. B. najdete na konci knihy před vysvětlivkami.

i když jeho některé modifikace může člověk slyšet jak v určitém obvyklém tónu v uších, tak i přímo v přírodě. O tom se bude mluvit dále v textu. Nyní je nutno pouze připomenout, že skutečným mentálním utišením, jehož bylo dosaženo soustředěním z vlastní vůle, bude „vnímáno ticho“; ticho je rušeno tvůrčím zněním a to se mění v tón, zesilující až do strašných úderů a praskotu. Jenom slyšení těchto průvodních zvuků může ten, kdo chce být jogínem, považovat za doklad pravého mentálního utišení. To znamená, že když se tyto zvuky nedostaví, nedosáhl vlastně mentálního soustředění, ale pouze upoutal pozornost, což se rovná meditaci nebo soustředění s určitou myšlenkou.

3. Když se žák stal lhostejným k předmětům smyslového vnímání, musí vyhledat krále těchto smyslů, tvůrce myšlenek, původce klamu.

Tímto králem je vlastně zřetel nebo názor. Upíná-li se k tvářnosti skutečna, podněcuje k určitému myšlení; takové myšlení modeluje schopnost prozření neboli vhled toho druhu, jakým bývají obdařeni světští dobře učenění lidé. To znamená, že zajímá-li se člověk jenom o zevní vzhled jevů, bude se jeho myšlení pohybovat jenom v této sféře; to je pravá příčina nevědomosti, jak ji chápe mystika, jóga nebo buddhismus. Chce-li člověk nabýt poznání, musí zaměřit pozornost k tomu, jak se jev chová a nikoli k tomu, jak vypadá. To je ostatně psychologický moment, který působí na rozvoj inteligence, vzdělanosti a moudrosti. Kdo se zajímá o vzhled jevů, ten je vždy duševně zaostalejší, dokonce přesně v poměru ke zřetelům, usměrněným buď k povrchu, nebo k nitru věcí.

4. Mysl je velikým vrahem Skutečnosti.

5. Toho vraha nechť žák usmrtí.

Mysl je síla nebo schopnost, která člověku, jenž ji neovládá, dovede představit jeho vlastní přesvědčení jako objektivní skutečnost. Člověk tak vlastně sám sobě buduje síť klamu, klamných přesvědčení a názorů, jimiž je sváděn na scestí v poznávání povahy skutečnosti.

Mysl je nutno usmrtit. Může být usmrcena „vědomým soustředěním s oporami“, což znamená soustředění na objekt, jímž je jisté

místo v těle nebo představa umístěná v těle. Přitom je nezbytné udržovat bdělost na tak vysokém stupni, že si je při tomto soustředění cvičící člověk vědom sebe sama. Za těchto okolností mysl přestane putovat jak za dohledu denního vědomí, což se pokládá za vědomé myšlení, tak i podvědomě, což se pokládá za bloudění myslí. Přestane-li mysl putovat, přestane člověku předkládat jeho domněnky a přesvědčení jako objektivní pravdy a to je podmínkou k probuzení postřehovací moci, prorážející si cestu klamnými zdáními ke skutečnosti a pravdě.

6. Neboť: když se mu jeho vlastní podoba bude jevit ne skutečnou jako při probuzení všechny ty tvary, jež vidí ve snech;

7. když již neuslyší ony mnohé zvuky, jen pak může rozpoznat ten Jediný vnitřní zvuk, jenž ničí zvuky zevní.

Je-li zastaveno mechanické myšlení silou mentálního soustředění s oporami a přivedeno až k výslednému jevu, jímž je jistý stupeň prozření, ukáže se náhle, že až dosud viděné jevy jako např. příroda, lidé a živočichové jsou pouze masky zakrývající rozhodující psychickou skutečnost, která má často zcela jinou povahu než její maska. A zajímavé přitom je, že člověk, jenž dosáhl prozření, nenachází mezi jevy, které může právě pozorovat, „charaktery“, nýbrž spíše stroje, poháněné psychickými podněty jako např. vášněmi, vzruchy, rozličnými city a hlubokými pohnutkami... A čím lépe vidí, tím více zjišťuje, že jevy jsou jen „prapory vlající ve větru niterných napětí, přiváděných k vybití schopností vlastního smyslového vnímání“.

Když člověk utichne (mentálně) silou soustředění, pozná též, že se vymanil z lomozu, který vyvolává zrání, růst a vývoj organismů, tvůrčí dění a všechny počiny živoucích tvorů; to je znamení, že se skutečně propracoval do ticha. Toto ticho se mu stává životním prožitkem, jako mu až dosud byl životním prožitkem tento lomoz, postihující každou bytost i tvora, kteří se nevymanili z mechanického myšlení silou soustředění.

Postřehy, jejichž pomocí proniká člověk k poznání životní mechaniky, neukáží pouze to, že všechno živé je jen strojem uváděným

v pohyb příslušnou pohonnou látkou, ale dokazují mu, že i on je takovým strojem. K těmto postřehům totiž dochází v psychickém přerodu a přitom se i on sám pozná jako bytí neskutečné, jelikož je oživováno příčinnými karmickými silami. U příznivých typů provádějících jógu je toto poznání počátkem úsilí, jehož pomocí si chtějí podmanit sebe samy; chtějí tak přestat být stroji a stát se bytostmi, to je jevy, které vládnou svému bytí svou vůlí.

Tím buď řečeno, že dalším cílem jógy je dovést člověka ke schopnosti nebo k síle, kterou by mohl sobě vládnout. Kdo to dovede, ten jistě v sobě nejprve udělá pořádek: potlačí nežádoucí duševní stavy a začne žít v dobrých stavech. — Kdo sobě vládne a žije jen v dobrých stavech, aniž se nechá dosud nezničenými bytostnými sklony přimět k tomu, aby porušil příkaz neublížovat jiným tvorům a bytostem, ocitá se — a to bezprostředně — v božských stavech a tím ovšem i v božských oblastech. To znamená, že sebevláda, kterou rozumíme podmanění si sebe sama až ke schopnosti žít ve chtěných dobrých stavech, pozvedá ihned člověka do nebe, jestliže dovede neuposlechnout eventuálních impulsů, aby komukoli ubližoval za účelem jakéhokoli vlastního prospěchu. A to je vlastně začátek jógy. Další výsledky se vymykají pochopení...

8. Jedině pak, nikoli dříve, opustí oblast asat, klamný svět, aby vstoupil do říše sat, oblasti pravdy.

Oblast asat je vlastně svět kolotavých existencí, věčného koloběhu zrozování a umírání, svět neklidu a klamů. Synonymum sansára podle sanskrtu a korwa v řeči tibetské. — Kde končí oblast asat začíná oblast sat. Oblast sat obsahuje na nižších stupních sféry dévů, na nejvyšším stupni Světlo, jehož obdobu bychom mohli vidět ve bdění, které není opřeno o smyslové vjemy. Tedy ve „bdění o sobě“, což je též jas vědomí, kosmická prázdnota, která dala vzniknout kosmickým tělesům a všemu bytí ze svých vlastních schopností a sil.

9. Dříve než duše prohlédne, je nutno dosáhnout vnitřního souladu a tělesné oči se musí stát slepými k veškerému klamu.

Vidět duši je symbolický výraz pro vysoce vyvinutý intelekt, který jsem označil za schopnost prozření. — Aby mohl člověk vidět svou duši, musí zničit mechaniku zrakového vnímání. Nevidět, jak lidé obvykle vidí a viděné vnímají, je psychická i mentální kázeň, jejíž bezprostřední ozvou je postřehování, pronikající tvářností věcí do hlubin jejich nitra. Nechce-li však člověk vidět ani jejich povrch ani jejich nitro, stane se schopným vidět Prázdnotu samého absolutna.

10. Dříve než duše počne slyšet, musí se obraz (člověk) stát hluchým stejně k řevu jako k šepotu, stejně k hlasům troubících slonů jako k stříbrnému bzukotu zlaté světlušky.

Člověk — obraz: zevní bytost, vnímající smysly. Tento člověk musí zaměřit slyšení k opěrnému bodu pro soustředění, který může být pouze „tichou oporou“. Musí se mu v tomto smyslu věnovat do té míry, aby přestal slyšet jak to, co v něm budí strach a co si může vysvětlovat jako zlé předzvěsti, které se ho bezprostředně týkají, tak i to, co je mu příjemné a vábí k přilnutí. Díky takovému utišení jistě dosáhne pravého bytostného utišení, které předchází slyšení „zvuku náda“, zvuku tvůrčího ticha; to je v poměru k individuu konečné, takže jen předchází dalšímu tichu, symbolizujícímu „ticho pravého vykoupení“.

11. Dříve než duše bude s to pochopit a se rozpomenout, musí být sjednocena s tichým mluvčím právě tak jako tvar, do něhož bude hlína uhnětena, je nejdříve spojen s myslí hrnčířovou.

12. Neboť jen tehdy duše uslyší a vzpomene si.

13. K vnitřnímu uchu potom promluví

Kdo dokáže ztichnout mentálně tak, že uslyší hlas náda, vytváří předpoklady, aby se v jeho bytosti z hlubin zapomnění opět vynořilo božské prožívání, které zaniklo mravní a psychickou degenerací lidstva. Jde tedy o pochopení a rozpomenutí se na zapomenuté božské prožívání, které přestože se nám v běžném případě vůbec nepřipomíná, v nás dríme, skryto v latentním stavu. Je v nás skryto v takové hloubce, že je třeba v tichu nemyšlení se tak soustředit,

že takřka dospíváme k vědomé i duševní jednobodovosti; když dokážeme z bodu velikosti špendlíkového hrotu vytvořit pro vědomí a mysl spolehlivou oporu, tu konečně poskytneme božským stavům dost širokou cestu, aby se mohly dotknout našeho vědomí a připomenout se nám jako stavy našeho původu.

Ale tato tradiční a spolehlivá cesta k rozvoji božského prožívání není jediná. K božskému prožívání lze dospět i přímým soustředěním na ticho, promítnuté vně bytosti jako prostor naplněný jistými kvalitami nebo prostor z těchto kvalit vytvořený. V tom případě je však tento stav cílem úsilí, kdežto tradiční postup vede k pochopení, že tento stav je pouze průchodní.

HLAS TICHÁ

a řekne:

Hlas ticha je v náboženské mluvě hlas boží. Z psychologického hlediska je to stav výkonné blaženosti, která se vyvinula z naprosté nezřetelnosti do embryonálního stavu; v něm se již může připomínat vědomí člověka jako srovnávací měřítko, vystupující samo sebou proti světskému stavu obecného člověka. Ale i když je Hlas ticha možno psychologicky i fyzikálně dobře odvodit, neznamená to ještě, že jde o jev, který je možno zařadit do obvyklých jevů a pak ho již nebrat v úvahu, protože momentálně není tak naléhavý jako jiné psychické jevy, které nás tíží a nutí řešit obecné problémy. Symbolizuje nebeskou přirozenost, kterou je nutno rozvinout, jestliže chceme překonat strasti provázející světský život a povznést se k žití harmonickému.

14. Usmívá-li se tvá duše, koupajíc se ve slunečním svitu tvého života; zpívá-li tvá duše v kukle z masa a hmoty; lká-li tvá duše v turzi vlastního klamu; usiluje-li tvá duše přervat stříbrnou nit, která ji poutá k Mistrovi,⁴ pak věz, ó žáku, že tvoje duše patří zemi.

Sluneční svit života je básnické rčení, vztahující se na optimismus mládí, které znamená rozvoj životních sil. Ale karmicky mladý může člověk být až do svého stáří. V takovém případě jde o tvora, jenž spěchá za životními zkušenostmi, předpokládaje, že budou jenom příjemné. Ale svět klame. Každá situace, která se

zdála příznivou, když byla člověku ideálem, jež se snažil uskutečnit, jeví se v nejposlednějším projevu jako nežádoucí; monada procházející z vtělení do vtělení pomalu strádá tyto poznatky v hlubinách těchto vtělení. Když jich dost nastřádá, stanou se tekutinou, která začne přetékat z podvědomé oblasti do oblasti vědomé. Potom se člověk stává pesimistou, jako bývají starci, i když třeba začal právě žít jako dítě, které začíná chápat život. To je ovšem znak karmické dospělosti, která vnímá život a bytí jako sen a jejich prostřednictvím získávané zkušenosti jako zbytečnost. Pak duše, čili souhrn vědomí a já, přestane „zpívat v kukle z masa a hmoty“ a „lkát ve tvrzi vlastního klamu“, neboli přestane kolísat mezi doufáním a zoufalstvím pocházejícím ze zklamání. Naopak bude usilovat o to, aby rozvinula božskou přirozenost, o níž jsem mluvil v předešlém komentáři, aby mohla začít žít v blaženosti z odpoutání a uvolnění.

15. Když tvoje rozvíjející se duše dopřává⁵ sluchu víru světa, když tvoje duše odpovídá řvoucímu hlasu velikého klamu,⁶ když poděšena při pohledu na palčivé slzy bolesti, když ohlušena výkřiky zoufalství tvá duše se stahuje do svého jáství jako plachá želva do svého krunýře — pak věz, ó žáku, že tvoje duše je nehodným svatostánkem svého tichého Boha.

Žít v úzkém vztahu s transcendentální oblastí neznamena ještě žít stranou drsných skutečností obecného života. Ale žít v tomto vztahu je možné jen tehdy, když člověk moudrostí vyvažuje strasti obecného života, v jejichž středu žije vždy, dokud nosí hmotné tělo. Další stupně mystického nebo jógického vývoje jsou proto v přímé spojitosti s normálním lidským učeněním, které je ve spojení se životními zkušenostmi; jejich pomocí se prostřednictvím pochopení překonávají životní strasti, jež postihují svět.

Kdo dovede žít božský život, jen když se zcela abstrahuje od života, ten nemá předpoklady k tomu, aby v něm setrval vždy a za všech okolností. Jestliže se může na základě vnějších podmínek izolovat od společnosti, může to vždy být jenom na čas, ať již z důvodů vnějších, nebo vnitřních. A kdyby se ze zevních důvodů nemusil nikdy vrátit do lidské společnosti, rozhodnou tuto otázku vnitřní činitelé. Člověk jako fyzickým tělem obdařená bytost není

tvor naprosto samostatný. Právě strukturou svého těla je spjat se vším, co žije; nedovede-li žít božský život ve společnosti, pak jej přestane žít v tu chvíli, kdy ho mocný hlas jeho přirozenosti zavolá zpět do lidské společnosti. A nezavolá-li ho, je nutno zkoumat, zda není bytostí zlomenou . . .

16. Když počne tvoje duše sílit a vyklouzne ze svého bezpečného útulku, když odpoutavši se od svého ochranného svatostánku napíná svou stříbrnou nit, spěchajíc dál; když patříc na svůj vlastní obraz na vlnách prostoru si šeptá „To jsem já“, pak si přiznej, ó žáku, že tvoje duše je chycena v pavučinách bludu.⁷

Kdo usiluje o zkušenost nejvyššího stupně mentálního utišení, zažije v jistém stupni uskutečňování ticha obrozovací pochod, který se projevuje vlitím nových životních sil do bytosti, vyčerpané životními zkušenostmi. Není-li za těchto okolností člověk dosti karmicky zralý, stává se obrozovací pochod vzpružením na nižší úrovni. Posílen spěchá znovu do světa za životními zkušenostmi a nesmí předpokládat, že spěchá za něčím jiným než za stupňováním strastí až do míry neúnosné.

Mystické snahy neslouží k tomu, aby si člověk přišel duchovní opičí žlázy, které posílí jeho smysly. Rozvoj životnosti, přirozený výsledek na cestě skutečného zříkání se světa, by snažícímu se člověku měl připomenout, aby všechny své právě rozmnožené síly věnoval dalšímu mystickému uskutečňování, neboť tato vzpruha je pouze dočasná. Promarní-li rozmnožené životní síly, pozná se jednou jako předčasně vyčerpaný stařec, který pro nedostatek sil nemůže dosáhnout vysokých mystických met, ale nemůže žít dobře ani na zemi.

17. Tato zem, žáku, je síní žalu, v níž po stezce příšerných zkoušek jsou rozsety pasti, které mají polapit Já bludem, jenž se zove „veliké kacírství“.⁸

Zkoušky, o nichž se zde mluví, nejsou příšerné svým rozsahem, zjevem a momenty, nýbrž kvalitou. Právě mystické zkoušky jsou potud příšerné, že celá mystická stavba se vždy zhroutí, jestliže se hledající člověk zapomene a věnuje na chvíli pozornost něčemu

jinému než právě nejvyššímu stavu. Ježto se však zhrouť vždy celá světskost, když člověk věnuje myšlenku nejvyššímu stavu, je toto prokletí mystického postupu naprosto správné. Ukazuje také, že hraniční mez oddělující duchovní oblasti od oblastí fyzikálních je tak úzká, že dovoluje duchovním bytostem uskutečnit světskost a světským uskutečnit božskost.

Zapomene-li se ten, kdo uskutečňuje nejvyšší stav, a padne do světskosti, protože věnoval světu jedinou myšlenku, padá vždy jen tam, kde byl. A jestliže se mu po zkušenosti z uskutečňování nejvyššího stavu jeví jeho dřívější přirozený stav jako příšerný, je to záruka, že někdy po teoretickém posouzení povahy svého dřívějšího stavu, jindy po jednom a jindy opět po dvou poklescích bude mít vždy dosti síly, aby se udržel na vysoké mystické cestě.

18. Tato zem, ó nevědomý žáku, je pouze ponurá brána vedoucí do šera, jež se prostírá před údolím pravého světla, onoho světla, jež vítr neuhasí, onoho světla, jež hoří bez knotu či oleje.

Svět je viděn jako ponurá brána proto, že je zřejmě jeho úlohou dovést člověka životními zkušenostmi do šera poznávání pomíjejícího jak světa samého, tak i všech světských jevů. Aby svět mohl splnit svou úlohu, nemůže člověku poskytovat jen příjemné životní zkušenosti, ale spíš zkušenosti zkrušující. Právě jimi se změní jeho dosavadní zřetele, které jsou vždy prvopočátečními podněty, vedoucími na cestu osvobození.

19. Veliký zákon praví: „Abys poznal JÁ VEŠKERENSTVA,⁹ musíš nejprve poznat svoje vlastní Já. Abys dosáhl poznání onoho Já, musíš se vzdát já ve prospěch ne-já a bytí ve prospěch nebytí; pak teprve můžeš spočinout mezi perutěmi Velikého ptáka. Ach, jak sladké je odpočinutí mezi křídly toho, jenž se nerodí, aniž umírá, ale jest AUM¹⁰ po věky věků.¹¹“

Pozná-li kdo sebe, pozná celý svět. Neboť všechno existující je projekcí vlastních duševních stavů, tu více realizovaných, tu více příznakových. A stavy kterékoli bytosti, s níž se člověk dostává do styku, doléhají na něho — jestliže se dovede správně pozorovat,

a proto se poznávat — jako její charakteristické působení, projev to některého ze stavů, který on sám prožil, prožívá nebo bude prožívat. Vzniká jen otázka: je snadné poznat sebe sama? Předpokladem sebepoznání je správné pozorování sebe. Nikoli jen v zevních úkonech a projevech — to je jen cesta k pravému mystickému pozorování sebe. Je nutno pravým soustředěním, o němž jsem již mluvil, utiřit celou bytost a pak ji pojmout jako předmět pro pozorování především pokud se týče myšlení, cítění a duševních stavů. Tímto způsobem se uschopníme vnímat všechny změny, k nimž dochází na psychické úrovni; z jejich pozorování vzejde poznání jejich příčin.

Když se člověk psychicky obsáhne, a to vědomým pozorováním se ve stavu vědomého uvažování, vztaženého k příčinám psychických změn, může již nechtěné duševní stavy potlačovat a chtěné nechat rozvinout. Je-li již trvale ve chtěných (dobrých) duševních stavech, může s úspěchem rozjímat o AUM, které symbolizuje trojí fázi bytí, totiž jeho vznik, trvání a zánik v prázdnotě absolutna.

20. Chceš-li dosáhnout poznání, pak usedni na Ptáka života.¹²

21. Chceš-li žít, vzdej se života.¹³

Toto je poukaz k tomu, abychom se nepoutali k časnému životu, vázanému na fyzické bytí, ale věnovali se uvědomování absolutna a rozjíмали o něm. Když si za těchto okolností budeme uvědomovat sebe v bytostném smyslu, dáme své vlastní bytosti okusit bezčasovost a bezprostorovost absolutna.

Tento zážitek je nezbytný, myslíme-li na vznik moudrosti. Bytost je v psychologickém smyslu nejnižší vědomou úrovní citu, jehož prostřednictvím shromažďujeme životní zkušenosti. Je-li životní zkušeností dotyk absolutna, pak je všechno jsoící odsunuto jako pozorovatelná předmětnost; kdo může prohlédat všechno, co je, je bytost nejzkušenější, moudrá.

*22. Tři síně, ó unavený poutníče, vedou ke konci námah.
Tři síně, ó vítězi nad Márou, povedou tě třemi stavý¹⁴
ke čtvrtému¹⁵ a odtud do sedmi světů¹⁶, světů věčného
odpočinutí.*

23. Chceš-li vědět, jak se jmenují, pak slyš a pamatuj.

Tři síně a tři stavy jsou: nevědomost, která je duchovním spánkem, školení, které je duchovním tápáním za světlem, a moudrost, která je duchovním bděním. Všechny tři opatřují člověku životní zkušenosti, které jej pozvedají do stavu túrja, stavu, který předchází nejvyššímu sjednocení.

24. První síň se jmenuje nevědomost — avidja.

25. To je síň, v níž jsi spatřil světlo světa, v níž žiješ a v níž zemřeš.¹⁷

Z bytostného hlediska je člověk citem ve hmotě realizovaným; duchovní projevy citu jsou bezčasovým opakováním bolestných zkušeností ze snahy dosáhnout něčeho potěšujícího. Zkušenostní zrání na této úrovni je tak pomalé, že se nedá ani pozorovat. Jsme totiž stále stejně hmotní, pokud lidská paměť sahá; životní zkušenosti, které přijme samo tělo, přetvářejí fyzickou bytost v bytost stále subtilnější. Nadměrné nahromadění životních zkušeností v těle by fyzickou bytost přetvořilo v duchový útvar, v bytost neviditelnou.

26. Druhá se jmenuje Síň školení. V ní tvá duše nalezne květy života, ale pod každým květem stočeného hada¹⁸.

Jestliže se někdo duchovně probudí do té míry, že začne žít vědomě ve světě jevů, najde v něm tolik zajímavostí až zázraků, že pro obdiv zapomene na nejvyšší cíl, aby se mohl více zabývat právě těmito zázraky a zajímavostmi. Učiní-li to, ztratí již nalezenou cestu a zaplete se do sítě přeludů, utkané ze změn stavů a forem pozorovatelného světa.

27. Třetí síň se nazývá moudrost, za níž se pak prostírají bezbřehé vody Akšary, nezničitelné studnice vševedoucnosti¹⁹.

Pravá moudrost vede vždy člověka k uskutečnění absolutna. A uskuteční-li je člověk ještě dokud je živ, prožívá nebeské stavy jako nebešťané, kteří žijí moudrostí a nikoli citem nebo pudem jako lidé.

28. Chceš-li bezpečně projít první síní, pak ať tvá mysl klamně nepokládá ohně chťíčů, jež tam žhnou, za sluneční svit života.

Citový život jsou vlastně jen a jen uchopovací akty. To lze vidět u nejnižších organismů, které neprojevují svůj život ničím jiným než právě úsilím o získání potravy. Z duchovního hlediska je to pouze chťíč, i když z lidského hlediska je to jen nevyhnutelný projev pudu sebezáchovy. Ale ať je tomu tak, nebo onak, člověk, který touží po tom, aby uskutečnil nejvyšší stav, nezbytně musí zasáhnout i do běhu věcí v prostých aktech, inspirovaných životním pudem nebo pudem sebezáchovy.

Je třeba vědět, že životní pud je příčinou trvalého psychického nepokoje; z duchovního hlediska je to vzrušení, jaké zabraňuje tomu, aby byl uskutečněn pravý klid. Kdo touží po nejvyšším Uskutečnění, musí se proto přinutit k dokonalému klidu ve smyslu přirozeného chtění, aby vůbec mohl zažít pravý stav soustředění. A tento klid lze uskutečnit pouze naprostým nezájmem o svět.

Kdo vědomě a rozvážně potlačil každý zájem o svět a učinil ze sebe pouze předmět zájmu, ten zažije klid pocházející z nechtění a tím i soustředění, které zavádí vědomí k samému vzniku života. To je velmi poučné a je nezbytné propracovat se k tomu.

Mnozí lidé jsou však duchovně velmi málo vyvinutí, proto mohou považovat projevy životního pudu za pravý smysl života. Kdo se však takto dívá na svět, ten je již na scestí, a proto jsou jeho mystické snahy marné.

29. Chceš-li bezpečně projít druhou síní, nezastavuj se, abys vdechoval omamnou vůni jejích květů. Chceš-li být osvobozen od svých karmických řetězů, nevyhledávej svého gurma v těchto oblastech klamů.

Přísně vzato znamená tato poučka to, abychom odmítali i vzdělanost, jejímž cílem je seznámit lid s povahou a zákonitostí nevyhnutelných přírodních dějů. Je to přece jen operace, jejíž pomocí svět nutí vědomí jedince setrvávat na půdě pomíjivého světa; máme však vědět, že jsme obdrželi lidské tělo jen proto, abychom se s ním

jakožto se svěřeným kapitálem vrátili ke svému prapůvodu, do absolutna. Ústavy pro zevní vzdělávání jsou proto čarodějně kuchyně, v nichž se pravé založení člověka přetavuje tak dlouho, až všechno jeho vědomí bude absorbováno světem. V tomto smyslu si tyto ústavy svými učebními osnovami nezadají s učením černých mágů. Obojí člověka usměřňují do světa, což je pravým předpokladem pro jeho duševní a duchovní zničení. Nebo se snad mám přiznat, že se mýlím? Mám přiznat, že dosavadní postup ukazuje pouze na další vývoj člověka? — Je „doba žní“. Jako vybíráme ze zemských hlubin užitečné nerosty, tak vybíráme z duševních fondů, jež člověk v sobě chová jako duševní majetek vytvářený po nesčetné generace. Až ho vybereme, nastane degenerace. To vím ze zkušenosti, kterou jsem získal při uskutečňování absolutna prostřednictvím snahy o jeho pojetí.

30. Mudrcové neprodlévají v místech radovánek smyslů.

31. Mudrcové nedbají sladkých hlasů klamu.

32. Hledej toho, kdo tě zrodí²⁰ v Síni moudrosti, v síni, která leží dále, kde veškerý stín je neznám a kde světlo pravdy září v nehynoucí nádheře.

Kdo se chce osvobodit, musí se uzavřít světu, ať se mu svět představuje jako dárce příjemných smyslových vzrušení, nebo slibuje odpočinek, často tak žádoucí, když je člověk po dlouhou dobu vystaven zření skutečnosti a pravdy. Když se světu uzavře, setrvá v klidu, který je jistým druhem soustředění.

33. Ono nestvořené přebývá v tobě, žáku, stejně jako v oné síni. Chceš-li toho dosáhnout a obé spojit, musíš se svléci ze svého temného roucha klamu. Udus hlas těla a nedovol žádnému smyslovému obrazu, aby se dostal mezi ono světlo a světlo tvé, aby tato dvě mohla splynout v jedno. A když jsi poznal svou vlastní adžňánu²¹, prchni ze síně školení. Tato síň je nebezpečná svou zrádnou krásou, je jí však třeba ke tvé zkoušce. Měj se na pozoru, lanú, aby oslněna klamnou září tvá duše neprodlévala a nebyla chycena v jejím mámi-vém světle.

34. Toto světlo vyzařuje z drahokamu velikého svůdce (Mára)²². Okouzluje smysly, spoutává mysl a činí z nepozorného žáka opuštěnou trosku.

Ať je pravá kvalita nejvyšší skutečnosti jakkoli nepoznatelná tomu, kdo neusměrnil rozlišující pozorování k absolutnu, přece v něm existuje stále jako semeno, které až dosud nemělo podmínky ke vzklíčení a vzrůstu. Tyto podmínky jsou však získány uvědomovacími postupy, které se týkají různých fyzikálních kvalit, obsažených jak v kosmu, tak v každém tvoru a tvaru. Ale teprve když se člověk vysvleče z omezujícího uvědomování, které je podmíněno náklonností vědomí k uvědomovacím aktům vymezujícím jak pojmy, tak i vnímání, pozná nejvyšší kvality samého absolutna jako totožné s nejvyššími kvalitami svého bytí; to je předpoklad ke sloučení átmana s parabrahma.

Pravou překážkou sloučení átmana s parabrahma je však silný projev životnosti, v němž síly bytí překonávají síly rozumu a vědomí. Jakmile jsou síly bytí překonány silami intelektu, ducha, vědomí nebo rozumu, začne se rozvíjet i pravé (objektivní) poznání. Díky jemu může člověk vyjít ze síně školení, kde je strháván dotykovými efekty, čili prožitky, které se vždy vztahují na citové reakce.

Citové reakce je však nutno považovat za elementární postup k životním zkušenostem. Proto je citu třeba všude, kde není předpokladů pro nabývání životních zkušeností cestou filozofickou. To znamená, že každá bytost, která nezískala moudrost správným duševním postojem a orientací, musí prodlévat v síni školení; v ní najde nepřeberné množství příčin k různým citovým efektům, tak svůdným pro každého karmicky nezralého tvora, aby vytvářel kladný poměr ke světu dění.

Jestliže pozná tyto příčiny k různým citovým efektům jako bezvýznamné a bezduché, může se ten, kdo se stal žákem jógy, zaměřit k absolutnu. Po tomto aktu se však již nedoporučuje, aby se znovu zahleděl zpět do světa. Vjem absolutna působí jako elixír, jehož oběh fyzickými žilami vzbuzuje kladný poměr ke světu na vysoké úrovni. Ve většině případů to znamená, že se člověk dopouští neodpustitelného hříchu proti Svatému duchu, který ho pak

již nepřijme, ale zavrhne do temnot subjektivismu, symbolizujících docela dobře samo peklo.

Proto snášejme životní zkoušky, ať se projevují jako svody, nebo neúnosné utrpení. Tím se zvětší i naše duchovní svoboda. Až překonáme náklonnosti ke světu, nebudeme snad musít prchat ze síně školení, neboť sama adžňána prchne od nás jako pokušitel, jenž nás až dosud dovedl klamat zrádnými fantasmagoriemi.

35. Můra přivábená oslňujícím plamenem své noční lampy je odsouzena zahynout v lepkavém oleji. Duše neobezřelá, která se nedá do boje s výsměšným démonem klamu, vrátí se na zem jako otrokyně Márova.

Můra, toť hledající lidská bytost, dosud slabá v duchovním předsevzetí, které může zaniknout, jestliže se v ní více rozdmýchá životní chtíč ve všech obměnách. Text to přirovnává k plamenu vlastní noční lampy. Ale hledíme-li na duchovní snahy jedinců ze širokého zorného pole, je každý člověk podoben spíš můře než cherubovi. Proto je nutné počítat s tím, že vzdávání se světa je skutečný zápas s démonem klamu. Kdo v něm umdlí dřív, než dosáhne nejvyššího výsledku, ten se může stát otrokem Mára, zejména jde-li o psychicky citlivého člověka. Každý žák jógy by proto měl zmobilizovat všechny síly a založit své úsilí na vykořenění veškeré negace a pasivity, která se v něm může objevit. Neboť pozitivní duch, totiž člověk nanejvýš energický a niterně činný, je vždycky blíž vysokému uskutečnění než duch pasivní.

I když energie, činnost a pozitivní chování je pouze náhražkou skutečné dokonalosti, přece jen vede k fyzickému uzpůsobení, jaké nacházíme u člověka duchovně dokonalého. A přitom usilující člověk nikdy není na smyslové úrovni vystaven takovému nebezpečí jako v prvých a dalších projevech uskutečňující se duchovní dokonalosti. Kromě toho činnost a energie vyrůstají z týchž sil, které pasivní povahy ponechávají bloudícímu myšlení; tato činnost a energie je vlastně též projevem uskutečňujícího se soustředění, neboť ji provází duševní usebrání.

36. Pohled na zástupy duší. Pozoruj, jak se vznášejí nad rozbouřeným mořem lidského života a jak vyčerpané, krvácející

a s přelámanými křídly klesají jedna po druhé na vzdouvající se vlny. Zmítány divými vichry, štvány bouřemi, jsou unášeny do strhujících proudů a mizejí v prvním velkém víru.

Tato vize je správná. Opravdu nestranný pozorovatel všeho dění může vidět, jak člověk v rozvoji svých životních sil skládá zpravidla naděje do světského života a jak se všechny jeho naděje rozpadají zklamáními, jež přicházejí jedno po druhém. Lidé, kteří mají v mládí mnoho ideálů, ale nejsou dosti moudří, aby uskutečňovali jen ty, které by je pozvedly do transcendentna, jsou životem pomalu ubíjeni a posléze upadají do naprosté podřízenosti vnějším vlivům.

Této situaci chce jóga předejít; proto jogínové podnikají zápas se svou přirozeností. Když se jim podaří propracovat se do stavu, v němž jejich denní vědomí není dotýkáno žádným vzduším zevním ani vnitřním, dosahují vlastně vítězství nad sebou v nižším smyslu. To je předpokladem pro získání dalších trofejí, z nichž nejvyšší jsou moudrost a spása.

37. Když jsi prošel Síni moudrosti a chceš dosáhnout údolí blaženosti, pak, žáku, pevně uzavři svoje smysly před velkým, děsným kacírstvím oddělenosti, které tě odlučuje od ostatních bytostí.

Vzhledem k bytostné existenci a začlenění jednotlivce do společnosti je učení o individualismu velmi pochybné. Jedinec je jenom článkem v nekonečném řetězu lidských bytostí a měl by si to připomínat vždy, nutí-li ho myšlení k tomu, aby se považoval za nezávislou jednotku.

Text spojuje blaženost s vědomím spjatosti jedince s celkem na základě mystických zkušeností. Soustřeďuje-li se totiž člověk ve vědomí sounáležitosti mezi sebou samým a celým lidstvem, rozvíjejí se v něm rozličné šťastné pocity. Soustřeďuje-li se však ve vědomí nezávislosti jako zcela samostatný jedinec, musí často čelit nepříznivým vlivům pocitu osamocení. Proto tato druhá cesta slouží jen jako pokusná metoda k získání určitých životních zkušeností, kterými se povznese do chladných výšin nezávislých mudrců.

38. Nedopusť, aby se tvůj Zrozenec nebes, ponořený do oceánu máji, odloučil od své vesmírové rodičky (duše), ale nech onu ohnivou sílu, aby se uchýlila do nejvnitřnější komnaty, komnaty srdce²³, příbytku to Matky světa²⁴.

Zrozenec nebes znamená transcendentní bytost, která je v člověku buď v latentním, nebo rozvojovém stadiu. Ježto je však v těle, je v oceánu máji; proto by měl každý snažící se člověk velmi pečlivě uvažovat o všech svých dosavadních vztazích — ať skutečných, nebo jen psychických — než rozhodně vykročí na cestu Velikého osvobození. Text doporučuje, aby se neodlučoval od své vesmírné rodičky, od psychického stavu, který lze transformovat v elektromagnetické asociace, jejichž působením se teprve může začlenit jako bytnost určité kvality do psychického vesmíru. Usilující člověk by měl přijmout jako svou povinnost žít a setrvávat jako pozorovatel sebe sama, který nezasahuje do neustálých psychických vzduť jako ničitel, ale jen tato vzduť usměrňuje tak, aby byla dobrá a příznivá.

Vzdá-li se hledající člověk touhy přejít přímo ze světského života do klidu a pohody bytosti, která žije uvažováním a pozorováním sebe jako objektu, jenž obsahuje štěstí nejvyšší nečinnosti, měl by — podle slov textu — přinutit pozornost, aby se uchýlila do středu prsou v podobě jakéhosi mentálního svazku. A jelikož každý mentální svazek, jež jsme dostali pod dohled vlastního denního vědomí, musíme považovat za živou sílu, kterou můžeme pozorovat např. v živé pozornosti směřující k něčemu zevnímu, je soustředění tohoto druhu předpoklankou pro stažení elektromagnetického potenciálu, obsaženého v těle, přímo do místa koncentrace. Jeho stažení zvyšuje intenzitu jeho záření; tzv. živočišný magnetismus se tímto aktem mění až v zářivou a sršící energii, kterou jogínové našli v psychickém nervovém centru pod genitáliemi.

My lidé Západu o této síle také něco víme, nikoli však v témž smyslu jako jogínové, nýbrž jako fyziologové. Jsou to pohlavní energie, chovající geny a snad i jiné nosiče. Ale ať je tomu jakkoli, pohlavní energie není jen materiální esence s určitými nosiči, ale elektromagneticko-fluidický svazek, jenž vydá své psychické energie na přímý popud soustředění spojeného s rozjímáním

o transcendentnu. V tom případě pohlavní fyzická esence popustí elektromagnetický potenciál, jenž se bodovým soustředěním shlukuje v zářivý bod; ten, procházející tělem, je s to rozpustit veškeré fluidicko-magnetické energie, zadržované ostatními psychickými i fyzickými ganglii.

I když soustředění v místa pudenda nejspíše vyvolává elektromagnetickou energii zvanou ohnivá nebo též hadí síla, neznamená to ještě, že její střediska nemohou být i jinde. Víím totiž, že soustředění do středu prsou, při němž se nepomíjí uvědomování si sebe sama fyzicky i psychicky, může přímo předcházet nalezení této síly v prsou; tak soustředění do kteréhokoli místa v těle za předpokladu dokonalého sebeuvědomění vede vždy k tomu, že tuto sílu najde člověk tam, kam se soustřeďuje.

39. Pak se ona síla vznese ze srdce do šesté střední oblasti, na místo mezi očima, kde se stane dechem JEDINÉ DUŠE, hlasem, který vše naplňuje, hlasem tvého Mistra.

Tento přenos je podmíněn stoupající intenzitou soustředění, o němž jsem mluvil v předchozím komentáři. V přeneseném smyslu by se mohlo říci, že zpřítomňuje-li si člověk sebe sama s tendencí k jednobodovosti mysli, stupňuje časem jednak intenzitu soustředění, jednak vjemy svého těla jako čistší a čistší substance. Kvalita, kterou je tělo, se tím stále více mění vůči vědomí. Na vyšších stupních tohoto druhu vývoje se člověk může soustřeďovat tak, jako kdyby tělo bylo esencemi, které se samy sebou stahují k ústředí vědomí, totiž k hlavě. Když se posléze tělo pojaté jako esence stáhne do centra mezi obočím, projeví se to rozvinutím vhledu; oproti předchozímu a až dosavadnímu stavu člověka se to jeví jako jasnozření nebo i schopnost, která mu umožňuje stýkat se s bohy.

40. Jen potom se můžeš stát poutníkem po obloze²⁵, jenž kráčí ve větrech nad vlnami a jehož kroky se nedotýkají vod.

Kdo ve snaze o zpřítomnění si sama sebe ve vědomí pojal do něho celou svou bytost a vývojovým postupem ji sublimoval alespoň v subjektivním smyslu, může dospět až k tomu, že se jeho vědomí uvolní od fyzického těla a smyslové sféry; on sám pak bude s to putovat oblastmi prostoru, provázen vědomím sebe jako bytosti

s tělem. A i kdyby neměl pocit, že jsa v těle, může kráčet kamkoli, zatím co jeho fyzické tělo setrvává na svém původním místě, přece se tento stupeň vývoje projeví v uvolnění vědomí, které se od stavu duševního unesení liší realistickým pojetím sebe sama.

Ti, kdo dosáhli stavu, který se označuje jako „poutník po obloze“, prožívají vždy pocity volnosti, aniž jsou zbaveni poznávání, že ještě nedosáhli poslední meze možností pro bytí, jež pochází z tohoto vesmíru. Tím je stav „poutník po obloze“ stavem přechodným; je třeba umět vykročit z něho k nejvyššímu Uskutečnění.

41. Než položíš nohu na nejvyšší příčku žebříku, onoho žebříku mystických zvuků, uslyšíš sedmerým způsobem hlas svého vnitřního Boha.*

Zvuky popisované v následujících odstavcích jako zvuky vlastního vnitřního Boha se opakují u všech, kdo šli „cestou konečného utišení“. Jak jsem již řekl dříve, je jejich zaznamenávání podmíněno psychickým uzpůsobením. Člověk, který usiluje o „konečné utišení“, dosahuje ho na duševní úrovni, zatím co jeho bytost pulsuje ve tvůrčím dění, které je zvukem jiné dimenze nebo oktávy. Za předpokladu, že proniká k absolutnímu tichu tak rychle, že se tvůrčí dění, v němž se nalézá jeho celá ostatní bytost, nemůže přiměřeně uklidňovat v poměru k jeho duševnímu utišování, bude slyšet zvuky, o nichž se text níže zmiňuje.

42. První je jako sladký hlas slavíka, jenž pěje družce píseň rozloučení.

43. Druhý přichází jako zvuk stříbrného cymbálu dhjániů, probouzející třpytící se hvězdy.

44. Další pak zní jako melodický nářek mořského skřítka uvězněného v jeho ulitě.

45. A po něm následuje zpěv víny.²⁶

46. Pátý zase jako zvuk bambusové flétny zařezává se ti do uší.

47. A pak se mění ve vřesk polnice.

*Vyšší Já.

48. Poslední se zachvívá jako temné dunění bouřkového mraku.

49. Sedmý pohlcuje všechny zvuky ostatní. Utichají, aby již nebyly slyšeny.

Všechny tyto zvuky symbolizují postup k duchovnímu tichu a pocházejí asi z napětí mysli proti předmětu soustředění, kterým je ticho. Tento předmět soustředění symbolizuje ovšem duchovní dokonalost, která je pravým tichem a vyplývá z přenosu vědomí do oblasti nadtvůrcí. Vědomí proto prochází při vývoji k tichu stavy přírodního utváření, kteréžto utváření je v přeneseném smyslu zvukem. První obrat vědomí ke „klidu za přírodou“ se proto ve zvukových efektech jeví jako příjemný tón, který zesiluje proti vyvíjejícímu se utišení až v úděsný rachot.

Jóga učí, že za silných zvuků má cvičící člověk obracet pozornost ke zvukům jemnějším. Domnívám se, že to není třeba připomínat. Kdo usiluje o naprosté utišení, je dříve, než zvuky zesílí v rachot a rány, tak zjemnělý, že se zcela samovolně upíná na zvuky příjemnější. A tyto zvuky, které jsou více tichem než zvuky, zesílí a rozvinou se; po jisté době bude dosaženo ticha a popisované zvuky se již nikdy nebudou opakovat.

50. Když oněch šest²⁷ bude usmrceno a položeno k nohám Mistra, pak se žák noří v JEDINÉHO,²⁸ stává se tímto Jediným a v něm žije.

To znamená, že slyšené zvuky má mystik jako mystické dění obětovat pomyslnému božství a upínat pozornost na ticho. Projde-li za této situace celým kursem „slyšení“, bude zažívat nadále pouze ticho, které se v bytosti obráží ve stavech určitého druhu blaženosti.

51. Než vstoupíš na tuto stezku, musíš zničit své lunární tělo,²⁹ očistit své tělo mentální³⁰ a čistým učinit své srdce.

Text považuje lunární tělo za personifikaci, která byla vybudována výrony (životní silou), jejichž kvalitu a tendence vytvořily zřetele. Pokud jsem mohl zjistit, chtíč a vůle usměrňují životní sílu tam, kam se samy obracejí, zejména když chtíč a vůle jdou

za svým cílem nekompromisně. Ale životní síla nezůstává nezci-
itelným majetkem předmětu něčí žádosti, ať je tento předmět věc,
nebo bytost. Tato síla požadovanou věc nebo bytost inspiruje, aby
vešla do kontaktu s bytostí, která se k ní s chťicem upíná. Pak se
zase životní síla vrací zpět k žádající bytosti a stává se v jejím těle
zplodinou, která se hromaděním stále více formuje v jakéhosi psy-
chického dvojníka. Ten jako by byl ztělesněním všech forem citu,
jenž se projevuje spontánními pohnutkami a počiny jako např. ži-
votním pudem.

Toto mystické vysvětlení vzniku astrálního dvojníka se může
zdát filozofickou dedukcí. Ale astrální dvojník existuje i z hlediska
psychologického. Je to soubor živočišných zřetelů, jež vytvořily ja-
kýsi psychický svazek, druhé já, oživované nižším druhem vědomí,
zvaným podvědomí, které se na povrchu projevuje rozličnými re-
flexy. A tento svazek je mocným a vědomým mentálním úsilím vy-
staven zničující síle. — Kdo se správně soustřeďuje na oporu v těle,
ten právě bdělostí a vědomou činností (soustředěním) napadá pře-
devším tento zledovělý citový svazek a tímto úsilím jej rozpustí. To
se považuje za zničení lunárního těla.

Jeho zničení je nezbytné. Kdo mu poskytne možnost, aby žilo,
protože si zachovává citovost, bude ve své snaze o zpřítomnění ži-
voucí skutečnosti ve vědomí stále pokoušen citovými a živočišnými
vzněty. Jejich existence mu vůbec nedovolí realizovat vysoký ideál,
k němuž se ubírá svými snahami.

Tělo mentální je zplodinou myšlenkové činnosti. Kdo myslí
čistě, ten toto tělo pročistí. A kdo zaměří cítění k Bohu, očistí
své srdce.

*52. Čisté, jasné a průzračné vody věčného života nemohou
se mísit s bahnitými proudy monsúnového přívalu.*

*53. Nebeská krůpěj rosy třpytící se v prvním paprsku slunce
v lůně lotosu stane se kouskem hlíny, když padne k zemi; hle
perla se teď stala trochou bláta.*

Nejvyšší uskutečnění není problém. Vytrhněte vědomí a mysl ze
světa, zaměřte je k transcendentnu a dospějete k němu. Ale pak jde
o to setrvat v něm. K tomu je nutné neustálé mentální povznesení

a očišťování vědomí pomocí vysoké (transcendentální) náplně. Jinak perla dokonalosti bude stržena nečistými vodami lunárního dvojníka, kterého bude chvíli ozařovat a tím ho posilovat v životní žízni; potom však zanikne jako další člen astrálního souboru, který nazýváme lunárním tělem.

54. Bojuj se svými nečistými myšlenkami, než tě ovládnou. Nalož s nimi tak, jak ony chtějí naložit s tebou, neboť ušetříš-li je a ony se zakoření a porostou, pamatuj, že tě tyto myšlenky přemohou a usmrtí. Měj se na pozoru, žáku, a nepřipusť, aby se přiblížil třebaš jen jejich stín. Neboť by vzrostl co do velikosti a síly a pak by tato zplodina temnot strávila tvou bytost dříve, než by sis plně uvědomil přítomnost tohoto černého, ohavného netvora.

Jestliže někdo vysokými zřeteli přenesl své vědomí do sféry dokonalosti, musí se stříci toho, aby dovolil vyvstat nižším zřetelům, které již přemohl. Dovolí-li jim, aby vyvstaly, musí počítat s tím, že se rozvinou do původní síly a opět zavalí jeho vědomí nyní již očištěné. — Co to znamená? Stačí jen „malý“ mentální poklesek, aby člověk ztratil s obtížemi dobytou cenu, dokonalost. Ostatně se lidé duchovně vyspělí liší od lidí duchovně nevyspělých právě kvalitou myšlení a náplní vědomí. Síly, energie, vědomosti, etiketa a všechny ostatní vlastnosti světce nebo hříšníka jsou pouhé nic v poměru ke kvalitě myšlení a náplni vědomí. Musí se jich dbát jen proto, že usnadňují vytvářet správnou náplň vědomí i kvalitu myšlení. Jinak jsou bezcenné.

55. Než bude mystická síla³¹ s to tě přetvořit v Boha, lanú, musíš získat schopnost usmrtit podle své vůle měsíční tělo.

56. Hmotné já a duchovní Já se nemohou nikdy setkat. Jedno z této dvojice musí zmizet; pro obě zde není místa.

Kdo se dokáže tak mocně pozvednout k Bohu, že na sebe zapomene v živočišném smyslu, ten již zničil své astrální tělo. Ale tento stav zpravidla nebývá trvalý. Člověk znovu upadá do stavu, v němž vnímá a pociťuje světsky; tento stav je podmínkou nového, opětného vzniku astrálního těla.

Jogín v tomto směru zkušený dovede své návraty do světa vyrovnávat duševním pozvednutím se k absolutnu a vyhlazováním projevů astrálního dvojníka, tj. citovosti a živočišnosti. — Po vyčištění vědomí člověk opět povstane v nejvyšším stavu vědomí; po jistém čase pobytu v nejvyšším stavu vědomí bude jeho bytost přetvořena do té míry, že se bude moci chápat jako bytost božská.

57. Dříve než tvá duše bude moci pochopit, poupě osobnosti musí být rozdrceno, červ smyslů musí být potřen tak, aby se již nevzkřísil.

I když je osobnost pojem fiktivní, je přece jen dosti mocným centrem, aby přitáhla všechny zřetele do úzkého, klamavého pole subjektivních názorů a přesvědčení, zastírajících pravdu. A služebnými silami osobnosti jsou smysly, které egocentrismus pouze zesilují.

58. Nemůžeš kráčet po Stezce, dokud ses nestal onou Stezkou sám.³²

Člověk se stává Stezkou v tu chvíli, kdy se celá jeho bytost stává výkřikem buď po Bohu, nebo po pravdě či po poznání, nebo po duchovní dokonalosti. Tento výkřik je totiž vzepětím celé bytosti k jejímu ideálu; z psychologického hlediska je to možno chápat jako bytostné zmagnetizování, které uvádí životní síly do toku jedním směrem. A to je vlastně mystická cesta. Je to Cesta prostřednictvím bytostných tendencí; ty strhují takřka všechny buňky těla k jedinému cíli, jenž se takto stává dosažitelným.

59. Nechť tvoje duše dopřeje sluchu každému výkřiku bolesti, jako lotos obnažuje své srdce, aby se napil ranního slunce.

60. Nepřipust', aby žhoucí slunce osušilo slzu bolesti, dříve než jsi ji sám setřel z oka toho, kdo trpí.

61. Ale dovol, aby každá palčivá lidská slza skanula na tvé srdce a zde zůstala; také ji nikdy nestírej, dokud nebude odstraněna bolest, která ji způsobila.

Tyto tři verše varují, aby se toužící člověk, jenž dovedl pochopit a povznesením mysli a odpoutáním vědomí uskutečnit stav niterného oproštění, neuzavíral strastem, v nichž se utápí všechn svět.

Jinak by se stal citlivým na stav, který právě získal. Místo aby svítil všem lidem jako ten, kdo dříve našel a nyní sdílí se všemi bytostmi své umění vymanit se ze strasti, umění, kterému se může naučit každý, by se pak uzavřel ze strachu před bolestí, která se v dalších fázích jeho vlastního osvobozovacího úsilí stane nevyhnutelnou.

Osvobozovací proces, který definitivně ukončuje strasti sansarického bytí, se musí dít v trvalém kontaktu se stavem, v němž člověk začal hledat a našel cestu osvobození. A není-li tato směrnice dodržena a člověk sahá hned při prvním záblesku nevyšší Skutečnosti po vtírající se volnosti a pocitech štěstí, nebude mít dost sil k dovršení na této cestě.

Otevření se pro bolesti, pod jejichž tíží klesá celé lidstvo, přetváří usilujícího člověka v silnou a moudrou bytost. Zachová fondy, z nichž bude moci čerpat na místech obtíží a překážek lidsky nepřekonatelných, obtíží a překážek, jimiž jistě bude muset projít, bude-li mít dosáhnout nejvyššího Uskutečnění.

62. Tyto slzy, ó ty, jenž máš srdce nejsoucítější, to jsou proudy, které zavlažují pole nesmrtelného slitování. Pouze na takové půdě vyrůstá půlnoční Buddhův květ³³, který nalézáme s většími nesnázemi a který řidčeji spatřujeme než květ stromu vogaj. Je to semeno osvobození od znovuzrovnání. Zbavuje arhata stejně zápasu jako chťice a vede ho oblastmi bytí v mír a blaženost, známé jen v říši ticha a ne-bytí.

Kdo přijme zkoušku bolesti na samém počátku cesty ke zdokonalení, tvoří podmínky k dosažení nejvyššího cíle, za nímž se vydal. Zkouška bolesti je jinou formou vysokého soucítění, jež se projevuje jako andělský květ nebo sluneční záře, před nimiž ustupuje každá temnota pokušení nižšího druhu. Avšak soucit, o němž se zmiňuje text, není shodný se soucitem, který může mít milenec s trpící milenkou, matka s dítětem apod. Je to soucit, vyrůstající z docela jiných předpokladů, totiž z pozorování, vnímání a pochopení životní strasti, jejíž původ je v nepoznání (nevědomosti). Ten, kdo jde vysokou Stezkou, přetváří soucitem svou bytost v dynamického činitele, jenž vyrazí do světa lidí mocně nabitě

bytostné částice, obtížené moudrostí, soucitem a předpoklady nejvyššího Uskutečnění.

63. Usmrt' žádost; ale usmrtíš-li ji, dej pozor, aby zase nevstala z mrtvých.

Žádost je moc, strhující bytostné egocentrismem zatížené vyzařování směrem centripetálním. Kdo přemohl žádostivost, netlumí již bytostné záření zatížené přáním dobra všem bytostem tím, že by je vracel zpět k sobě, ale nechá je unikat. V této situaci se toto záření jeví jako dar sebe samého jiným bytostem ve formě životních sil. A to je projev nesobeckosti.

64. Zab lásku k životu, ale zabíjíš-li tanhá³⁴, nechť se tak nestane z touhy po věčném životě, ale proto, abys nahradil věčným to, co je v tobě pomíjející.

Kdo zabíjí své projevy chtění, může to činit proto, aby unikl strastem, nebo proto, aby odstranil neúnosný stav. Chce-li uniknout strastem a žít v blaženostech, upoutá se jistě na jiný stav nedokonalosti. Ale snaží-li se zabít se v tomto smyslu, protože se mu jeho vlastní stav zdá nesnesitelný, ale nezajímá se o to, kam se tímto způsobem dostane, provádí vlastně to, co se nazývá vylučovací metodou. Eliminuje postupně všechny prvky nedokonalosti a to je předpoklad dosažení dokonalosti.

Chápe-li se někdo určité nauky nebo systému jako prostředků k zlepšení své vlastní současné situace, zpravidla očekává nějaký výsledek. Ale duchovní i mystickou dokonalost nemůže obecný člověk pochopit. Proto si vždycky stanoví jako cíl něco jiného a tyto dva druhy dokonalosti jsou mu zavřeny na klíč.

Ale i přesto je možno dokonalosti dosáhnout. Je to stav, který zůstane, když je odstraněna nedokonalost . . .

Tím buď řečeno, že si člověk má klestit cestu z nedokonalosti tím způsobem, že bude vylučovat každý vzruchový stav, ať se zdá být dobrý, nebo nedobrý. Za těchto okolností dosáhne stavu výsledného, dokonalosti.

65. Nežádej si ničeho. Neplísni ani karmu ani neproměnné zákony přírody. Ale bojuj jenom s tím, co je v tobě osobní, pomíjející, časné a smrtelné.

K osudovým nahodilostem se máme chovat jako k nevyhnutelnostem. Tím o ně ztratíme zájem a to je předpokladem toho, abychom se mohli nerušeně zabývat problémy nejvyššího Uskutečnění. Ať se zabýváme předměty žádosti, nebo odporu, vždy to znamená přiklonění se k zemi, od níž se musíme odpoutat. Proto bojujme o uskutečnění nejvyššího stavu a nevěnujme pozornost ani předmětům žádosti ani nevyhnutelnostem. Zachováme si tak svobodu a tím i sílu k uskutečnění i k pochopení nejvyššího stavu.

66. Pomáhej přírodě, buď jí nápomocen v jejím díle. A příroda se pak bude na tebe dívat jako na jednoho ze svých stvořitelů a podrobí se ti.

Nejvnitřnější a tím i základní tendencí přírody je vývoj k dokonalosti; vývoj podmíněný konflikty, s nimiž se setkává vše, co můžeme považovat za živoucí jednotku. Když člověk uposlechne těchto připomínek ze životních zkušeností a sám od sebe bude potlačovat živočišný chtíč, pro jehož existenci je světem napadán a týrán, pak předstihne životními zkušenostmi vynucovaný vývoj, protože je inteligentní bytostí. To má ohlas v celém živoucím světě; kdo jde dobrovolně cestou k dokonalosti, po níž za jistých okolností stejně jít musí, tomu příroda propůjčí moc nad sebou samou.

Takto získaná moc je jakoby darem nebes. Neboť ani příroda ani člověk se nevzpírá tomu, kdo vítězí zkušenostmi; nepřátelský akt zaměřený k podmanění někoho někým vyvolá vždy příslušnou nepřátelskou reakci.

Na mystické cestě se člověk snaží podmanit si sebe. Usiluje o to, aby přemohl určité tendence a jiné rozvinul; když potlačí a vykoření živočišnost, podmaní si přírodu vlastního bytí. Tato příroda to sdělí přírodě vnější, proto ten, kdo přemohl svět v sobě, je ctěn světem vnějším.

67. A otevře před tebou dokořán brány svých tajných komnat, odhalí tvému pohledu poklady skryté v nejhlubších hlubinách svých čistých panenských nader. Neposkvrněna rukou hmoty zjevuje své poklady jen oku Ducha — oku, jež se nikdy nezavře, oku, pro něž ve všech jejích říších není závoje.

Kdo jde cestou soustředění s oporou v sobě jako v hmotné a psychické bytosti, aniž na předmět soustředění civí, ale zkoumá jej jako analytik zkoumá nějaký materiál, ten pronikne do jinak těžko přístupných tajemství bytostných procesů a dění. A jelikož jsou tyto procesy a dění analogické s vesmírnými tvůrčími procesy, stává se takový člověk především mudrcem a později mahátmou.

68. Potom ti ukáže způsoby a cestu, první bránu, pak druhou, třetí, až i bránu sedmou.

Poznáním sebe sama pozná člověk mystické cesty, zákony duchovního a bytostného vývoje i významné stupně na cestě k dokonalosti. Neboť všechny tyto věci jsou obsaženy ve tvůrčím procesu, jehož obdobou jsou psychické změny a vzduť.

A pak ti ukáže cíl, za nímž se prostírají, koupány ve slunečním svitu Ducha, nevylicitelné nádhery, nezřené leč okem duše.

Bude správné, když člověk, který neprožil přímý dotek Boha nebo absolutna, nebude o těchto výsledcích uvažovat. Je zvyklý myslet v obvyklých pojmech, a proto by mohl očekávat, že tyto výsledky budou na něho působit tak, jako kdyby měl hodně peněz, ženu, která by mu zcela vyhovovala, a mohl se věnovat pouze činnosti pro vlastní slávu. — Jde o duchovní nádhery, založené na postřezích, které jsou subjektivně příznivé a příznivě působí teprve tehdy, když „oko překonalo stav vnímání bolesti“.

69. Je jen jedna cesta, vedoucí ke Stezce. Jedině na samém jejím konci je slyšet Hlas ticha. Žebřík, po kterém vystupuje čekatel, je složen z příček utrpení a bolesti; ty lze umlčet jen hlasem ctnosti. Proto běda ti, žáku, zůstala-li v tobě jen jediná neřest, již jsi nezanechal za sebou. Neboť pak žebřík povolí a svrhne tě dolů.

Lidé, kteří začínají studovat mystiku, se domnívají, že mystická praxe, má-li být účelná, musí člověka ihned vyvádět ze životních strastí. Ve skutečnosti je tomu jinak. Pro nesmírný jas a čistotu vyšších stupňů mystického zdokonalení je nutné přijmout stav člověka, který si je vědom své vlastní morální bídy a v tomto stavu

vzhlíží k velebným výšinám božství. Přitom však neumdlí ve snaze, aby co nejdříve a v plné míře uskutečnil všechny příkazy jógy. Tím, že si bude vědom své mravní slabosti a bídy, vyzvedne svou nižší bytost do světla svých duchovních snah, které mají být mocné a prudké — a tak cele vystaví sebe samého proměňující síle nejvyšších vesmírných kvalit.

Kdo touží po józe, nikdy nesmí být k sobě nepozorný do té míry, aby mu jeho mravní nedostatky unikaly z patrnosti. I kdyby se za těchto okolností vědomím udržel v dobrých duševních stavech, porušuje příkazy mravnosti jednáním i způsobem života. Proto má mít na paměti svou mravní bídu; její jednotlivé projevy má odstraňovat mravním úsilím. Pak bude stoupat po žebříku, jehož příčkami jsou utrpení a bolest, které však odstraňuje snahou o mravní sebezdokonalení.

Stojíš v hlubokém bahně tvých vlastních hříchů a poklesků. Než budeš s to pokusit se o překročení této široké propasti hmoty, musíš omýt své nohy ve vodách odříkání. Měj se na pozoru, abys nevstoupil nohou ještě poskvrněnou ani na nejnižší příčku žebříku. Běda tomu, kdo se osměluje znesvětit jedinou příčku svýma kalem znečištěnýma nohama. Špinavé a lepkavé bláto zaschne, přilne a přiková jeho nohy na místě a jako pták, jenž se chytil na ptáčnickův zrádný lep, bude zadržen v dalším postupu. Jeho neřesti přijmou tvar a stáhnou ho dolů. Jeho hříchy pozvednou hlas jako šakalí smích a štkaní po slunce západu; jeho myšlenky promění se v nepřátelský voj a jako zajatého otoka ho odvedou.

Mystický vývoj začíná v přirozeném stavu mravní a duchovní nedokonalosti. Proto musí člověk chápat počátek mystického úsilí tak, že skutkem opravdového odříkání začne paralyzovat přirozeně se uplatňující sílu nižších zřetelů. Mravním úsilím a zřeteli očistí své nohy, které jsou symbolem jeho nitra, otevírajícího se nebeské čistotě dříve, než začne vnímat trvalý příliv této čistoty. Nebude-li dbát této životosprávy a nepozorný ke svým mravním nedostatkům bude jen „cvičit“, nahromadí síly čistoty proti silám mravních poklesků, z čehož jako z bouřného mraku sjede blesk, který

mu ublíží buď na duševním zdraví, nebo v tom, že se projeví mezi lidmi jako člověk nenormální. V takovém případě ho bude osud pronásledovat.

K poslední větě: napětí, které vzniká z nahromadění sil čistoty, uplatňujících se proti nahromaděným silám mravní bídy, se bude transformovat v jevy, které ho jako duchové nebo jako hnací bytostné síly a tendence strhnou ze žebříku vysokého uskutečňování a zaklejí ho do ještě větší závislosti na světě a hmotě. Tím Hlas ticha varuje člověka před cestou, která se zakládá na „cvičení“ a apeluje na jeho rozum, aby se dal cestou uskutečňování ctností.

70. Usmrť své žádosti, lanú, učiň své neřesti bezmocnými dříve, než učiníš první krok na této velebné cestě.

71. Udus své hříchy a umlč je navždy dříve, než pozvedneš nohu, abys vstoupil na žebřík.

Oba verše připomínají, aby člověk nastoupil mystickou cestu přípravami, tj. mravní kázní, jejíž pomocí musí být zničeny staré tendence dříve, než se oddá tichému rozjímání, z kterého pramení duchovní vjemy.

72. Umlč své myšlenky a upni veškerou pozornost na svého Mistra, kterého ještě nevidíš, jehož však pociťuješ.

Mistr: vyrovnávající prvek, jež nalézá ten, kdo upíná pozornost do svého nitra s důvěrou, že zasahuje božské centrum. Tímto způsobem se totiž centrum, odlesk transcendentna, rozvine v mravní korektiv, jenž stejně jako svědomí hledajícímu člověku ukazuje cestu pravdy a Boha. Teorie o vnitřním Mistrovi je nesmysl, na kterém budovali někteří mystikové. Není totiž Mistra, který jako duchová nebo neviditelná bytost začne vést hledajícího člověka od samého počátku, kdy se začne soustřeďovat na písmena ve svých nohou. Na samém počátku mystické cesty nemusí mít člověk v sobě nic božského, co by se proměnilo v božský korektiv. Písmena nejsou božství; mohou být pouze výslednými „emanacemi“, jež pocházejí ze správného postoje k Bohu a životu.

Člověk může cvičit písmena ve stejném stavu, jako dělá chamtivý švec boty. Proto ani takovýto mystik ani takovýto švec nevýdobudou ze svých výrobků Boha. Spíš z nich vydobudou světskost,

protože se zaměřují na výsledek svých snah. Je třeba se povznést mravně i citově a očistit mysl i vědomí dříve, než nastoupíme cestu služby Bohu. Jinak bude naše snaha marná. Neboť svět za cvičení písmen neplatí; spíš za dobré boty.

73. Ponoř své smysly do smyslu jediného, chceš-li být bezpečen před nepřítelem. Neboť tímto smyslem, který je ukryt v dutině tvého mozku, může být tvým zamžným očím odhalena ona příkrá stezka, vedoucí k tvému Mistru.

Jediný smysl: duchovní nebo božský korektiv, o jehož vytvoření jsem mluvil v předešlém komentáři. Příkrá stezka: upětí na Boha (absolutno) celou bytostí. Pravím bytostí, nikoli myslí nebo vzdycháním nebo touhou snílka.

74. Před tebou leží, ó žáku, cesta dlouhá a únavná. Jediná myšlenka na minulost, kterou jsi zanechal za sebou, strhne tě dolů a budeš muset začít výstup znovu.

Minulost: dosavadní způsob života. Duchovní růst počíná naplněním mysli a vědomí nejvyššími kvalitami jako např. čistotou, pocity štěstí, bezpříčinnou radostí apod. Tento růst však přestane a člověk padá do dřívějšího strastného stavu v tu chvíli, kdy dopustí, aby se jeho vědomí připomněly staré tendence. A boj s těmito tendencemi trvá dlouhou dobu. Můžete žít rok, dva nebo deset let v nejvyšším duševním povznesení, a přece v tu chvíli, kdy si připomenete starý způsob života a vzpomenete na něj se zalíbením, budete strženi z duchovní výše, k níž jste během této doby dorostli. — Proto mluví ezoterní učení o vyhlazování světských tendencí. Nabádá vlastně k tomu, aby člověk zalíbením si věcí božských a duchovních uskutečnil stav, který nepřipouští návrat do starých kolejí.

Máte lnout buď k Bohu, nebo k absolutnu, i když dosud v těchto pomyslných skutečnostech nenacházíte nic, co budí příjemné vzruchy; máte si je zamilovat v odpověď na lásku ke světu. Když se v lásce k Bohu (absolutnu) budete dlouho udržovat, poznáte, že Bůh nebo absolutno jsou opravdu lepší kvality než svět, který jste dosud milovali. Začnou vámi vanout blaženosti a čím více budete v této vyšší lásce zrát, tím více se budete vnitřními kvalitami blížit

nebešťanům a vzdalovat se lidem. Až budete jako oni, budete dokonalí na prvním stupni duchovnosti.

75. Vyhlad' v sobě veškeré vzpomínky na minulé zkušenosti. Neohlížeť se, nebo jsi ztracen.

Světská minulost zůstává dlouho živá. Zaměříte-li pozornost do sebe se zřetelem k zanechané již světskosti, poznáte, že ve vás pulsuje jako latentní hnutí. Zachvíváte se znovu, jakmile si jen vzpomenete na vzruchy, které vám kdysi imponovaly a byly buzeny bezprostředními smyslovými zkušenostmi. Je proto lépe vyhladit ze sebe minulost i v tom smyslu, že se nebudete se zalíbením dívat na něco kolem sebe. A když se budete držet daleko od této minulosti, když ji vůbec nevpustíte do svého vědomí, budete bezpečně kráčet po nejvyšších stezkách mystické cesty.

76. Nevěř, že můžeš chtít zničit, uspokojíš-li ho a nasytíš, neboť to je jen ohavné vnuknutí Mára. Právě živěním se neřest rozpíná a sílí, tak jako červ tučný, hlodaje v srdci květu.

To každému potvrzují přímé zkušenosti, pokud se na sebe nedívá brýlemi mámení. A to je připomínka, abychom se svými smysly odtáhli od světa.

77. Z růže se musí zase stát poupě zrozené z mateřského stonku, dříve než jí cizopasník vyžere srdce a vysaje životní mízu.

Růže je intelekt a vědomí, jež se rozvinulo do světa. Aby se tato růže stala znovu poupětem, vyrážejícím z mateřského stonku, musí vědomí a intelekt opustit svět, stáhnout se k centru vlastní bytosti a pak se pozvedat k nejvyšším vesmírným kvalitám. Neboť zatím co se stahují k centru vlastní bytosti, zavíjejí se a stávají se poupětem, které se vysokými zřeteli rozvíje na zcela novém stonku, na stonku mateřském, jenž symbolizuje čistý původ člověčenství.

Nedbá-li hledající člověk této rady, pak v jeho intelektu a vědomí může pulsovat světskost i při tom, když se zajímá o věci božské. Trvá-li tato situace dosti dlouho, začne se síla vědomí a intelektu světskostí opotřebovávat — hle, tu cizopasník

vyžral srdce a vysál životní sílu růži, kterou je člověk nezkažený světskostí.

78. Na zlatém stromě vyraší poupata drahokamů dříve, než jeho kmen bude bouří zničen.

Zlatý strom: člověk, který žije v kázni, stanovené pro možnost duchovního vývoje.

Žije-li člověk jako bytost volající k Bohu, bytost, která se cítí být následkem podmínek ponořena v bahně světskosti, ale chce živým voláním uskutečnit nejvyšší stav, pak bude-li dodržovat kázeň, projevující se ve světské askezi, dosáhne mystického výsledku dříve, než zemře. A to je skvělý příslib, který mohu potvrdit jako pravdivý.

Nechť si však nikdo nemyslí, že tento příslib získá snadno. Chce-li jej skutečně získat, musí být jeho touha po nejvyšším uskutečnění živelná; musí být tak silná, že ho pozvedne k Bohu nejen psychicky, nýbrž i strukturálně, fyziologicky. Jeho touha musí vzbudit v jeho těle jakousi pulsaci, podobnou vášnivému roznění, pulsaci, která jej činí nemocným touhou. Přitom se toto citové vzrušení nesmí dotknout mysli a uvést ji do neklidu, neboť mentální neklid vede k výbojům životní síly a činí člověka bytostně slabým.

Bude-li podle napětí a tendencí touha člověka po nejvyšším uskutečnění tak mocná, že strhne jeho životní sílu k transcendentálním kvalitám, pak stav, vyvolaný rozvinutím těchto kvalit, vytvoří v jeho bytosti situaci, již je možno posuzovat jako střežení fyzické a nižší psychické přirozenosti silami vyšších zřetelů. A zdá se být zákonem, že síla vyšších zřetelů si pro sebe zachová vozidlo života, fyzickou existenci, až do okamžiku nejvyššího uskutečnění.

79. Než ucho žáka zachytí první zvuk, musí znovu získat stav dětství, který ztratil.

Dětství: stav, v němž člověk netvoří závěry o tom, co vnímá. — Tím buď řečeno, že mystik, který se snaží uskutečnit pokoru, to může učinit pouze tak, že se bude soustřeďovat, modlit a vnímat všechno kolem sebe, ale vyvaruje se posuzovat to, co vnímá a citově na to reaguje. Musí být tak silný, aby mohl všechno to, co vnímá,

vidět jako děj a aby úsudkem o tom neporušil svůj vztah k Bohu nebo nejvyšší kvalitě kosmu.

Kdo jsi, člověče, že se odvažuješ vědět něco o věci podle toho, jak se zevně chová? Je-li bytí děním, existuje pouze na základě určitých podmínek, které nejsou ani dobré ani zlé, nýbrž silové. A abys mohl posoudit pravý původ bytí, musil bys znát jeho niterné tendence. To je boží psychologie. Poznat síly bytí a využívat jich k svému zevnímu obohacení, to je psychologie lidská, resp. fyzika nebo technika, která sotva přinese lidstvu požehnání, i když se tak někdy zdá. Technický vývoj totiž dosud neřekl své poslední slovo.

80. Světlo vyzařující z Jediného Mistra, ono jediné neblednoucí zlaté světlo Ducha, vysílá své zářivé paprsky na žáka od prvopočátku. Jeho paprsky se prodírají hustými a temnými mraky hmoty.

Božskost a nadnebeský klid podávají člověku své neviditelné ruce od toho okamžiku, kdy se k nim duševně zcela obrátí. Tento jednoduchý úkon nelze však tak snadno uskutečnit. Převaha světských zřetelů vytváří zcela opačné tendence, proto ten, kdo se chce svými zájmy zcela věnovat Bohu (nejvyššímu Uskutečnění nebo nejvyšší kvalitě), musí zpravidla o tyto vyšší zřetele tvrdě bojovat. A co lze k tomu dodat? Snaž se každý člověče nejprve o to, aby ses stal božím bez výhrad, a pak teprve sdílej se svou bytostí vyšší stav prostřednictvím soustředování. Připomínej si, že soustředěním sdílíš se svou bytostí vždycky jenom ten stav, v němž právě jsi; kdo setrvává ve světském myšlení, cítění a tužbách a přitom se soustřeďuje, ten v sobě upevňuje světskost. A zesílí-li v něm tímto způsobem světskost dřív, než ji síly vyšších zřetelů budou s to zcela přirozeně přemáhat, vytvoří ze světskosti nadlidskou bytnost, která bude ničit jeho snahy mnohem úspěšněji, než kdyby soustředění neprováděl.

Toužící člověk má dříve, než začne usilovat prostřednictvím soustředování, rozvinout duchovní myšlení a cítění dokonce do té míry, aby se mohl soustřeďovat jen v duchovním povznesení. Jinak jeho světské tendence zesílí a posléze zničí jeho duchovní snahy.

81. Brzy zde, brzy tam ji tyto paprsky ozařují jako sluneční svit zemi hustým listovým porostu džungle. Ale, ó žáku, dokud tvé tělo není trpné, hlava chladná a duše tak pevná a čistá jako zářivý démant, nevnikne ono záření do komnaty, jeho slunný svit nezahřeje srdce, aniž mystické zvuky³⁵ z výšin akáši dostihnou ucha jakkoli dychtivého na stupni počátečním.*

Porost džungle: neuspořádané síly vlastní bytosti, jejichž tendence směřují převážně do světa. Uspořádat je lze netečností k tělesným chtíčům (trpné tělo), přičemž se nedovolí napětím, pocházejícím z této askeze, aby přivodila neklid mysli (chladná hlava). Za těchto okolností se nejprve psychické a později bytostné tendence obrátí do transcendentna a podpoří a zprůzrační vědomí, které se upjalo k nadsvětským věcem.

82. Dokud neuslyšíš, nemůžeš vidět.

83. Dokud neuvidíš, nemůžeš slyšet. Slyšet a vidět je stupněm druhým.

Kdo se opravdu soustřeďuje tak, že zaměřením vědomí na určité kvality potlačí činnost smyslů, aniž přestane být bdělý, bude moci zaznamenat, že jeho vnímání se stává hlubším nebo vnitřním. Tento stav se označuje za jasnozření, jestliže koncentrací bylo utlumeno vidění, za jasnoslyšení, jestliže jí bylo utlumeno slyšení atd. — Z tohoto hlediska jasnozření, jasnoslyšení atd. není žádným projevem nebeské nebo boží přízně; je založeno na objektivních psychologických podmínkách.

.
84. Když žák vidí a slyší a když čichá a chutná s očima a ušima zavřenýma, s ústy a nozdrami ucpanými, když čtyři smysly se smísily a jsou s to přejít v pátý, ve smysl vnitřního hmatu — pak dosáhl čtvrtého stupně.

Hmat jako fyzičtější projev citu je na nižší úrovni dotykovým počítkem zprostředkovaným tělem, na vyšší úrovni dotykovým počítkem citovým s konkrétním dálkovým dosahem.

*Viz pozn. 23, verš 38.

Kdo velmi mnoho a dobře mysticky usiluje, fyzicky zcitliví do té míry, že se stane schopným vnímat i mentální a emocionální doteky; bude je moci odstínit, pokud si zachová schopnost analytického duševního sebezpozorování.

Vnitřní hmat neboli jasnohmat je nejvyšší schopnost na fyzickém vývojovém stupni a značí pokročilost na cestě fyzické transmuce. Nebezpečí jasnohmatu je v tom, že se může projevit v citových uneseních, ve snění a v jiných citových výstřednostech. To se stává tehdy, když usilující člověk neovládne a nepotlačí mysl a její činnost. V takovém případě se bytostné rozechvění, které je předpokladem jasnohmatných vjemů, přeneso do mysli, která velmi zneklidní. Jistý stupeň neklidu mysli znemožní člověku její kontrolu, a proto se energie, vzbuzené psychickými tlaky a vyvolané jógickým úsilím, vybíjejí činnějším myšlením. Na smysl hmatu nezbude nic.

Z toho, co jsem řekl, vyplývá, že psychické energie, skryté v gangliích, se po uvolnění mohou pomocí jógického úsilí vybíjet různými psychickými projevy, stavy nebo činnostmi. Aby se mohly vybíjet smyslem hmatu, k tomu je třeba, aby člověk dovedl mysl zakotvit v nekolísavém postoji, vyjádřeném napětím (nepohnutelné mysli) proti tělu. Je třeba mysl zastavit a ustálit a pozorování obrátit k fyzické bytnosti a v tomto stavu setrvat velmi dlouho, jestliže chceme začít mysticky postupovat z nejnižší báze; postup v tomto smyslu je vyjádřen rozvinutím jasnohmatu.

85. A v pátém stupni, ó ničiteli svých myšlenek, musí být všechny smysly vyhlazeny, aby již nepovstaly.³⁶

Tento stav je běžně vůbec nepochopitelný. Jenom správný mystický postup vede k prožitku, jehož zevním projevem je smyslová nečinnost, která nemusí být vázána na fyzickou smrt.

Jsou lidé, kteří žijí smyslovými vjemy a reakcemi, ale jsou též lidé, kteří žijí bezprostředním vnímáním. Bezprostřední vnímání je založeno na vnitřním hmatu. Příslušné podráždění není u těchto lidí založeno na vjemu zrakovém nebo sluchovém atd., ale na neviditelných dosazích citu jako psychického faktoru, který je ze smyslů nejstarší. Dokud mystik žije a chce zachovat kázeň úplné nevzrušitelnosti, musí se opírat o tento principiální

mysl, neboť musí něčím žít, chce-li trpělivě donosit toto tělo, jak říká Buddha.

Bezprostřední vnímání není tedy vnímáním smyslovým. Je spíše vnímáním bytostným; kdo se opírá o toto vnímání, může žít, aniž bude smyslově činný.

86. Zdržuj mysl od styku se všemi vnějšími předměty, se všemi vnějšími úkazy. Zdržuj ji od styku s vnitřními obrazy, aby snad nevrhly svůj temný stín na světlo tvé duše.

Pokud mám zkušenost ze styku s lidmi, kteří se tím nebo oním způsobem zajímají o mystiku a problémy mystického vývoje, je téměř nemožné nalézt mezi nimi člověka, který by chápal mystický růst jinak než jako přechod od vnějších vjemů k vjemům niterným. Kdo nemá vize, je považován za začátečníka, a kdo je má, ten se podle stupně sebeúcty cítí více nebo méně pokročilým. Ve skutečnosti jsou vize překážkami. Znamenají, že člověk svůj subjektivní svět přenesl ze světa vnějšího do světa vnitřního; kdo si zakládá na vizích, je světský člověk, který neustále spěchá za smyslovými požitky.

Základem duchovního růstu je takové potlačení smyslové činnosti, aby člověk nebyl vzrušován smyslovými vjemy. Ale který světský člověk by byl bez těchto vzrušení šťastný? Zmaten světskostí utíká někdy od smyslového vnímání zaměřeného do světa a snaží se zakotvit ve smyslovém vnímání, zaměřeném do oblasti stínů nebo fantazie. Ale to se často podobá útěku od duševního zdraví do šílenství. A neinformovaní lidé, často jím samým poučení, říkají: „Ejhle, mystik.“

Duševní zdraví je nezbytným průvodcem na cestě k nejvyššímu mystickému uskutečnění. Je však velmi křehké, proto je nutná správná duševní životospráva. Místo věčného utíkání za smyslovými vzruchy musí ten, kdo chce být mystikem, spočinout sám v sobě jako bytost, která je spokojena sama se sebou. A její duševní utišení se změní v duševní klid. Kdo se stane duševně zcela nepohnutelným, aniž ztratí bdělost, psychickou sílu a svěžest, ten se stane nadpomyslitelně mocnou duchovně probuzenou bytostí.

87. Jsi nyní v dháraně,³⁷ na šestém stupni.

Dhárana, první ze tří stupňů soustředění podle jógické soustavy a terminologie. Kvalifikuje se různě. V tomto textu se nezdá, že by šlo o stav mysli, ale o stupeň duchovního vývoje. Proto je kvalifikován výš než obvykle.

88. Když vstoupíš do sedmého stupně, ó šťastný, nespatriš již posvátné Trojice³⁸, neboť budeš tou Trojicí sám. Ty a tvá mysl stojíte vedle sebe jako dvojčata; hvězda, tvůj cíl, ti plane nad hlavou³⁹. Ta Trojice, která sídlí ve slávě a nevýslovném blahu, ztratila teď své jméno ve světě máji. Stala se jedinou hvězdou, hořícím ohněm, který nepálí, ohněm, jenž je upádhi⁴⁰ plamene.

89. A to jest, jogíne, kterýs dosáhl úspěchu, čemu lidé říkají dhjána⁴¹ přímo přecházející v samádhi⁴².

To je kvalifikace dhjány, kterou znám jako stav (soustředění) mysli; jeho povaha umožnila vtok duchovnosti, jejíž prožitková afinita byla poměrně vysoká. V dhjáně může bytost začít pulsovat čistými duchovními zážitky, které sice potlačují osobní já, ale nevykořeňují je. Dhjánu proto můžeme kvalifikovat podle textu jen za předpokladu, že jogín skutečně vstoupí do následujícího stupně, samádhi. Jinak bude tento stupeň soustředění příčinou božských doteků.

90. A nyní se tvé já ztratilo v Já, tvé já se ponořilo do Já, do onoho Já, z něhož ses na počátku vyzářil.

Tato definice samádhi je možná, jen pokud jogín zničil svou osobnost před vstupem do dhárany. Nezničí-li ji, pak se samádhi projevuje jako stav, jehož extatická hodnota může být velmi odlišná od stavu sjednocení osobního vědomí s Vědomím kosmickým. Z toho plyne, že idea Hlasu ticha sleduje bytostnou proměnu, nikoli výcvik na mentální úrovni. Mystické snahy některých jednotlivců tedy mohou vést ke zcela odlišným výsledkům, než má tento spis na mysli.

91. Kde je tvá individualita, lanú, kde je lanú sám? Je jiskrou, ztracenou v ohni, kapkou v oceánu, paprskem věčně přítomným, který je Vším a věčnou září.

To znamená, že ten, kdo postupoval podle nauky Hlasu ticha, dosáhl stavem samádhi ztotožnění s transcendentálním bytím. To je poměrně vzácný výsledek i na dobré mystické cestě. Bytnost jakožto svazek vědomí, jáství a obecně známých psychických a fyziologických složek podléhá před stavem sjednocení náporům kosmu proti individu, jaké jsou normálně neúnosné. Takové nápory může snést toliko bytnost, která rozřešila problém mentálního a psychického zaměření, provázeného vědomým sjednocením všech složek svého bytí v jediném aktu uvědomění. Tento problém vzniká z toho, že ten, kdo vědomě a psychicky za něčím putuje, sotva může kromě toho okamžiku, kdy „putuje“, být zcela sám sebou. Komu se to však podaří, ten se rozvine oběma směry, totiž do nitra i navenek, a bude soustředěn jako člověk intenzivně se pozorující a současně nejlépe disponovaný pro potřebné vnímání vnějších věcí.

Plné rozvinutí oběma uvedenými směry zesílí bytnost tak mocně, že zabrání tomu, aby se bytnostná struktura rozpadla pod tlaky vesmíru. Za těchto okolností dochází k záměně osobního vědomí ve Vědomí kosmické; stane-li se to a člověk přitom nepodlehne ničující moci tohoto prožitku, stane se pravým (vysokým) zasvěcencem.

92. A nyní, lanú, jsi činitelem i svědkem, zářícím zdrojem i zářením samým, světlem ve zvuku a zvukem ve světle.

Světlo je vibrace jemnější než zvuk, alespoň v působení. Je-li mystik této Stezky považován za sjednocení zvuku a světla, znamená to, že ovládl dva projevy svého bytí: 1. působení, které vzniká mistrným uctíváním a 2. fyzikální vibrace bytí, které budí dojem osobní moci nebo slabosti. Vzhledem k tomu usuzuje text, že žák jógy dosáhl stupně, v němž se stává jedním z centrálních vesmírných světel.

93. Poznal jsi oněch pět překážek, ó požehnaný. Zvítězil jsi nad nimi a jsi mistrem šesté, zvěstovateli čtyř druhů pravdy.⁴³ Z tebe vychází světlo, které je ozařuje, ó ty, jenž jsi býval žákem a jsi nyní Učitelem.

A jaké jsou to druhy pravd?

Pět překážek: 1. chtíč, 2. zášť, 3. ospalá malátnost, 4. neklid a hloubavost, 5. pochybovačnost. — Mistrovství šesté (stezky) se vztahuje na čtyři pilíře rozjímavé pozornosti, týkající se čtyř skupin lpění, totiž: 1. tělesného tvaru, 2. pociťování, 3. vědomí a 4. vnímání a tvořivých sil. Bližší o tom v různých pramenech o buddhismu.

Aby se žák mystiky mohl stát učitelem mystiky, nepotřebuje k tomu pouze dostatečné teoretické vzdělání, ale především zkušenost. Dobrý učitel musí projít celým kursem mystické disciplíny, pod jejímž působením se celá jeho bytost přetváří z elementární v ukázněnou a ovládanou, v bytost, která nadto nelpí na živočišném způsobu života. A jelikož se tento přetvářecí proces zakládá na všech zkušenostech, které získal lidský rod vývojem od svých předchozích elementárních typů (zvířat a živočichů), je mystická cesta vyzvedáváním životních zkušeností z hlubin podvědomí do vědomí denního. Tak jogín pozná zákony karmy a všechny osudové vztahy, jichž je nutno dbát po celou dobu, než se definitivně stane bytostí, která o sobě může prohlásit, že překonala svět.

94. Což jsi neprošel poznáním veškeré bídy — pravdou první?

95. Což jsi nepotřel krále márů u tsi, brány shromáždění, a tím nedosáhl pravdy druhé?⁴⁴

96. Nezničil jsi hřích u třetí brány a tím nedospěl k pravdě třetí?

97. Nevstoupil jsi na tao, stezku to vedoucí k poznání, což je pravda čtvrtá⁴⁵ ?

Z těchto připomínek je zřejmé, že mystické úsilí musí být založeno na poznání pomíjejícího světa a na umravňovacích snahách. Naprosto pochybný start tedy je, když někdo založí svůj mystický vývoj na „cvičení“.

Začněte správně žít. Zušlechtěte své citění vyššími zřeteli a spějte tímto úsilím až do stavu, v němž se bude vaše nitro chvět soucítěním, prosvětleným pochopením, a touha po nejvyšším uskutečnění se vystupňuje poznáním strastiplnosti světského života. Tímto způsobem založíte svůj mystický vývoj tak, že vás

žádná moc nedokáže srazit opět do světského života, kterého jste se vlastně zřekli.

98. A teď spočiň pod stromem bódhi, jenž je dokonalostí veškerého poznání, neboť věz, že jsi Mistrem samádhi — stavu nezkaleného vidění.

Toto samádhi znamená zastavení veškeré duševní činnosti, která člověka strhuje do různých vztahů, jaké vedou k mnohým nesprávným závěrům. Je třeba vidět a prostřednictvím vidění se nezúčastňovat; to je symbolem moudrosti. Kdo vidí a prostřednictvím vidění se zúčastňuje, ten používá svých smyslů k svému vlastnímu zotročení světem.

*99. Viz! Stal ses světlem, stal ses zvukem, jsi svým Mistrem i svým vlastním Bohem. Ty sám jsi předmět svého hledání: jsi HLAS bez přerušování se rozléhající věčnostmi, hlas nepodléhající změně a hříchu, jsi sedm zvuků v jediném, jsi
HLAS TICHÁ.*

Člověk ve svém bytí zahrnuje vše, co je možno nalézt ve vnějším světě, ba i v celém vesmíru. Správné analytické sebezpozorování proto vede k poznání, které je zcela objektivní. A čím víc člověk sebe pozoruje a se poznává, tím více poznává svět i lidi. Kdo zná sebe dokonale, je „všeznající“ nebo vševědoucí. A když v tomto stavu „vysílá proudy milosti“ na objekt svého pozorování, jímž je on sám, je *hlasem pravdy*, jenž zní ve vesmíru pro ty, kdo se v sebe noří, aby poznali pravdu.

100. ÓM TAT SAT

ZLOMEK DRUHÝ

DVĚ STEZKY

101. A nyní, ó učiteli milosrdenství, ukazuj jiným lidem cestu. Pohled na všechny, kdož klepají, prosíce o vpuštění, a v nevědomosti a temnotě čekají, aby viděli bránu sladkého zákona rozevřít se dokořán.

Ať se duchovně neprobuzený člověk vzpírá Nauce, nebo ji hledá, vždy ve skutečnosti touží po poznání a tím i po Nauce. Ti, kdo dosáhli velikého Uskutečnění, mají setrvat ve stavu pohotovosti k pomoci, neboť nevědomí lidé jsou vlastně ve stavu očekávání pomoci. Nějaká osudová nahodilost pak může způsobit, že náhle zamítnou dosavadní způsob života a přijmou pravou Nauku. A mudrc má být v pohotovosti, aby takovému člověku pomohl a podle okolností zabránil dryáčníkům, kteří pod názvem mystické nauky nabízejí učení, které nevede k vyproštění ze světa, nýbrž do dalšího zaplétání se v jeho kola.

Hlas těch, kteří čekají:

*102. Nezjevíš, mistře, z vlastního soucitu nauku srdce¹?
Což odmítneš vést své služebníky na stezku osvobození?*

Nauka srdce při metodickém úsilí osvobozuje jak mravně, tak psychicky.

Učitel praví:

103. Stezky jsou dvě, velké dokonalosti tři** a šestero ctností,*** které přetvářejí tělo ve strom poznání².*

104. Kdo se k nim přiblíží?

105. Kdo na ně první vstoupí?

*Viz verš 179.

**Viz pozn. 34, verš 306.

***Viz verš 198, 206 a násl.

Dvě stezky: nauka oka a nauka srdce. Tři velké dokonalosti: mravní, odpovídající nirmánakáji, mystická, odpovídající sambhógakáji, a duchovní, odpovídající dharmakáji. Šest ctností, čili páramit. Ke všem se text ještě vrátí.

106. Kdo první vyslechne učení dvou stezek v jediné? Nezakrytou pravdu o tajném srdci³? Zákon, který, vyhýbaje se učenosti, učí moudrosti a odhaluje nám strastiplný běh věcí.

Učení o strastiplnosti života považuje světský člověk za pesimistické, bojí se ho a zamítá je. Správné učení však nemůže mluvit o ničem jiném než o strastiplnosti života. Neučí o ní proto, aby člověka připravilo na zoufalou beznaděj, ale aby vytvářelo podmínky pro zřeknutí se světa a vzbuzení vyšších zřetelů. Neboť ty jsou základem umravnění, které člověka vede cestou skutečného (duchovního) osvobození.

107. Běda, běda, všichni lidé mají álaju a jsou sjednoceni s Velikou Duší, ale běda, ačkoli álaju mají, přec jim tak málo prospívá.

108. Pohled, jak se álaja jako měsíc na tichých vlnách odráží v malém i velkém, zrcadlí se v nejnepatrnějším atomu, přesto však nemůže dosáhnout srdce všech bytostí.

Každá bytost, ba dokonce každý jev je prostoupen nejvyšší vesmírnou esencí, jejíž dokonalý rozvoj by mu musel udělit stav, označený slovem nirvána. Ale rozvoj této esence je závislý právě na zřetelích a ty obvykle odpovídají struktuře jevů. Proto prožívají tvary a bytosti stavy mnohem méně utěšené než nirvánu. A člověk jako nositel psychickofyzického uspořádání, odpovídajícího relativně snadno dosažitelné realizaci nirvány, se vlastně tomuto uspořádání zpronevěřuje tím, že pěstuje a rozvíjí zřetele, které ho zavádějí na scestí, do nízkých oblastí, do pekelných světů. Tato tragedie lidského rodu vleče s sebou celé komplexy strastí ne snad posmrtných, ale bezprostředních. Lidé nevědí ani nechtějí nic vědět o nejvyšší kvalitě vesmíru, udělující těm bytostem, které ji poznaly, i pocity nadsvětského štěstí. Proto se i z rozumových důvodů honí za štěstím mnohem problema-

tičtějším, za štěstím, které má vzejít z boje jedince proti jedinci, ze soutěže, v níž padá slabší, ale nás proklínající člověk. A takového člověka nutí pád k rozvíjení psychických sil a kvalit, které by mu pomohly vyhrát další bitvu o osobní uplatnění; cílem tohoto postupu je pouze boj a zapomenutí na álaju, trest duchovnosti.

Předzvěsti z této situace člověka varují, aby se zastavil na scestí, které ho vede k přirozené realizaci asurických stavů. Ale kdo se z těchto předzvěstí poučí? Iluze o šťastném životě přesunují těžiště strastí a útrap do jiných kolejí a lidé věří, že jdou po správné cestě. Budou tomu věřit až do té doby, kdy se ukáže, že technikou problém osobního štěstí vyřešen být nemůže.

Běda, že jen tak málo lidí získává tím darem, tím neocenitelným dobrodiním: poznat pravdu, správně pochopit věci, které jsou, a nabýt poznání nejsoucna.

Žák praví:

109. Ó učiteli, co mám dělat, abych dosáhl moudrosti?

110. Co, ó mudrci, mám dělat, abych dosáhl dokonalosti?

Ne-bytí jako transcendentno proti bytí sansarickému nebo obecnému.

111. Hledej stezky. Buď však čistého srdce, ó lanú, dříve než se vydáš na svou cestu. Než učiníš první krok, nauč se rozeznávat skutečnosti od klamných jevů, pomíjející jevy od toho, co je věčné. Nauč se především odlišit učení rozumu od moudrosti duše, nauku oka od nauky srdce.

Čistota srdce: otevření se jsočnosti nadsvětské nebo božské. Rozeznávání: pravá skutečnost je nadčasová; do ní se promítají skutečnosti časové, resp. klamy, jimiž jsou z časového hlediska i těla bytostí i bytosti samy jakožto bytí smrtelné. Rozumové či ještě lépe mentální poznání je založeno na logických vztazích jednotlivých fakt. Poznává vnější zákonitost; to však bytosti neosvěcuje ani jim nedává poznání života. Osvícení a poznání je založeno na přímých postřezích tendencí a vnitřních vzduť, neboť to jsou ony, kdo uvádí v chod kolo univerzálního dění.

*112. Ano, nevědomost je jako uzavřená a vzduchoprázdná nádoba, duše pak pták v ní uvězněný. Nešvitoří, aniž pír-
kem je s to pohnout; němý a ztrnulý sedí zpěváček a vysíle-
ním umírá.*

Člověk používá i nevědomosti jako opory pro subjektivní závěry a teorie; nevědomí lidé se také cítí jako lidé vědoucí. Nevědomost nedovolí, aby se u nich mohly uplatnit vyšší zřetele. Nevědomost jako komplex výkonných klamných subjektivních zřetelů dusí vyššího činitele, který se projevuje poznáním, přímými vjemy a rozvojem vyšších mravních korektivů.

*113. Ale i nevědomost jest lepší než učenost rozumu, který
neosvětluje a nevede moudrost duše.*

Ve vytváření osobní karmy, strhující nás do utrpení, působí nevědomost pasivně a zastiňuje božské vědomí. Ale vnější vědomosti se na božském vědomí hromadí vždycky tak, že člověk snadno zaměňuje božské vědomí za lidské. Tam, kde se proti event. zdánlivě samovolnému rozvoji duchovnosti staví nevědomost, může mocí karmických zásluh dojít k výměně nevědomosti za pravé poznání, aniž již nevědomost může poznatky zkreslit. Ale nic takového se nemůže stát tam, kde se proti zdánlivě samovolnému rozvoji duchovnosti staví poznání rozumové (mentální). Toto poznání dovede další poznávání k sobě jenom přičlenit, a protože se opírá o řadu závěrů, zkreslí duchovní poznání rozumovým stanoviskem. Rozumáři vědí vždycky všechno dobře. Mají pohotově nesčetně závěrů, které konfrontují s novými poznatky, a proto přemění i nadsvětské zřetele, jež se v nich event. rozvinuly, ve zřetele světské.

*114. V prostoru bez vzduchu nemohou semena moudrosti
klíčit a růst. Aby mohla růst a sklízet zkušenosti, potřebuje
mysl šíři a hloubku a opory, které by ji vedly k déman-
tové duši⁴. Nehledej tyto opory v říši máji, ale vznes se nad
klamy, hledej věčné a neproměnné sat⁵ a nevěř klamnému
našeptávání obrazotvornosti.*

Zastavení mentální činnosti se uskutečňuje ve stupních, které se obřezují v prohlubujících se postřezích. Čím více se člověku podaří mysl zastavit, tím dokonalejší jsou jeho postřehy. V žádoucím

stupni nesmí již být pro člověka tajemství, které by mu dovedlo kouzelnou mocí představit něco jako skutečnost, již bude schopen pozorovat svými smysly. — Kdo tyto stupně hledá v tzv. mystických zážitcích, ten se nikdy nestane mudrcem. Zážitky jsou totiž vibrace, kdežto moudrost je předpokladem duševního utišení, jehož květem je realizace nejvyššího vesmírného stavu.

115. Vždyť mysl je jako zrcadlo; zatím co odráží obrazy⁶, usedá na něm prach. Je jí třeba něžného vánku moudrosti duše, aby odvál prach našich klamů. Ó začátečníku, snaž se, aby tvá mysl a duše splynuly!

Jestliže mysl působí v kruhu světských jevů, vnucuje vědomí vše, co ve světě nasbírala, jako základnu pro pevné subjektivní přesvědčení a názory. Proto je nezbytné, aby člověk postavil vědomí jako strážce mysli nezatížené přesvědčeními. Neakceptuje-li vědomí „pyl“ mysli, vzniká mezi myslí a vědomím vítr, který rozfoukává nevědomost. A jelikož mysl je projevem vědomí, přijme (mysl) jeho tvar nebo povahu, jakmile přestane být včelou přinášející pyl názorů. Mysl sama o sobě je totiž vědomím.

116. Vyhýbej se nevědomosti stejně jako klamu. Odvrát' obličej od světských šaleb; nedůvěřuj smyslům, jsou klamavé. Ale uvnitř svého těla — stánku svých citů — hledej v neosobním centru „věčného člověka“⁷; když jsi ho našel, pohleď do nitra: jsi buddha⁸.

Nevědomost je založena na osobních přesvědčeních a názorech. Těm se může každý člověk dobře vyhnout a tím se vyhne i nevědomosti. Stejně se může vyhnout klamu, neboť to závisí na kázni vnímání zevních věcí prostřednictvím smyslů.

Věčný člověk je vlastně putující intelekt, na nějž by měl člověk nazírat jako na zářící, nezosobňující se já. Když bude na něj dlouho takto zírat, rozvine se jako buddhická bytnost; sjednocení s touto bytností je uskutečnění stavu buddhy.

Člověk je bytost potenciálně duchovní. Ale tato duchovnost, dárce to pravého osvětlení, je v něm ve stavu zárodečném. Musí jí proto věnovat pozornost, která je podobna dešti, probouzejícímu ke klíčení semeno zapadlé do zcela vyschlé země. Ale v duchovním

světě je to poněkud jiné než ve světě smyslovém. Semeno duchovnosti potřebuje teplo touhy po vykoupení a vyšších zřetelů; potom vzejde a stane se rostlinou pravé duchovnosti.

117. Vyhýbej se chvále, ó ctiteli. Chvála vede k sebeklamu. Tvé tělo není Já, neb tvé Já je vlastně bez těla a ani chvála ani hana se ho nedotýkají.

Kdo mysticky pracuje a usiluje, může vzbudit pozornost svým mravním úsilím a někdy i svými poznatky. Lahodí-li mu tato pozornost, odvrátil se již od cesty k nejvyššímu Uskutečnění a věnoval pozornost davu. A to je duchovně zničující moment. — Je třeba se věnovat svému „Já“, které je prostým, čistým prozřením potud, dokud se nerozvine do té míry, že se stane korektivem v celkovém nazírání na skutečnost. Pak je možno jít do světa. Neboť po dokonalém rozvinutí čistého prozření se člověk stává mudrcem, který nebude stržen ze své vysoké cesty světskými marnostmi, z nichž jednou je chvála od jiných lidí.

118. Sebechvála se podobá, ó žáku, vysoké věži, na niž se vyšplhal domýšlivý pošetilec. Tam teď sedí v pyšné osamělosti, nikým nepozorován než sám sebou.

Kdo byl někým uznán a přijal to jako poctu, je v největším nebezpečí, že se též uzná. Když se uzná, propadá sebechvále, která vede k osamocení v domýšlivosti a nevědomosti.

Je třeba čekat na dosažení nejvyššího poznání. Toto poznání přichází se zjištěním, že není další země za právě dosaženým stavem, země, kde by bylo možno učinit další objevy. Jinými slovy: nejvyšší poznání je opřeno o zjištění, že není ničeho více ani k dosažení ani k poznání ani k uskutečnění.

119. Falešnou učenost mudrci odmítají a Dobrý Zákon ji rozpráší do všech větrů. Pro všechny se točí jeho kolo, pro pokorné i pyšné.

„Nauka oka“⁹ je pro davy, „nauka srdce“ však pro vyvolené. První z nich opakují v pýše: „Hle, já vím“; druzí však, kteří v pokoře sklidili, přiznávají skromně: „Tak jsem slyšel.“¹⁰

Co jsou platny všechny světské vědomosti, ba i výsledky vědeckého bádání, když nepřemožitelný osud vyměřuje člověku všechno jeho bytí? Světskými vědomostmi kupíme potěšující zdánlivosti, které jsou jako plevy rozmetány nejtěžšími osudovými nevyhnutelnostmi. A tyto osudové nevyhnutelnosti jsou Dobrý Zákon, který nikomu nepříčiní nic nespravedlivě.

Člověk, jenž zhltl spousty teorie, se skutečně může domnívat, že svými znalostmi předstihl své bližní. Ale ten, kdo Nauku uskutečňuje ve svém životě, se to nedomnívá. Takoví lidé poznávají, jak těžké je uskutečnit i nejmenší příkaz v životě; tím roste skromnost a nikoli pýcha.

120. Velikým sítem se nazývá Nauka srdce, ó žáku.

Nauka srdce je učení, které nemá být ovládnuto teoreticky, ale jen jako životní praxe. Na této cestě padají i ti, kdo jsou velmi dobře disponováni pro teoretické studium. A je to tak správné. Kdyby mohli nejvyššího Uskutečnění dosáhnout mentálně a rozumově zdatní lidé, neměly by mravní hodnoty žádnou cenu. Nejvyšší Uskutečnění je však ovocem životní praxe, i když jeho dovršení spočívá v duševní životosprávě, vyjádřené soustředěním, zastavením duševní činnosti atd.

121. Kolo Dobrého Zákona se rychle točí dál. Mele dnem i nocí. Odlučuje bezcennou plevu od zlatého zrna, smetí od mouky. Ruka karmy vede toto kolo; jeho otáčení je tepem karmického srdce.

Smyslem osudových nahodilostí je, aby byl pod jejich tlakem zničen balast v bytosti, totiž nezdravé a brzkému rozkladu podléhající prvky. Mystický vývoj, založený na mocném duševním upětí, ba až na sjednocování hledajícího člověka s Bohem (absolutnem), vystavuje tyto prvky ještě mocnějšímu vanutí karmické síly. Člověk duševně zapojený na Boha (absolutno) totiž tyto síly ještě víc opouští osobním vědomím, které je záchovným činitelem všeho toho, co vlastníme jako bytosti. Kdo se duševně „chytil Boha“ a „pustil světa“, žije ve vánku karmy, která sama odloučí všechno, co není božské. Mystický kurs pak končí vyloučením skutečností nebožských a zachováním a upevněním věcí božských.

Je tedy klam, myslí-li si někdo, že on sám modeluje svou vlastní duchovní dokonalost technickými jógickými postupy. Soustředění vytváří podmínky stejně jako mravnost. Kdo žije v kázni spásné mravnosti a má ještě dosti sil, aby se zabýval něčím dalším, může podmínky svého duchovního růstu rozšířit příslušným soustřeďováním. Může se mentálními a duševními stavy upravit bytostně tak, aby kvality, způsobující duchovní růst, mohly ještě nerušeněji působit na jeho mystické zrání.

Není-li těchto předpokladů, je soustřeďování duchovně neúčinné. Můžeme se setkat s lidmi, kteří se celá léta snaží dostat mysticky vpřed pomocí koncentrací, a přece na nich nenajdeme ani stopu duchovního vývoje. Důvod je v tom, že nedovedou žít ve spásné čili duchovní růst podporující mravnosti, a proto vnášejí do svých soustředění světskost. Co to znamená? Pouze to, že jsou bytostně světští a provádějí soustřeďovací cvičení jako pozitivní světskou činnost, která dusí duchovnost a uvádí jen v prudký chod „psychické napětí“; z toho vznikají tzv. astrální efekty.

122. Pravé poznání je mouka, falešná učenost jsou plevy. Chceš-li jísti chléb moudrosti, musíš zadělat svou mouku čistou vodou amrty. Hněteš-li však plevy s rosou máji, můžeš připravit jen potravu pro černé holubice smrti, pro ptáky zrození, rozkladu a zármutku.*

Pravé poznání se mění v moudrost pouze tam, když se člověk povznáší duševně do transcendentna. Není-li tomu tak a místo toho setrvává (vědomím) ve smyslovém světě, pak pravým poznáním bude sloužit vlastním chtíčům, své nižší přirozenosti. Tak rozšíří Adamův hřích, který můžeme vidět v přirozeném obětování celé bytosti světu, jejím chtěným obětováním se světu.

Kdo tedy chce duchovně pracovat ke svému dobru a nikoli ke zlu, musí jas vyšších kvalit, jehož se chápe duševním úsilím jako mystickým cvičením, nechat působit v pravém duchu. To znamená, že právě svým postojem musí vytvořit podmínky k rozvoji tohoto jasu ve své bytosti, aby snad jeho rozvojem neposiloval nižší přirozenost. Neboť posiluje-li nižší přirozenost, utrácí člověk nejen to,

*Nesmrtelnost.

co obdržel svým zrozením, nýbrž vypůjčuje si ještě za tímto účelem hodnoty z vnějšího duchovního světa. A bude moci splatit své dluhy, až přijde čas jejich splatnosti?

123. Řeknou-li ti, že se musíš vzdát lásky ke všem bytostem, aby ses stal arhatem — řekni jim, že lžou.

Arhat, tj. dokonale osvícený, jenž je prost deseti pout. Jsou to: 1. blud já, 2. pochybovačnost, 3. lpění na pravidlech a obřadech, 4. smyslový chtíč, 5. záští, 6. touha po oblasti čistých forem (rúpa rága), 7. touha po oblasti beztvaré (arúpa rága), 8. domýšlivost, 9. hloubavost, 10. nevědomost, zaslepenost. — Arhat je čtvrtý stupeň na cestě k dokonalosti. První, zvaný sótapatti, čili ten, kdo vstoupil do proudu (Buddhova učení), je prost prvních tří pout. Sakrdágámin, totiž jednou se vracející (zrozením na tento svět), překonal čtvrté a páté pouto. Anágamin, totiž nevracející se (zrozením na tento svět) je prost prvních pěti pout.

Touží-li člověk po tom, aby dosáhl nejvyššího stavu (arhat), znamená to ještě, že smí trhat jiná pouta než pouta světskosti. Jiného mínění však byli mnozí z mystiků, především buddhistů, kteří přijali poučení od svého rozumu. Ti se velmi často snažili vzdát se pout dobroty a lásky, zatím co se nevzdali světskosti. A přece dobrota a láska jsou ctnosti, kterými lze vyvažovat karmické závazky ze světskosti.

Kdo touží po nejvyšším Uskutečnění, má začít mystickou cestu rozechvěním svého nitra v citu neosobní lásky. Má svou bytost, dosud jistě živočišnou, utápět v čisté touze po dobru, v nadšení, jaké lze pociťovat z niterného rozradostnění, v lásce, která se snaží jen dát a nepřijímat, neboť to jsou stavy, jimiž lze nejlépe vyvažovat a potlačovat živočišnost. Když bude dlouho žít v těchto stavech, rozvine se v něm božskost; zřeknutím se božskosti ve prospěch trpících a nevědomých bytostí lze uskutečnit nejvyšší vesmírný stav, zvaný dokonalost.

124. Řeknou-li ti, že proto, abys dosáhl osvobození, musíš nenávidět svou matku a nedbat o svého syna, neuznávat otce a zvát ho prostě „hospodářem“¹¹; zřici se slitování s člověkem i němou tváří — pak jim řekni, že jejich jazyk je pln falše.

125. *Tomu učí tírthikové — nevěřící*.*

Kdo chce jít vysokou cestou spásné mravnosti, musí se vyhnout dvěma extrémům, totiž přichylnosti a odporu. Přichylnosti založené na pudových vztazích, a odporu, který ho nutí utíkat před tíživými okolnostmi. Obě tyto situace nepostihují toho, kdo se zřekl tím způsobem, že si nezakládá na osobních potřebách.

Kdo nemá osobních potřeb a požadavků útěchy, mívá porozumění. To jej inspiruje ke skutkům lásky. A skutky lásky nejsou nikdy nebezpečné tomu, kdo kráčí k dokonalosti. Leda by za nimi vystupoval chtíč. V tom případě však nejde o to vzdát se skutků lásky, nýbrž potlačit chtíč. Neboť chtíč nelze udusit nelaskavým postojem k jiným lidem a tvorům; ten je vetknut v mase vlastního těla jako duch živočišnosti.

*126. Učí-li tě, že hřích se rodí z činnosti a blaženost z naprosté nečinnosti, pak jim pověz, že se velmi klamou. Pomíjejícnost lidské činnosti, osvobození mysli od otroctví tím, že se člověk zdrží hříchů a chyb, nejsou pro děvická Já**.*
Tak praví Nauka srdce.

Někteří mystikové se skutečně bojí činnosti, a proto se jí vyhýbají. Vyhnou-li se činnosti a oddají nečinnosti, vytvářejí tím často jen podmínky pro větší uplatnění nižších bytostných tendencí a sil. Činnost, i když je pro vměšující se osobní hlediska mnohdy dosti nečistá, přece je kvalitativně vyšší než nečinnost, neboť neumožňuje nižší přirozenosti ovládnout celé pole bytí.

Činný člověk musí myslit, používat důvtipu, odvracet se od živočišných požadavků a přemáhat stagnaci, k níž je vždy tělesně nakloněn. Tím jej činnost odosobňuje, i když ne vždy v takové míře, jak by si to člověk přál. Avšak strukturálního předpodstatnění nelze dosáhnout nerozváženými akcemi, vyplývajícími z nespokojenosti se současným stavem. Bytost je ztělesněním zmrtvělých vibrací a ty lze vrátit k životu, který je vibrací, toliko správným a metodickým úsilím. Je třeba donutit se povšechně k činnosti; když své bytosti znemožníme, aby v klidu a pohodlí uplatňovala své chtíce, potla-

*Brahmanští asketové.

**Reinkarnující Já.

čili jsme tím nejnižší stupeň životnosti. Když jsme se stali samou činností, smíme usilovat o klid, neboť to bude klid plný jasu.

127. Dharma oka je ztělesněním toho, co je zevní, a tudíž neexistuje.

128. Dharma srdce je ztělesněním bódhi; skutečnosti trvalé a věčné.*

129. Lampa hoří jasně, když je čistý knot i olej. K jejich čištění je třeba kratiknotu. Plamen však necítí tohoto očišťování. „Větve stromu se otrásají větrem; ale kmen zůstává nepohnut.“

Mravní úsilí jako část mystického úsilí může postihovat pouze živočišnou přirozenost, ale božské přirozenosti, která je v člověku v zárodečném stavu, se nepříjemně nedotýká. Mravní úsilí naopak působí na božskou přirozenost příznivě, neboť se podobá vytrhávání plevele, kterým je právě nižší přirozenost.

130. Činnost i nečinnost mohou být v tobě současně: tělo plné činnosti, mysl klidná a duše průzračná jako horské jezero.

To je zkušenost asi výhradně jógická. Jenom jógická kázeň vede k bytostnému vzrušení, které se nedotýká myslí. A tento stav je mnohdy velmi žádoucí, chce-li člověk rychlit svůj duchovní růst. Bytostné vzrušení totiž znamená překonání stagnace, tamasu; staví-li se proti bytostnému vzrušení klidná mysl, je to jistě mysl sattvická.

Žádoucí bytostné vzrušení však nesmí být podmíněno chtíčem. Musí být výsledkem svěžesti, kterou na sobě člověk vynucuje; musí být činností, jejíž pomocí se přemáhá lenost; musí být bdělostí, jíž se překonává zbytečná potřeba odpočinku; musí být výsledkem pohyblivosti, čilosti, pracovního úsilí atd. Úsilím o tyto vzruchy se z těla vyloučí sklon ke stagnaci; jelikož nepocházejí (tyto vzruchové momenty) ze chtíčů, může mysl zůstávat náležitě klidná. — Takový stav zakládá jógický vývoj na nižších faktorech, které nikdo v úsilí o všeobecnou bytostnou dokonalost nesmí zanedbávat.

*Dokonalé, božské poznání.

131. *Chtěl by ses stát, ó lanú, jogínem jednoho časového okruhu?*

132. *Nevěř, že sedět v temných lesích v hrdém osamocení a daleko od lidí; že žít se rostlinami a kořínky a hasit svou žízeň sněhem Velikého pohoří — nevěř, ó ctiteli, že toto všechno tě přivede k cíli konečného osvobození.*

Kdo si takto počíná, je kající. Je však chyba, domnívá-li se, že těmito činy odklízí překážky rozvoje duchovnosti. Vnější omezování se nemusí dotýkat duševních nedostatků, které se projevují světskostí. Spíš způsobí truchlivost, která se stává scestím, jestliže naplní vědomí kajícího utrpením a bolestí. A vznikne-li z tohoto vlastního omezování povýšenost nad jinými lidmi pyšná na svůj domněle ctnostný život, vzniká nebezpečí, že tato kázeň bude cestou do pekel. Kajícím životem se splácejí povrchní provinění a tak by se na něj měl dívat každý kající.

133. *Nedomnívej se, že lámat si kosti, rvát si maso a svaly, tě sjednotí s tvým tichým Já¹².*

Takto si počínají kající, zvaní fakiři. Protože nepochopili duchovní vývojové podmínky, propadli krajnosti, která neumožňuje dokonalé utišení, nezbytné pro duchovní růst. Ani mystikové, které jsem poznal a kteří tuto krajnost odmítali, však nevyřešili šťastně problém askeze; místo ní přijali názor, že si nemají ubližovat!

Aby člověk mohl duchovně růst, nezbytně musí provádět askezi. Nikoli však tím, že se bude fyzicky trýznit, ale tím, že nebude cítit potřebu ukájet živočišné pudy. A to je tvrdá askeze. Nedovoluje, aby se člověk jakkoli smyslově vyžíval, a naopak ho upozorňuje na to, že se má střežit všeho, co ruší jeho niterný harmonický klid, v němž zcela samovolně vyvstávají touhy po nejvyšším Uskutečnění. Musí se držet takové životosprávy, která působí příznivě na rozvoj podmínek pro duchovní růst; podmínek, které se projevují jako soustředění ve stavu niterného štěstí.

Tento stav vůbec nedovolí, aby se projevil sklon k živočišnému způsobu života. Živočišný způsob života je spojen s nízkou (světskou) orientací vědomí; pokud trvá tato orientace, je vůbec

nemožné, aby člověk jakýmkoli způsobem vešel do kontaktu s nejnvnitřnějším, transcendentálním pra-principem bytí.

Nemysli si, že až budou potřeny hříchy tvé hrubohmotné podoby, ó oběti svých vlastních stínů¹³, bude splněna i povinnost, kterou na tebe ukládá příroda a člověk.

Nižší tendence, vyplývající ze živočišných zřetelů a projevující se jednak viditelným počínáním, jednak sklony, které člověka inspiřují k určitým skutkům, jsou vetknuty hluboko v bytosti. Obecně se však o stavy nitra nikdo nezajímá a bere v úvahu pouze viditelné počínání. Také většina mystiků, kteří matně chápou, že do mystického snažení náleží i mravní úsilí, se sice snaží odstranit mravní závady ve viditelných projevech a činech, ale nesnaží se odstranit světské sklony, které tkví hluboko v jejich bytosti. Podle nejpřísnějších měřítek nauky jsou proto považováni za hříšné lidi, i když na povrchu nepostrádají přemíru ctností.

Počátek hříšného počínání je možno nalézt právě v bytostných sklonech, které se mohou stát významnými, teprve když se rozvinuly do té míry, že zasahují do vědomí jako konkrétní chtíč. Kdo usiluje o to, aby se stal skutečně mravním člověkem, musí zaměřit své úsilí o mravní zlepšení až na úroveň sklonů. Musí přinutit svou bytost, aby se nezajímala o to, co je zakázáno morálními příkazy jógy, a aby si to též nepřála. Jenom tímto způsobem je možno z bytosti vykořenit světskost v pravém slova smyslu.

Kdo v sobě vyhladil světské sklony, je opravdu mravný a čistý. A tato jeho mravní čistota se v něm začne rozpínat jako duchovní jas a přikryje veškeré zcela nevyvinuté světské sklony; v jistém stupni rozvoje tohoto jasu se usilující člověk stane mudrcem a světcem, který splnil povinnost uloženou přírodou a společností. Není v něm totiž žádostivosti, nýbrž ctnost, již svítí na všechno stvoření. A svítě ctností, odevzdává sebe sama i v nejčistším smyslu světu, jenž tento požadavek klade každé bytosti. Odevzdávání sebe světu v tomto smyslu je skutečným zřeknutím se sebe.

134. Požehnaní odmítli tento názor s pohrdáním. Lev zákona a Pán slitování, když poznal pravou příčinu lidských*

*Buddha.

běd, vzdal se ihned svého sladkého, ale sobeckého klidu v tichu pustiny.

Kdo mysticky pracuje proto, aby se zdokonalil, měl by jako Buddha dosáhnout absolutního poznání a stavu, v němž blaženost bude vanout celou jeho bytostí tak, že z ní vyloučí každou stopu živočišnosti. Pokud si však i za těchto okolností udrží tělo, musí tento stav opustit, když je to z vyšších vnitřních příčin nutné, aby mohl sloužit lidem hlásáním nauky. Neučiní-li to, stane se sobeckým světcem, který bude jednou muset pod tlakem karmy ze svého vysokého stavu sestoupit o mnoho níž. Lpění na stavu buddhy vytváří nové nedokonalé já, které snad může žít ve stavu štěstí, ale nikoli ve stavu indiferentním, jenž je poznamenán blaženostmi skutečného klidu a ticha.

Kdo dosáhl nejvyššího stupně na mystických cestách, musí tento stupeň opustit a věnovat se dovolené činnosti (hlásání nauky). Jinak „čisté vody amrty“ (nesmrtelnosti) zbahní jako vody rybníku, jež se nevyměňují. A zatím, co „čisté vody amrty“ bahní, znovu vyrůstá již potřené já, jehož dozrání je spojeno s návratem do světa v otrockých poutech karmy.

Tím chci říci, že Buddhův stav může být opět ztracen, jestliže si člověk, který ho dosáhl, nepočíná správně. Neboť dokud je člověk živ, pak buddhovský stav jím případně uskutečněný existuje takřka v poli nízké bytostné pulsace, která na tento stav nevrhne temný stín jen tehdy, když člověk, který dosáhl Buddhova stavu, žije jako Buddha.

Z áranjaky¹⁴ stal se učitelem lidstva. Když Žu-laj¹⁵ vstoupil do nirvány, kázal na horách i v kraji a pronášel řeči v městech, k dévům, lidem i bohům.¹⁶

Všichni mystikové, které jsem poznal, se domnívali, že uskutečněním nirvány (spásy) pro ně končí život se strastmi a budou již žít jako mocí vybavení okultisté uprostřed smyslově potěšujících a uspokojujících zázraků. To bylo jejich přání, které je rozpalovalo, a proto byli hluší k mluvě, shodující se s tímto textem. A přece: nirvány je možno dosáhnout ještě v tomto životě a žít v ní; je k tomu nutná jen jistá životospráva, aby ji člověk neztratil.

Co se však týče té životosprávy, nepoznal jsem, že by připouštěla, aby člověk žil v extatickém stavu. Čím více dokáže tento stav (nirvány) přenést do života, v němž se žije v „normálním stavu vědomí“, tím tělesnějším se stává nirvánský stav; kdo pronese nirvánu životem jako obyčejný člověk, ten smrtí přechází v „parinirvánu“. Nepronese-li ji životem jako obyčejný člověk, ale jen jako extatik, pak jeho smrt může být počátkem sansarického žití.

135. Zasevej skutky laskavosti a budeš sklízet jejich ovoce. Nečinnost při skutku milosrdenství stává se činností ve smrtelném hříchu. Tak praví mudrc.

Kdo se bojí, že se poskvrní skutky, a proto se vyhýbá konání dobra, ten se poskvrní zlým konáním, protože je člověk. Jeho přirozenost je totiž živá a bude se stejně projevovat činy rukou, citu a myslí, ať se jakkoli bude snažit utéci od činnosti. Kdo chce splnit požadavek spásné mravnosti, musí vnutit své bytosti činnost v dobro a lásce; kdo nepřinutí svou bytost k takové činnosti, bude strhován živočišnými tendencemi ke konání sobeckému.

Je třeba mít vždy na paměti relativitu účinných akcí, jimiž se můžeme projevovat ve svém životě. Právě z této relativity vyplývá, že i když je člověk zdánlivě zcela nečinný, přece není nečinný svými potřebami, chtěním a sklony. V těchto projevech se však ukazuje samé sobectví, které může být relativně překonáváno skutky lásky a ctnosti. Jinými slovy: dokud člověk žije, dotud se vyznačuje sobectvím. A právě to by ho mělo vést k tomu, aby se oddával činům lásky, dobroty a pomoci i na úkor klidu a blaženosti, které se v něm eventuálně rozvíjejí vřelými vztahy k Bohu, kterého se dovolal.

Nebude-li se řídit tímto mravním naučením, nebude žít klid a blaženost jako přirozený stav, který mu nepřekáží v životě a činnosti. Bude žít jako sobec, který čerpá z fondu zásluh a nebere zřetel na to, že pulsace živočišnosti v jeho těle a bytosti neubývá. Proto má vyhlídku, že dospěje k okamžiku své smrti jako sobec, který okoušel dobro bezprostředně získané, avšak nic nepřidal do pokladnice svých zásluh, byť pouze z obavy, že činnost v dobro a lásce poskvrňuje jeho momentální stav zdánlivě světskými zřeteli.

136. Zdržíš se činnosti? Pak tvá duše nedojde svobody. Aby člověk dosáhl nirvány, musí dosáhnout sebepoznání a sebepoznání je dítětem láskyplných skutků.

Bytost je svými chytíci aktivní, proto se musí ten, kdo chce stoupat na mystické cestě, stát činným v lásce. Musí činností v dobru a lásce potírat chtivost jako pohotovost k činům nízkým a sobeckým. Bude-li činný v dobru a lásce se zřetelem k žádoucímu vyhlazení živočišné chtivosti, bude vytvářet záslužnou karmu; jejím konečným výsledkem bude přepodstatnění ve šťastně utvářenou bytnost a bytost.

*137. Měj trpělivost, čekateli, jako člověk, jenž se neza-
lekne nezdaru ani se neuchází o úspěch. Upři zrak své
duše na hvězdu, jejímž jsi paprskem¹⁷, na planoucí hvězdu,
která září v temných hlubinách bytí, na bezmezných polích
neznáma.*

Kdo je činný v dobru, aniž se touto činností uchází o úspěch nebo leká nezdaru, ten se povznesl nad osobitost. Přesto však odpor zanechává neblahé stopy na člověku, který má dobré vysoké předsevzetí. Proto se doporučuje, aby upnul své hledí k světlu a čistotě jako kvalitám života i bytí. Z toho mu totiž vždycky vzejde posila na obtížné cestě neosobního láskyplného života v činnosti.

*138. Měj vytrvalost člověka, jenž ví, že existuje na věčnost.
Tvé stíny žijí a zanikají¹⁸; to, co v tobě bude věčně žít, to, co
v tobě ví nebo je poznáním,¹⁹ nemá pomíjející život; je to
člověk, jenž byl, jest a bude, a jehož hodina nikdy neudeří.*

Kdo ve své snaze o duchovní zdokonalení v sobě našel věčnost, ten může vidět a chápat své bytí jako přechodného nositele svého Života, který je nadčasový, transcendentální. A čím více se bude nořit do tohoto Života, tím více se mu budou jevit těla, jimiž byl oděn v minulosti a jedním z nichž je oděn v přítomnosti, jako pomíjivé stíny vrhané na stěnu jeho pravého bytí, v němž se právě uvědomuje.

Existence jeho pravého bytí je však taková, jakou ji dovede chápat. Chápe-li ji jako vymezené žití, je to existence, která bude a může být i potom, když zanikne všechno, co je. Chápe-li ji však

jako nečinnost, která je podstatou kosmu, ruší její soudržnost jako napětí a to je předpokladem realizace absolutna.

139. Chceš-li klidit sladký klid a mír, osévej semenem svých zásluh pole příštích žní. Přijmi bědy zrození.

Bědy zrození: omezení, související s tělesnou existencí. Jejich přijetím ten, kdo jde vysokou cestou, na níž se předpokládá možnost dosažení nejvyšší realizace, vytváří ze sebe já, které drolí a rozrušuje strukturální stavbu bytí a dokonce vytváří i to, co lze nazvat kosmickým tvůrčím procesem. Pak lze přijetí běd zrození považovat za nejvyšší akt asketický, pokud jejich přijetí bylo opravdu dobrovolné.

Zdůrazňuji: dobrovolné přijetí, neboť vím, že existují mnozí mystikové, kteří jsou chyceni v síti pyšného předstírání i tak vysoké ctnosti, jakou je pokorné přijetí všech osudových údělů — ti svým předstíráním chtějí zastírat své faktické otroctví. Tito mystikové však, ať již klamou pouze sebe, nebo i jiné lidi, nezískávají svým souhlasem s „bědami zrození“ vůbec nic stejně jako vězňové, kteří tvrdí, že jsou vězni dobrovolně.

Člověk duchovně vysoce vyvinutý musí zažít stav absolutní volnosti a vědět, že může tento stav žít věčně; pak teprve se může ukázat jako ten, kdo přijal bědy zrození dobrovolným ponořením svého vědomí do sansarických procesů s vědomím o jistém a bezpečném východisku, k němuž v tu nebo onu dobu dospěje. Není-li tomu tak, pak je řeč o dobrovolném přijetí běd zrození (a tím ovšem všech strastí všedního života) jen lživá fráze, která „roztáčí kolo nejvyšších běd“ proto, že svádí na scestí ty, kdo takové řeči slyší.

140. Ustup ze slunečního světla do stínu, abys udělal místo jiným bytostem. Slzy, které skrápějí vyprahlou půdu bolesti a strasti, dávají vznik květům a plodům karmické odplaty. Z pece lidského života a jejího černého kouře zdvíhají se okřídlené plameny, plameny očištěné, jež se vznášejí vzhůru pod zrakem karmy a nakonec tkají oslavenou látku trojího šatu Stezky.²⁰

141. Tento šat je nirmánakája, sambhógakája a dharmakája, roucho nade vše povznesené²¹.

K první větě: zřeknutí se stavu „dživanmukti“ je skutek, jímž lze potěšit a obšťastnit jiné bytosti, trpící a úpící pod jhem nevědomosti. Proto se pravý bódhisattva zřiká „světla vykoupení“ a zahaluje se do stavu, souvisejícího s normálním stavem vědomí, vědom si toho, že tím vykonává skutek, jenž je prospěšný jiným lidem. — Ke druhé větě: zřekne-li se někdo „světla skutečného vykoupení“, bude trpět. Nebude-li však trpět jako dítě, které ztratilo oblíbenou hračku, ale jako obyčejný občan, který úpí pod tíhou a ranami osudu, vyloudí to na něm slzy, které působí jako alchymistický preparát, tingující strasti světa v blaženosti velikého uvolnění. To je cesta největších dobrých činů, přinášejících největší karmické dobro. — Ke třetí větě: kdo dosáhl duchovní dokonalosti (svobody) a přijal znovu a dobrovolně strasti všedního člověka, může žít v sebe ponořen pouze jako trpící bytost, která svými zřeteli mění samu strukturu vlastního bytí v nejvyšší stavy bytí, totiž v „tělo“ dharmakája, sambhógakája a nirmánakája. To proto, že jeho utrpení spolu s jeho zřeteli kondenzuje a tak přetváří duchovně-fyzikální podstatu jeho bytostné existence v kosmické napětí, které se chová jako tato tři jmenovaná nejvyšší „těla“, nalezitelná v kosmu.

142. Je pravda, že roucho šangna může poskytnout věčné světlo. Jen roucho šangna²² dává nirvánu zničení; zastavuje znovuzrozdání, ale, ó lanú, ubíjí též soucit. Dokonalí buddhové, kteří se oděli slávou dharmakáji, nemohou již pomáhat člověku ke spáse. Běda! Mají snad být já obětována jednomu já, lidstvo pro dobro jednotlivců?

Kdo jde cestou vysokých Uskutečnění, bude asi postaven před volbu, kterou lze vyjádřit slovy: učinit ze svého života cestu nebo cíl. Tato otázka souvisí s vyhlídkou na určitou budoucnost vlastní existence; kdo ze svého nejvnitřnějšího života učiní „cestu“, stane se bódhisattvou, kdežto ten, kdo z něho vytvoří cíl, uskuteční stav buddhy.

Severní buddhismus ctí stav bódhisattvy, který může být výsledkem volby, v níž rozhodly síly, upínající se k žití. Stav buddhy může být přijat ze strachu před „bědami zrození“. Ve skutečnosti však stav bódhisattvy a stav buddhy jsou založeny na převládání těch či oněch kvalit, které v prvním případě symbolizují

porozumění a soucit, kdežto ve druhém vzdání se života v myšlence na nejvyšší oběť, již člověk přináší trpícím bytostem. Stav bódhisattvy se tak jeví jako mírné obluzení, pocházející ze životního pudu, kdežto stav buddhy jako stav nejvyšší čistoty vědomí. Ale ať tomu je jakkoli, světský člověk nemůže správně zhodnotit ani stav buddhy ani stav bódhisattvy. Oba tyto stavy jsou prostému chápání tak vzdálené, že jsou pro něho pouhou abstrakcí, i když je snad může do jisté míry správně hodnotit pomocí inteligence a intelektu.

Na cestě nejvyšších Uskutečnění vystupují často zvláštní zřetele. Kdo získává moc nad sebou samým uskutečněním nejvyšších ctností, může se jemným působením strachu přiklánět ke snaze uskutečnit stav buddhy; pak by si měl připomenout to, co vyjadřuje poslední věta právě komentovaného odstavce. Může totiž předpokládat, že setrvá-li jako spokojená bytost na cestě povinností vůči své pomíjivé bytosti a všem ostatním bytostem, dožije zkušenostmi strastiplný sansarický život. Když za těchto okolností dosáhne stavu buddhy, nebude ani musit ani moci vztáhnout na sebe tuto připomínku (uvedenou v poslední větě komentovaného odstavce).

143. Věz, ó začátečníku, že toto je tzv. zjevná stezka, cesta k sobecké blaženosti, které se vyhýbají bódhisattvové Tajného srdce, buddhové soucitu.

Kdo jde cestou nejvyšších realizací a kloní se ke stavu buddhy, je před dosažením tohoto stavu životem snad vždy skutečně jen začátečníkem. Jeho úvahy jsou přece jen podmíněny „nádechem sobectví“, které má vždy být odmítáno, i když slibuje „skončení koloběhu strasti“ s konečnou platností. — Jsme lidé a to nám buď mementem, že máme žít, zakončujeme strastnou karmu plněním povinností stavu, místa a rodu.

Tyto povinnosti jsou přijatelné tomu, kdo si uvědomí, že existuje proto, že k této existenci jistým způsobem tíhl již dříve — než se narodil. Z toho hlediska se chtění stavu buddhy jeví jako stav podmíněný; kdo se stane buddhou vyčerpáním karmy sansarických existencí, tomu svět nebude ukládat žádné povinnosti.

144. *Žít pro dobro lidstva je první krok. Uskutečňovat šest slavných ctností²³* krok druhý.*

Život pro dobro lidstva odosobňuje, neboť vyžaduje zcela nesebecké skutky.

145. *Odít se skromným rouchem nirmánakáji znamená vzdát se pro své já věčné blaženosti, abychom pomáhali člověku ke spasení. Dosáhnout blaženosti nirvány, ale zřít se jí, je vrcholný, konečný krok — ten nejvyšší na stezce odříkání.*

Za takových okolností znamená nirmánakája stav pocházející z vyproštění vědomí z absolutna. Tím bud řečeno, že ten, kdo pochopil absolutno, dostal se na cestu jeho postupné realizace. Jestliže někdo je díky pochopení absolutna skutečně na cestě jeho realizace a v kritickém rozmezí této postupující realizace dá svému vědomí směr k sansáru, odívá se vlastně do roucha nirmánakáji, což znamená vyšší bytostnou existenci s duchem buddhy.

Snad to může být považováno za akt nejvyššího zřeknutí, ale mnohdy tu rozhoduje ještě něco jiného než právě touha po sebeoběti, takže přechod od ideje dharmakáji k ideji nirmánakáji je nutno pokládat za přirozené vyústění, vyplývající z osobních karmických zásluh.

V některých mystických kruzích se vylučuje, že je možné účinně se zřeknout právě dosahovaného stavu buddhy. Stav buddhy se pokládá za stav nejvyššího bytostného (karmického) dozrání, jenž se zdá svou povahou vylučovat možnost takového zřeknutí. Zkušenost však může člověku ukázat, že mu postupující realizace stavu buddhy neubírá manévrovací sílu, kterou může uplatnit k zřeknutí se stavu buddhy; ale toto mé stanovisko nechť čtenář chápe jako přesně vztážené a vymezené. Je možné, že čím víc se člověk bytostným zráním blíží tomuto stavu, tím méně se ho může s úspěchem zříkat; narodí-li se tedy někdo jako bytost duchovně zralá, je možné, že nemá jinou možnost, než aby uskutečnil stav buddhy.

146. *Věz, žáku, že toto je tajná stezka, kterou zvolili dokonalí buddhové, kteří obětovali své JÁ já slabším.*

*Viz verše 198, 206 a násl.

Toto je ovšem jejich stezka, pokud žijí v lidském habitu. Přitom zůstává otázkou, zda při skončení života neuskutečňují parinirvánu. Některé okolnosti nasvědčují tomu, že ji uskutečňují.

*147. Je-li však tato Nauka srdce pro tebe příliš povznesená, potřebuješ-li sám pomoci a obáváš se poskytnout pomoc jiným bytostem — pak ty, jehož srdce je bázlivé, buď varován, dokud je čas; spokoj se Naukou oka, naukou Zákona. Přece však doufej. Vždyť není-li ti možno dosáhnout Tajné stezky dnes, bude v tvém dosahu zítra²⁴. Věz, že žádné, byť nejmenší úsilí — ať ve směru správném, nebo nesprávném — nemůže zmizet ze světa příčin. I rozptýlený kouř zanechá stopu. „Tvrdé slovo, vyslovené v jednom z minulých životů, nezaniká, ale vždy znovu se vrací.“**

Kdo se necítí dosti silný k neomezené sebeoběti, která je nezbytná na „vnitřní cestě“, měl by se držet „nauky oka“, čili uskutečňovat mravní příkazy jógy. Po čase, v tomto nebo příštím životě nebo v některém z dalších životů, budou přípravné práce ukončeny a pak toužící člověk bude moci jít „vnitřní cestou“, cestou velikého Uskutečnění. Touha po božském uskutečnění povede na cestě „nauky oka“ jako usměrňující síla k dobrému výsledku i přes chybné úsilí, které se mstí na cestě vnitřní. Kdo nedovede žít podle mystických příkazů mravnosti, musí se proto varovat „vnitřní cesty“, na níž se trestají nejen přečiny, ale i omyly. Život podle zásad správné mravnosti (mravních příkazů jógy) vytváří zásluhy, jejichž pomocí bude člověk zdokonalen a tím vybaven pro vnitřní stezku.

Kdo se lekne času, o němž mluvím v souvislosti s přípravnými pracemi, nechť uvažuje o tom, že nesouhlas s jeho délkou mu ani v nejmenším nepřidá víc morální síly a odolnosti. Nechť však též ví, že volá-li někdo v duševní bídě a nouzi k Bohu, vytváří již dobré kontakty, jejichž prostřednictvím zažije něco z blaženosti dokonalých bytostí. Proč se tedy snažit o to, aby se stal co nejdříve „extrémistou“? I nejvyšší dokonalost je provázena skutky ctnosti; kdo těmito skutky nežije, nemůže poznat dokonalost jako oblažující, ba

* Poučky školy prasanga.

ani jako obecně příznivý stav. Proto je lépe, aby ti, kdo nedovedou žít podle morálních příkazů jógy zcela samozřejmě, žili tak, aby je uskutečňovali, pokud mohou. Nechť se vzdají myšlenky na to, že by chtěli jít vysokou stezkou jako mravně dokonalí mudrci, nechť však volají k Bohu, jako mohou volat ti, kdo touží po světle, zatím co jsou vězněni ve tmě.

Na pepřovníku nevyrostou růže a sladký, stříbrné hvězdě podobný květ jasmínu se nepromění v bodláčí a hloží.

To znamená, že mravně závadný člověk nebude moci svítit mravní a intelektuální dokonalostí, kdežto mravní a intelektuální dokonalost se nikdy nepromění prostředím. Mravní a intelektuální dokonalost je světlo, které nemůže být přítomno v prostředí jemu nepřátelském. Proto jsou marné snahy těch, kdo se chtějí projevit jako dokonalí zevním postojem a nejsou tak mravní, jak to tato dokonalost vyžaduje.

148. „Dnes“ ještě si můžeš vytvářet svou čáku pro zítřek. Příčiny, kdykoli zaseté na Veliké cestě²⁵, přinášejí žeň svých účinků, neboť svět řídí přísná spravedlnost. Mohutným rozmachem neomylných zásahů přináší smrtelníkům životy plné dobra i bědy, karmické potomstvo všech minulých myšlenek a činů.

Po „vysoké cestě“ může kráčet i mravně nedokonalý člověk, protože je to cesta intelektuální čistoty a jasů. Čím větší je však intelektuální jas, v němž člověk setrvává, tím slabší vánek světskosti může tento jas zničit. To je přirozená reakce, řízená karmickým napětím, které působí mechanicky, a proto je přísně spravedlivé.

Lidé si stěžují na svůj osud, tajně viníce své bližní nebo i Boha. A přece to, co jsou a žijí, je posledním stupněm krystalizace příčinného (karmického) napětí, které nezaložili ani jiní lidé ani Bůh, ale oni sami v podobě, ve které existovali ještě před svým zrozením. Musí si uvědomit, že vznikli spojením spermatu a vejce, které jsou v přeneseném smyslu právě těmi bytostmi, jež se staly jejich rodiči. Proto, ať je tomu s minulými existencemi jakkoli, je jisté, že jsme existovali v latentním stavu již v našich předcích. Jestliže se tito předkové dopustili závadných činů, které dožrály v mravní

nedostatky až třeba v pátém pokolení, může i toto páté pokolení zplodit potomky, kteří tyto mravní nedostatky zdědí stejně, jako dědí podobu. Proto by měl každý člověk usilovat o to, aby se stal mravným podle pravidel, jaká předpisuje každé velké náboženství, jestliže vůbec cítí a chce cítit odpovědnost za to, jací budou jeho potomci. Nepřijímá-li tuto odpovědnost, nemá si stěžovat na svůj osud a na nic, co ho potká.

149. Vezmi tedy jen tolik, kolik pro tebe nashromáždila tvá zásluha, ó ty, jehož srdce je trpělivé. Buď dobré mysli a spokojen se svým osudem. Taková je tvá karma, karma okruhů vtělování, osud těch, kdo v bolesti a strasti se s tebou rodí, radují a pláčejí život za životem, připoutáni ke tvým dřívějším činům.

Okolnosti a lidé, kteří jsou na nás a my na ně připoutáni, jsou vlastně viditelnými projevy naší dozrálé karmy. Tato skutečnost by měla člověka přimět k opatrnosti v rušení a navazování vztahů. Z karmického hlediska je správné, aby člověk, toužící po vysvobození, nerušil žádný dosavadní svazek, který navázal dříve, než studiem nauky pochopil, že je nutné, aby se osvobodil. Spíš by se měl snažit o to, aby uskutečnil stav dokonalého osamocení uprostřed těch, s nimiž je spoután rodinnými nebo společenskými svazky; až ve svém vnitřním osamocení dozraje, poskytne mu osud i osamocení zevní.

Kdo nerozvážně trhá pouta, která vzal na sebe dříve, než se studiem nauky dověděl, že má být sám, ten pozná dříve, než dosáhne podstatného výsledku na mystické cestě, že potřebuje společnost. Pak vyhledá nová spojení a to je provinění, které mu neprospěje ani duchovně ani karmicky.

.

150. Pracuj pro ně dnes a oni budou „zítra“ pracovat pro tebe.

151. Jen z poupěte zřeknutí se já vypučí sladký plod konečného osvobození.

Zvolil-li si někdo cestu osvobození, zatím co žije v rodinných a společenských poutech, má po ní jít nejen bezprostředním odpoutáváním se, nýbrž i skutky lásky, které prokazuje rodině a společnosti. Těmito skutky totiž uvede do chodu kolo karmy, která sama tyto svazky bude rozvazovat, což bude lepší a opravdovější, než když se bude odpoutávat z vlastní vůle.

Je třeba zříkat se správným počínáním. Na toto počínání, třebaže je skutkem lásky, odpoví svět vyhoštěním kajícíka. Bude-li vyhoštěn, nebude na něm lpět vina toho, kdo zraňuje tím, že sám utíká ze světa.

Svět nemá rád lidi žijící skutky lásky. Takoví lidé jsou pro něj vždy dost velkými bláznů, aby je vyhostil. Proto není třeba ze světa utíkat jako ten, kdo je unaven jeho požitky nebo si nad ním zoufá, protože svět nedovedl splnit všechna jeho přání. A světem vyhoštěný člověk je opravdu svoboděn. Nikdo pro něho netruchlí, a proto může žít ve spokojenosti, nevyrušován telepatickými impulsy těch, které zanechal ve světě.

152. Ke zkáze je odsouzen ten, kdo ze strachu před velkým Márou odmítá pomoci člověku, aby tím nepracoval pro své já. Poutník, který by chtěl ochladit znavené údy v tekoucích vodách, ale nemá odvahy se do nich ponořit ze strachu před proudem, vydává se nebezpečí, že se stane obětí horka. Nečinnost založená na sobeckém strachu může přinést jen zlé ovoce.

Kdo dospěl tak daleko, že dovede a může vnímat čisté vlivy z kosmických duchovních zřidel, má mít odvalu k činnosti v dobru. Na počátku doby, kdy se naučí vnímat tyto čisté vlivy, může se věnovat činnosti v dobru se zřetelem na to, aby neztratil právě získanou schopnost nebo sílu ducha; po čase může být každý jogín činný, aniž se u něho zeslabí možnost vnímat nejvyšší čisté duchovní vlivy.

Všechno záleží vlastně pouze na výcviku. Kdo se dovede svým vlastním úsilím povznést až do nebe, neztrácí vždy schopnost vědomě se orientovat na zemi. Záleží však na tom, aby dovedl ve správném poměru mísit „světské zřetele“ do svého nebeského stavu. Musí dávat bedlivý pozor na to, jak na nebeský stav nepříznivě působí přijetí povinností k lidskému rodu, které se mají projevovat

skutky lásky, a podle toho musí zařídit „sestup s nebes na zemi“.

Když tomu bude stále věnovat bedlivou pozornost, naučí se časem žít současně „na nebi“ i na zemi; v ten okamžik se z něho stane duchovní obr, jehož bytostná hodnota v univerzálním smyslu bude tím vyšší, čím více bude schopen konat dobro nesobeckými skutky lásky.

Z toho, co jsem právě řekl, je jistě zcela zřejmé, že problém duchovního života v lidském habitu není jednoduchý. Kdo chce žít tento život jako člověk, musí ho umět žít v „přirozeném stavu vědomí“, což znamená ve stavu, který mu nemůže znemožnit být a žít smysly na zemi. Víím, že to opravdu není snadné. Poznám jsem velmi mnoho „mystiků“, z nichž někteří dovedli žít duchovní život jen tehdy, když svým vědomím byli v nezemských oblastech, označitelných jako sféra abstraktní. Jiní, kteří se nad zemi nedovedli vůbec povznést, a proto žili zcela světsky, zakrývali toto své omezení vzosnými mystickými hesly. Tato situace znemožňovala světským lidem správně posoudit účel mystiky a případně ji uznat jako zušlechťující psychologickou nauku, která si zaslouží, aby byla postavena do čela výchovných nauk.

153. Sobecký věřící žije bezúčelný život. Člověk, který v životě neprovedl práci mu určenou — žil nadarmo.

Máme povinnosti k lidem a máme povinnosti, které mají přivodit stav, který se nazývá duchovním osvobozením. Kdo se věnuje pouze světským povinnostem, jistě chybuje, neboť bezpodmínečným podřízením se těmto povinnostem se rozvíjí světskost, sobectví a jiné mravně závadné vlastnosti. Kdo se však věnuje józe, aby unikl světskému životu buď ze strachu před světskými povinnostmi, nebo z touhy po zevním klidu, ten též jedná chybně, ba přímo proti zákonu o začlenění jedince do celku. Je proto nutné hledat způsob jak obě povinnosti sloučit a vyvážit do té míry, aby se v nás nerozvíjela ani světskost ani sebevědomí člověka, který dovedl uniknout strastem světského způsobu života. Poučení o tom viz v předchozím komentáři.

154. Sleduj kolo života, sleduj kolo povinností ke svému národu a příbuzným, k přáteli i nepříteli a uzavři mysl rados-

tem i bolu. Vyčerpej zákon karmické odplaty. Získej siddhi pro své příští zrození.

Kdo koná správně všechny občanské povinnosti, stává se niterně radostným a spokojeným; v tomto stavu se mystická cvičení (např. volání k Bohu o soustředění) stávají velmi úspěšnými. Radost a spokojenost ze správného plnění občanských povinností, která vyústí ve snahu samočinně se zaměřující k duchovní dokonalosti, je předpokladem k zániku karmických provinění a zásluh. A snaha zaměřená k duchovní dokonalosti, vyjádřená mystickým úsilím, které se chápe jako nezbytnost duševního očišťování, povznášení a soustředění v nejlepší duševní náladě, vytváří podmínky pro hodnotné příští zrození. V něm bude bytost vybavena pravými mystickým silami, jaké nezbytně potřebuje, aby neutrpěla morální úhony ve společnosti, v níž se eventuálně znovu zrodí.

155. Nemůžeš-li být sluncem, pak buď alespoň skromnou oběžnicí. Ano, je-li ti odepřeno zářit jako slunce o polednách na sněhem pokrytý vrcholek věčné čistoty, pak si, ó novici, vyvol cestu skromnější.

Slunce: oboustranně vykoupený člověk, který se tím stává jak mistrem, tak i učitelem mravnosti a jógy. Oběžnice: jednostranně vykoupený člověk, který dosáhl duchovní realizace, ale nedovede dosud žít božský život v lidském životě. Takový člověk může druhé lidi poučovat odkazy na svou cestu a na své mystické zkušenosti.

Někdy je obtížné dosáhnout oboustranného vykoupení, i když již bylo dosaženo vykoupení jednostranného. To proto, že pro oboustranné vykoupení bývají předpoklady v duševních schopnostech člověka a ty jsou ovocem zásluh z minulých existencí. Oboustranně vykoupený člověk musí být duševně disponován k tomu, aby obsáhl nejvyšší učení, totiž Buddhovo. Duchovní realizace nemusí vždy přinést schopnost pochopit zákon protikladů, který se uplatňuje v celém mystickém učení. Čtenář snad najde zdánlivé protiklady i v uvedených komentářích; někteří lidé v tom vidí rozpory, ale ve skutečnosti jde o řešení problémů stavu, místa a okamžiku. Proto nepochopí-li někdo smysl a účel protikladů, s nimiž se jistě v mystice setká, nechť pozvedne své srdce, mysl i vědomí k Bohu

a touží po nejvyšším Uskutečnění. Nejvyšší realizace může přinést i pochopení; její dosažení je závislé na předchozím zakotvení mysli a vědomí v oblasti nediferencované, transcendentální.

156. Ukazuj „Cestu“ — třeba ne zcela jasně a ztracen mezi zástupy — tak jako večernice těm, kdož kráčí stezkou v temnotě.

Kdo žije v mystické kázni, aniž dovede otevřít mysl a vědomí pro absolutno, má vždycky čáku na přesvědčující mystické zkušenosti, které ho přesvědčí, že je na cestě k Bohu. Dosáhne-li jich, má právo říci jiným lidem, jak mají žít, a toto poučení musí ovšem čerpat ze svých zkušeností. Je to snad v poměru k oboustranně vykoupeným lidem malá povinnost, ale jak v malé, tak i ve velké povinnosti se může projevit dobrá vůle k pomoci. Skutky, vyplývající z vůle k pomoci, vytvářejí oprošťující a osvobozující karmu, která může v příštích existencích udělit pomáhajícímu člověku tak dobré zrození, že v něm budou utajeny předpoklady k Nejvyšší realizaci.

157. Pohled na Migmar, jak karmínovými závoji zahaleným okem slídí po spící zemi. Pohled na ohnivou záři ruky Lhagpovy**, vztažené k láskyplné ochraně nad hlavami kajícníků. Oba jsou teď služebníky Āimy²⁶***, určení, aby v jeho nepřítomnosti byli mlčenlivými strážci noci. A přec byli v zaslých kalpách jasnými ģimy a mohou se zase v příštích „dnech“ stát dvěma slunci. Takové je střídání pádů a vzestupů karmického zákona v přírodě.*

Kdo žije v plné nesobecké činnosti, může na cestě života stoupat až ke stavu skvělého mudrce a zase naopak i klesat až na úroveň obecného člověka, který žije v dobru a lásce. Ale s tím by si nikdo neměl dělat starost. Pravá nesobecká činnost obšťastňuje sama sebou; kdo žije ve středu karmy z nesobecké činnosti, ten je vždy buď skutečně, nebo potenciálně dokonalý.

158. Buď jim podoben, ó lanú. Poskytni světlo a útěchu plahočícímu se poutníku a vyhledávej toho, kdo zná ještě

* Mars.

** Merkur.

*** Slunce.

méně, než víš ty; toho, kdo v bédné osamělosti sedí a hladoví po chlebě moudrosti a po chlebě, který živí stín, kdo nemá ani učitele ani naděje ani útěchy, a tomu hlásej nauku.

Zákon: karmy, reinkarnace a duchovního vývoje. Zákon karmy lze obecně vysvětlovat vztahem mezi duševním napětím a činem, k němuž toto napětí člověka podněcovalo. Zákon reinkarnace lze obecně vysvětlovat jednak dědičností (podoby, povahy, vlastností, schopností), jednak mystickými prožitkovými asociacemi, které bývají provázány vzpomínkami, zasahujícími do daleké minulosti, do minulých inkarnací, a spojenými se zpřítomněním svého vlastního osobního vědomí v některém dávno zemřelém stavu nebo člověku. Zákon duchovního vývoje lze obecně vysvětlovat reálným účinkem tendencí na psychické přepodstatnění a změny.

159. Řekni mu, ó čekateli, že ten, kdo z pýchy a sebeúcty činí otrokyně zbožnosti; kdo sice lpí na životě, ale přece s trpělivostí se podřizuje Zákonu jako sladký květ u nohou Šákja Thubpy, stane se sótapattim²⁷ již v tomto zrození.*

Pýcha a sebeúcta jsou obráceným aspektem dévické povahy. Proto ten, kdo trpí těmito dvěma vlastnostmi a dokáže je zlomit vysokými zřeteli nebo pokořením se před božským majestátem, může postoupit více než ten, kdo těmito mravními závadami netrpí. Je vlastně ztraceným božím synem, z jehož návratu se Bůh těší.

Siddhi dokonalosti se mohou rýsovat dosud ve veliké, veliké dálce; když však člověk učiní první krok, vstoupí do proudu a může získat zrak mořského orla a sluch plaché laně.

Kdo si sebe podrobil prostřednictvím úcty k Nejvyššímu Světlu nebo k Bohu, ten se stává člověkem Bohem poznamenaným. Následkem toho se jeho život začne pomalu utvářet tak, aby měl možnost jít cestou zdokonalení. To proto, že i nejslabší záblesk nebo zážitek duchovnosti vyvolává buď vědomý, nebo nevědomý pocit, že bylo dosaženo stavu duchovní dokonalosti. Tímto pocitem inspirován hledá člověk dokonalost tak dlouho, dokud ji nena-

*Buddhy.

lezne. Hledá-li nevědomě, rozpoutává karmu; čím prudčeji karma působí, tím více mu pomáhá na cestě k žádoucímu duchovnímu Uskutečnění.

160. Řekni tomuto člověku, ó čekateli, že pravá zbožnost mu může vrátit poznání, které měl v minulých životech. Zraku dévů a sluchu dévů není možno dosáhnout v jediném krátkém životě.

Kdo je pyšný a uctívá sebe sama, ten je právě na hranici, která odděluje dévickou sféru od sfér nižších. Proto má jistou vyhlídku na úspěch v józe. Ale pýcha a sebeúcta jsou „tvrdé povahové kazy“, takže je nezbytné vyvinout veliké a intenzivní úsilí, jestliže si přeje dosáhnout všeho, o čem mluví tento odstavec textu.

161. Buď pokorný, chceš-li dosáhnout moudrosti.

162. A buď ještě pokornější, když jsi moudrosti dosáhl.

Dosažení moudrosti: schopnost žít v univerzální pravdě a dobru a též schopnost formulovat poznatky, získané hlubšími postřehy. Tato schopnost má svého nepřítele v eventuálním chybném přesvědčení, že jsme díky těmto vlastnostem a schopnostem pokročilejší než lidé ostatní. Proto se mudrc musí cítit stejně jako člověk nevědomý. Kdyby se tak necítil, začne se jeho vědomí pohybovat na úrovni mentálních poznatků a to, co až dosud bylo opravdovou moudrostí, začne být bezživotnou teorií myslitele. Posléze se mudrc může změnit v teoretika, který se jiným lidem jeví jako člověk s porušeným rozumem a myšlením.

163. Buď jako oceán, jenž přijímá všechny bystřiny a řeky. Mocný klid oceánu zůstává neotřesen; vždyť jich ani necítí.

Vnímej vše, viz vše, ale vyhni se závěru, kterým pro sebe stabilizuješ charakter vnímaného. Buď si totiž vědom, že každá věc mění svou povahu od okamžiku k okamžiku podle okolností, v nichž se nachází. Nebudeš-li dělat závěry o tom, co vidíš a jakkoli zjišťuješ, budeš mudrcem.

164. Kroť božským své nižší já.

165. Kroť věčným božské.

Rámakršna: „Než se narodí božství, musí zemřít lidství. Ale i to božství musí zemřít, než se narodí Svrchované.“ — Nižší já je oním lidstvím. To musí být proměněno vyššími zřeteli, jejichž tendence je božská, čili mravní a ku štěstí směřující. Je-li dosaženo stavu, v němž se nitro vzdouvá v božských pocitech, má člověk svůj zřetel usměrnit ke klidu, který je výš než božské pocity. Tím bude zkroceno lidství božstvím a božství absolutnem.

166. Ba veliký je ten, kdo je vrahem chťiče.

167. A ještě větší ten, v němž božské Já zabilo i samo uvědomění si chťiče.

Kdo chce být bezpečen před vpádem živočišnosti, musí rozvinout božské pocíťování do té míry, až se stane životným. Jinak se bude potáčet od svěskosti k duchovnosti, poskvrňuje jedno druhým. Poskvrňuje-li svěskost duchovností a duchovnost svěskostí, žije hříšně a nedočká se vykoupění.

168. Střez nižší, aby snad neposkvrnilo vyšší.

Máme udržovat vědomí čisté a prosté všeho svěského dění a smyslových věcí. Pak se vyšší principy naší vlastní bytosti ničím neznečistí; ty se mohou znečistit pouze prostřednictvím náplně vědomí. Skutky a činnost vůbec jsou od vyšších bytostných principů kvalitativně tak vzdálené, že samy o sobě nemohou vyšší principy našeho bytí znečistit ani v nejmenším. Náplň vědomí je však kvalitata, kterou lze uplatňovat proti všemu; proto je nutno udržovat vědomí v oblasti nadsvěské.

169. Cesta ke konečné svobodě je ve tvém vlastním JÁ.

170. Počátek i konec oné cesty je mimo já²⁸.

Veliká cesta (cesta osvobození) začíná přijetím a uskutečňováním mravních příkazů jógy, jimiž se zušlechťuje bytost. Ale mravním zdokonalováním rostou i duchovní hodnoty, které jsou kvalitami nadsvěskými. Zájem jogína se proto vzrůstem těchto hodnot přesouvá do oblasti nadosobní, takže nejvyššího Uskutečnění dosahuje vměšováním nadsvěských prvků do své bytosti.

Pracuje-li jogín s nadosobními kvalitami, jež vměšuje do sil a napětí bytostných, pracuje skutečně ve sféře nadosobní. A jeho

bytost má z této práce dobrý výsledek jen proto, že je sídlem jeho vědomí. Jogín skutečně nemá intimní vztahy ke své bytosti. Úsilí o vměšování vyšších kvalit do bytosti vyplývá z toho, že se chápe jako vyhraněné nebo konkrétní vědomí, které může být čisté, jasné a průzračné pouze tehdy, když sídlí v dobrém prostředí. Jogín se tedy staví ke své bytosti jako pořádkumilovný člověk ke svému obydlí. Chce v něm mít pořádek.

171. Nehodná chvály a nepatrná je matka všech řek v očích pyšných tírthiků; prázdná je lidská podoba v očích bláznů, ač je plna sladkých vod amrty. Přesto svatá zem²⁹ je kolébkou svatých řek a ten, kdo zná moudrost, je uctíván všemi lidmi.

Nejvyšší (duchovní) esence není třeba vnímat z prostoru a ukládat je do své bytosti, aby člověk mohl duchovně růst; je možno vydobýt je přímo z bytosti. Mystické učení proto těm, kdo touží po duchovním růstu, doporučuje cvičení, jehož smyslem je zpřítomnit si vlastní bytost ve vědomí. Tímto způsobem se bytost, vnímatelná obecně pouze jako hmotná, sublimuje v bytnost, která se za těchto okolností časem stává stále subtilnější. Kdo dlouho takto pracuje, bude svou bytost posléze vnímat jako „zrcadlení své bytosti ve vodě“. Přitom může spoléhat na to, že tyto vjemy sdělí i s jinými lidmi, a to je předpoklad pro postupné přepodstatnění vlastní hmotné bytosti v bytost duchovou. A přece nemusil hledat transmutační materiál vně své bytosti; stačilo, aby si začal zpřítomňovat vlastní fyzickou bytnost ve svém vědomí.

172. Arhatové a mudrci nadaní neomezeným viděním³⁰ jsou tak vzácní jako květ stromu udumbara. Arhatové se rodí v hodině půlnoční spolu s posvátnou rostlinou o devíti a sedmi stoncích³¹, svatou květinou, která se rozvíjí a vykvetá v temnotách z čisté rosy na mrazem ztuhlém záhonu sněžných výšin, jichž se nedotkla noha hříšnickova.

Půlnoc: nepřítomnost světských a živočišných zřetelů. Posvátná rostlina: mystická síla, která vzniká realizací konkrétních mentálních a duševních stavů (rozjímáním). Sněžné výšiny: bytnost prostá

hříchů, které je nutno spatřovat v pozitivním vztahu vlastního vědomí k světským věcem, ukájejícím bytostné chťiče.

173. Nikdo se nestane arhatem, ó lanú, již v onom zrození, kdy poprvé zatouží po konečném osvobození. A přec, ó úzkostlivý, žádnému válečníku, jenž jde dobrovolně do lité vřavy boje mezi živým a mrtvým³², ani jedinému branci nesmí nikdy být upíráno právo vstoupit na Stezku vedoucí k bitevnímu poli.

174. Neboť buď zvítězí, anebo padne.

175. Zvítězí-li, pak věru bude nirvána jeho. Než osvobodí svůj stín od pozemského neklidu, onu významnou příčinu úzkosti a bolesti bez konce, budou v něm lidé uctívat velikého a svatého buddhu.

Aby světský člověk mohl nastoupit cestu duchovního ozdravení, svobody a spásy, musí obdržet správné vysvětlení a musí je pochopit. Ale teoretické pochopení a vůle kráčet po této cestě je pouze počátkem procesu, jehož konečným výsledkem je veliké přepodstatnění. Teoretické pochopení a vůle jít mystickou cestou, cestou velikého přepodstatnění, může předcházet boji o názor, o vytrvalost na cestě proměny a tento boj oddaluje nejvyšší, toužený výsledek. Vzpírá se mysl, vědomí i bytost, proto se musí počítat s dlouhou vývojovou dobou. Ale je-li člověk vytrvalý, potře nepřítel, skrývajícího se v náplni mysli, vědomí a bytosti; jeho odpor pomalu slábne a posléze mají převahu vyšší zřetele. Tím cesta, kterou člověk na počátku postupuje až nepochopitelně pomalu, ubíhá rychleji a rychleji. Před „dovršením“ může usilující člověk konstatovat, že se vyvíjí tak rychle, až se to jeví jako průchod celými bytostnými existencemi často den ode dne.

176. A padne-li, ani pak nepadne nadarmo; nepřítel, které pobil v poslední bitvě, se již nevrátí k životu v příštím jeho vtělení.

Kdo již trvale pochopil cestu vedoucí k duchovnímu zdokonalení, má opravdu dvě vyhlídky: může dosáhnout, nebo ještě prohrát. Ale ani vítězství ani porážka netají nepříznivé předzvěsti.

Kdo zvítězí, bude dživanmukti; kdo prohraje, získává lepší vyhlídky v příštím mystickém kursu. Proto je vždy prospěšné nastoupit cestu k dokonalosti.

177. Chceš-li však dosáhnout nirvány nebo tuto cenu odhodit³³, nechť ti není pohnutkou přijetí ovoce činnosti nebo nečinnosti, ó ty, jehož srdce je neohrožené.

Kdo chce jít cestou duchovní dokonalosti, má se varovat osobních zřetelů, ať se týkají jakýchkoli výsledků. Bytost je proces, který vyústí v nejlepších podmínkách, jestliže jej člověk neusměrňuje podle svého pochopení a vůle. Ona sama jde tam, kde najde pravé naplnění, o němž člověk, když není přímo vševědoucí, nic neví.

Veškeré závěry a úsudky může totiž člověk vytvářet nezávisle na své vlastní bytosti a jejích potřebách; své pravé požadavky klade jeho bytost ze své podstaty, která přijala bytí jako následek svých vlastních nesčetných vztahů. Jinými slovy: bytost sama si rozumí vždycky lépe, než jí může rozumět její duchovní obyvatel — člověk jako psychická jednotka. Proto je nezbytné se řídit pouze těmi pohnutkami, které vystupují ve stavu dokonalé nežádostivosti. V tomto stavu volí duchovně a karmicky nezralá bytost pouze „cestu života“, kdežto bytost duchovně a karmicky zralá pouze nirvánu. Je však možno předpokládat, že ten, kdo se stává jogínem jako laik a nikoli jako řeholník, je bytostně uzpůsoben pro „cestu života“; kdo je uzpůsoben pro nirvánu, ten se nezačlení do obecného života.

178. Věz, že bódhisattva, který zaměňuje osvobození za odříkání, aby na se vzal bědy „tajného života“³⁴, je zván „tříkrát ctěným“, ó čekatelí strasti věků.

Nedoporučuji, aby hledající volil cesty bódhisattvy proto, aby byl „tříkrát ctěný“. Rozhodující je způsob, síla a dokonalost zřeknutí v podmínkách, v nichž člověk žije. To znamená, že čím více možností v životě má ten, kdo se světského života zříká, tím větším je asketou. Žebrák nezískává zřeknutím tytéž zásluhy jako člověk majetný a podle toho nezískává stejnou zásluhu ten, kdo se zříká žen, aniž je vášnivý a žádostivý, jako ten,

kdo se zříká a takový je. Tato pravidla však mohou být obměňována, neboť se vztahují i na náklonnosti, touhy atd. Neosvícený člověk nemá uvažovat o tom, jaký význam a záslužnou sílu má zříkání. Má se jen zříkat, jak ho tomu učí mravní část jógické nauky.

Text připomíná, že člověk, který zaměnil osvobození za zříkání, je čekatelem strastí věků. Tomu je nutno rozumět tak, že každý člověk, který má osvobození na dosah a zřekne se ho, vstupuje jakoby do sansára, jehož konec není nikdy v dohledu. Nadto se situace sansarické existence může tímto rozhodnutím týkat i jeho samého, takže zřeknutí se vykoupení vede často k vyhlídkám na nekonečnou strast. Co však na tom záleží tomu, kdo se zcela odosobnil? Odosobnění poskytuje určité možnosti, jichž nemá sansarická bytost; z toho hlediska má bódhisattva vždy určité a světskému člověku nepochopitelné výhody.

179. Stezka je jedna, žáku, leč na konci se rozdvouje. Má stupně označené čtyřmi a sedmi branami. Na jednom konci je bezprostřední blaženost a na druhém blaženost, jejíž prožití je odloženo. Obě jsou odměnou za zásluhy. Je na tobě, abys volil.

Kdo získal tolik životních zkušeností, že v celé jeho bytosti nelze objevit žádný chtíč po bytí v jakékoli formě, ten volí nirvánu, nevměšuje-li do této volby svůj rozum. Kdo v sobě tento chtíč má, bude za stejných předpokladů volit cestu života, neboť to vyplývá z jeho bytostných tužeb. Proto je nezbytné poznat se pomocí analytických soustředění; jinak můžeme volit proti své bytosti a tudíž špatně.

180. Z jedné se stávají dvě, zjevná a tajná³⁵. První vede k cíli, druhá k sebeobětování.

Cílem je nirvána; sebeobětování značí „cestu života“.

181. Když trvalému obětuješ časné, cena je tvá; kapka se vrací tam, odkud přišla. Zjevná stezka vede k proměně beze změny — k nirváně, k slavnému stavu absolutna, k blaženství nad veškerou lidské chápání.

Je nezbytné obětovat nejvyššímu stavu absolutna sebe sama v celém rozsahu; pak můžeme předpokládat, že tento stav budeme moci realizovat. Když tomuto stavu neobětujeme celou svou bytost, je výsledek našeho mystického úsilí vždy pochybný.

Zjevná stezka se zakládá na skutcích ctnosti, které vytvářejí výkonnou karmu, proměňující vnitřní bytost v samý jas bytí. Na „zjevné stezce“ se zpravidla neřeší problém nejhlubšího projevu přichylnosti a odporu, ale bytost se chápe jako komplex projevených stavů, jež je možno zlikvidovat tou či onou formou kázně beze zbytku. A „zjevná stezka“ znamená též úsilí o tuto likvidaci.

Když se podaří zlikvidovat komplex projevených stavů, nezbývá již nic, co by zde (na světě) formovalo nějakou bytost. A to je problém, o němž uvažují bódhisattvové. Ti vidí ve svých sklonech připomínky a souvztažnosti, které zavazují k tomu, aby člověk jakožto vědomí já šel cestou vyžití náklonností se zřetelem na určité (nirvánické) vyústění. Zřetelem na nirvánické vyústění života je život, resp. bytí, mravně zhodnoceno. Květ duchovního bytí se může zřeteli bódhisattvů ohnout, ale nikdy se nezlomí jako květ duchovního bytí buddhů, který slučuje psychické substance s hmotnými a vytváří tak živoucí existenci.

182. A tak je první stezka osvobození.

183. Ale druhá stezka jest — odříkání, a proto se nazývá „stezka strasti“.

Kdo volí „cestu životy“, nesmí očekávat, že mu získané duchovní hodnoty přinesou nějaké výhody, jejichž pomocí by mohl ukájet tzv. přirozené lidské touhy. Při „cestě životy“ musí ten, kdo se pro ni rozhodl, uzavírat vědomí před vznikem osvobozujícího poznání, jehož obměnou je schopnost předurčovat své osudy v příštích dnech; proto se „cesta životy“ nazývá „strastiplnou stezkou“.

Lidé touží spojit světský život se schopnostmi, jimiž jsou vybaveni duchovně dokonalí lidé. To však není možné. Kde je světský život, tam není dokonalost; kde je dokonalost, tam neobstojí světský život. Z této poučky nechť se každý toužící člověk naučí chápat, o co mu vlastně jde a co vlastně chce.

184. *Ona Tajná Stezka vede arhata k mentálním strastem, které nelze vyjádřit; k žalu nad žijícími mrtvými³⁶ a k bezmocnému soucitu s lidmi podrobenými karmické strasti; ani mudrcové se neodvážejí dát plodům karmy klid.*

K první větě: Tajná stezka znamená otevření se pro celou problematiku žití a bytí, proto se na ní otevírá zrak i pochopení nepochopitelné hloubky strasti, dorážející všude tam, kde nesvítí světlo pravého poznání. Mudrc vidí, jak nevědomost jen jako mušelínový plášť zastírá bytostem světlo oprostující pravdy — lehoučký plášť, jež by bylo možno protrhnout malým aktem odosobnění, změnou orientace. Tento akt se zdá snadný všude tam, kde důraz na jáství bouří tak strašlivými údery, až to budí dojem, jako by již člověk nebyl mezi lidmi, nýbrž mezi samými bohy. A duchovité zábrany, které nemohou překonat ti, kdo tak mocně zdůrazňují své jáství, že se to odráží až na nebesích, dovedou zapůsobit na jemně rozeznávajícího ducha bódhisattvů tak, že se jich zmocňuje soucit, který se mění v nevýslovnou strast, až je nutí k pláči nad lidstvem. A tento pláč — ví se to — nedovedou pochopit ti, nad nimiž se vznáší a kdo prožívají strast nepochopitelným směřováním malých obluzení s velikou sebeúctou.

K poslední větě: velmi moudří lidé poznávají, že lidé, u nichž je karma v činnosti, mají současně touhu žít v otroctví. Proto se nemohou snadno rozhodnout, zda mají své posluchače nebo žáky rekrutující se většinou z takových lidí vést k dokonalému osvobození nebo na cestu bódhisattvů. Na nejvyšším vrcholu poznání se těmto mudrcům dokonce zdá být všechno dokonalé, a proto nemohou poučovat nikoho. Přesto však vědí, že jim jejich poznání ukládá povinnost působit naukou o božském dobru a spáse mezi lidmi zatíženými nevědomostí a světskými tužbami.

Ať je však jedinec v bídě, nebo ve strastech, v přepychu nebo radovánkách, je v této situaci opravdu jenom proto, že si to přál. Nikoli zevně, nýbrž vnitřně. Tak alespoň zodpovídá otázku strasti a bolesti pravé poznání karmy. A lidsky se to může vysvětlovat takto: kdo ubližuje, přeje si svým počínáním zlo i pro sebe, neboť žádný skutek nezůstává bez vnější odezvy. Kdo si tedy přeje žít v dobru, ten přijímá mravní poučky spásné nauky a řídí se

jimi. Z toho je možno soudit, že zevní bytostí lne člověk ke zlu, poněvadž se bez mravních zábran vždycky chová jako sobec. Když duševně vyroste a pokročí, poznává, že nemůže uplatňovat všechny své chtíce, protože by se nezbytně musel dopouštět zlých skutků. A jelikož poznává, že zlo nebolí jen jeho samého, ale i ty, vůči nimž se ho dopouští, chápe se mravních naučení a uskutečňuje je. Karmický zákon vrací kvalitu vibrací, které člověk vyvolal svým počínáním, a odmění toho i onoho člověka podle jeho skutků.

Útrapy a bída jsou tedy odezvou činů (rukou, myslí, citu a vědomí) stejně jako štěstí a blahobyť. A jistě by ani jednotlivci ani lidská společnost nebyli odpovědni za zlo a bídu, v nichž se nacházejí, kdyby nebyl vysvětlen zákon karmy. Ale zákon karmy vysvětlen je. Je vysvětlen pozorovatelnými vztahy mezi duševní orientací a zevní činností. Proto můžeme říci, že bída, bolest a strasti jsou dětmi našeho počínání.

Nebo máme věřit tomu, že učení o karmě nedošlo k sluchu lidí včas? Silami karmy je poutána celá lidská společnost a její kvality jsou takové, že může volit cestu bezohlednosti k mravním poučkám spásné nauky stejně dobře jako cestu, která je narýsována pochopitelným učením o karmě a tím i o cestě vedoucí k dobru. Zatím však se řečiště vědomého života přesunulo do nižší části lidské přirozenosti, a proto jsou lidé hluší k učení o mravnosti; dobře však slyší učení, které je vede k životu, jehož nevyhnutelným následkem je a bude bída, zoufalství a strasti všeho druhu. A tak má lidská společnost ve svých rukou všechno potřebné k odstranění strasti. Jen je třeba, aby zaměřila pozornost opačným směrem než ke snaze těžit výhody z každého okamžiku a zcela bezohledně.

185. Vždyť je psáno: „Poučuj jak se vyhnout tvoření všech příčin; ale malé vlny následků i mocné vlny příboje následků nech plynout jejich cestou.“

Zkušenost učí pravé mystiky, že současný stav lze odstranit s tak velkými potížemi, že prakticky je každá tato snaha téměř bezúspěšná. Osudové podmínky lze naproti tomu velmi úspěšně měnit pomocí tvoření správných příčin. Svět však je zaslepen fixní ideou, že zlo lze odstraňovat násilnými opatřeními v bezprostředních situacích; proto tu jsou všechna ta nařízení, která jsou v podstatě

neúčinná. Osud jednotlivce i celku roste jako plod od květu mravních zřetelů. Osudové ozdravení je proto otázkou pedagogiky zaměřené především na mentální a citovou životosprávu. Je třeba poučit lid o vztazích mezi duševními tendencemi a činy a mezi činy a jejich odezvou ze světa a poradit jim, aby mysleli v dobro a cítili se šťastní i v okolnostech, které šťastné citění nepodmiňují. Z toho vzejde duševní naladění, které umožní, aby se lidé dopouštěli dobrých činů. Tak bude roztočeno kolo dobré karmy, jako bylo roztočeno kolo zlé karmy nepřejícností a zlovůlí.

Snažit se spravit karmu zásahy do běžné situace je vlastně maření času. Podobá se snaze ucpat dvěma rukama nesčetné díry tekoucí nádoby. Je nezbytné založit příčiny k dobrým osudovým podmínkám správnou mravní výchovou a tím bude situace zlepšena.

186. Jakmile jsi dosáhl cíle zjevné cesty, povede tě (tato cesta) k odhození bódhisattvického těla a přiměje tě k tomu, abys vstoupil do trojnásob slavného stavu dharmakáji³⁷, což znamená zapomenout navždy na svět a lidi.

„Zjevná cesta“ značí bezvýhradné zapojení vědomí na nejvyšší vesmírnou kvalitu během života. Její realizace znamená sjednocení osobního vědomí s prázdnotou absolutna a tím ovšem zánik bytosti ve všech jejích složkách.

187. Tajná cesta vede rovněž k blaženosti paranirvány — ale teprve po ukončení bezpočetných kalp; nirvány jsou získávány a ztráceny z nezměrného soucitu a slitování se světem pobloudilých smrtelníků.

Dosáhne-li někdo osvobození na úrovni vědomí — což je prvou podmínkou k převedení bytnosti ve kvalitu vědomí — má místo toho, aby šel dál cestou osvobozování, které by se pak již dotýkalo dalších složek jeho bytnosti, sestoupit opět do bytnosti. Tím dokáže, že pochopil, že nedostal své tělo proto, aby z něho utekl, ale aby je donosil v konání dobra.

Cesta správného konání dobra je též cestou k osvobození. Tohoto osvobození se však nedosahuje bezprostředně, totiž jenom v těle a osobnosti usilujícího člověka čili nezávisle na jiných bytostech, nýbrž v celém lidském rodu, snad v rase, snad v lidstvu

jednoho vývojového cyklu. To však neznamená, že se usilující člověk svým počínáním musí ztratit v tomto veškerenstvu. Kdo je bódhisattvou, má vždycky dost síly, aby si uvědomil sebe jako individuum, a to i tehdy, když se jeho osobní vědomí „rozestře“ na všechno lidstvo. Bódhisattva tedy může být považován za jakousi duchovní bytost, která — i když žije v jednom lidském těle — dovede se uvědomovat v celém lidstvu, jako se obecný člověk může uvědomovat jenom v sobě samém, ve svém vlastním těle.

Vědomí je zvláštní substance. Je to v jistém smyslu jednodušší látka, i když přihlížíme k lidem a tvorům jako k nesčetným jednotkám, vlastnícím tuto substanci. Je kapkou pocházející z oceánu vesmírného vědomí a záleží jen na sdružující moci vědomého jáství, zda tato kapka, když zase zapadne do oceánu, vytvoří ze sebe jeho ústřední jednotku, nebo se s ním spojí.

Ve vesmíru tyto možnosti jsou a zakládá se na nich učení rádžajógy. Rádžajogín neusiluje o nic menšího, než aby se dovedl uvědomit v sounáležitosti se vším existujícím a vidět se v tom jako on sám — Já — neboť se předpokládá, že pouze tímto způsobem lze ukojit nespočetné a jinak neukojitelné bytostné touhy. A za poznáním rádžajogínů, za jejich nejvyšší osobní mocí je to, co buddhisté nazývají nirvánou.

188. Bylo však řečeno: „Poslední budou největšími.“ Samjak Sambuddha, učitel dokonalosti, vzdal se svého Já pro spásu světa tím, že se zastavil na samém prahu nirvány — čistého stavu.

Zastavit se na prahu nirvány: bódhisattva, který dosáhl vykoupení mysli a vědomí a potom se vrátil do „koloběhu životů“, je vlastně na rozhraní sansára a nirvány. To znamená, že žije dokonalost, ale i strast nevědomého tvora. A napětí, které vzniká vztahem mezi vykoupením a otroctvím na jednom a témž poli, zvyšuje moc bytosti, která se naučila snášet toto napětí. To je další možnost duchovních nauk.

189. Nyní jsi získal poznání obou cest. Nadejde pro tebe doba volby, ó ty, jehož duše je dychtivá, až dospěješ na konec

a projdeš sedmi branami. Tvá mysl je jasná. Již nejsi zapleten do sítě bludných myšlenek, neb ses dověděl vše.

Pravda tu stojí nezahalená a hledí ti přísně do tváře.

Praví:

190. „Sladký je plod pokoje a osvobození ve prospěch já; ale ještě sladší jsou plody dlouhé a hořké povinnosti. Proto vol raději odříkání pro dobro jiných, pro dobro trpících a spolumbližných.“

191. Ten, kdo se stane pratjékabuddhou³⁸, slouží jen svému vlastnímu já. Bódhisattva, který vyhrál bitvu a drží již trofej v ruce, a přesto řekne ve svém božském slitování:

192. „Pro dobro jiných bytostí se vzdávám této veliké odměny“ — dosáhl většího odříkání.

Jsou nesčetné názory na učení o józe. Ve světě však převládá názor, že jóga je nauka o stupňování osobní moci a že skrývá tajemství; když je člověk rozluští, stává se něčím více, než jsou pověstní magikové. Ve skutečnosti jde o nauku, která vychází z psychických předpokladů a jako praktická psychologie řeší nejspletitější problémy nevědomosti, osudového zla a vykoupení. Kouzelná tajemství v ní skutečně nejsou. A pokud se v ní zdají být, může je každý jedinec vyřešit prostým, ale až ke kvalitě vědomí pronikajícím sebezpozorováním.

193. Je spasitelem světa.

.....

194. Hle. Cíl blaženosti a ona dlouhá strastiplná Stezka leží na konci nejvzdálenějším. Můžeš si zvolit tu či onu, ó čekatelí strastí věků příštích.

Spasitelem světa není člověk, který měl vizi, v níž mu Bůh říká, že ho pověřuje spásitelským úřadem, ale jenom ten, komu se podařilo sdružit ve svém vědomí všechny bytostné síly, které nadto chápe jako totožné se silami, jimiž žije všechno existující — a dovede tyto síly správně řídit. Proto mohu být spasitelem světa já, ty a kterýkoli jedinec. Ale uvědomovat se ve všem existujícím, zpřítomňovat si toto existující ve svém vědomí a usměrňovat to, to

je opravdu těžký úkol, který dovede splnit málokdo. Ale splnit ho jistě může. Musí začít s fyzickým i psychickým uvědomováním si sebe sama, vcítěním se promítnout do všech bytostí a pak si to znovu zpřítomnit ve svém vlastním vědomí a jako tendence usměřňovat po cestách dobré karmy k vykoupení v nekonečném sebe-uvědomění. Kdo to nedovede, ten nemůže být spasitelem světa!

Lidé říkají: „Kristus Spasitel, Kristus Spasitel“, myslíte na Ježíše. Co však o něm vědí jiného než to, co jim říká bible a co si sami vymyslí? A tak se prou mezi sebou, říkajíce „Je to pravda“ nebo „Není to pravda“. Učení o spasiteli je tedy založeno na víře, která se pod vědeckými důkazy jeví spíš jako pověra. Ze zkušenosti totiž víme, že nic z toho, co pozorujeme, nebylo spaseno, jestliže se spasení má projevit určitými znaky např. mravními a intelektuálními. Vše je bezútěšně hmotařské, bez víry, živočišné. Proto vzniká otázka: nelže-li bible a teologie, co je tedy Spasitel? Lidská bytost, která nám dala tajnou pečeť, na jejímž základě se dostaneme po smrti do jakéhosi nebe? To je pro lidi zničené bezprostřední tísní slabá útěcha. Ti snad mohou doufat do té doby, než nade vším začnou zoufat a odmítat víru v Boha a Spasitele, která snad musí alespoň do jisté míry rozhodovat o přijetí do nebe. Ale je příliš mnoho otázek, které pohřbívají víru ve spasitelské příslibení. Vraťme se proto k racionalismu.

Kdo se dovede duchovně zpřítomnit ve všech lidech a potom ve svém vědomí a kdo se v tomto stavu dovede prosvěcovat transcendentálními kvalitami, koná dílo, které je příspěvkem k osvícení lidstva. Lidstvo je z tohoto hlediska pouze materiál, do něhož promítá to světlo, které osvěcuje jeho a na základě jeho zpřítomnění se ve všech lidech i všechny lidi. To lze pochopit jen tehdy, když člověk pozná souvztažnost mezi jednotlivcem a celkem. A osvěcující činnost tohoto druhu je činnost spasitelská. Ať bez Boha, jen když s kvalitami.

195. ÓM VADŽRAPÁNI HÚM.

ZLOMEK TŘETÍ

SEDM BRAN

196. „Upádhjájo¹, již jsem zvolil a žízním po moudrosti. Roztrhl jsi nyní závoj před tajnou stezkou a poučil jsi mne o větší jáně². Tvůj služebník zde čeká připraven na tvoje vedení.

Dobře, šrávako³. Připrav se, neboť budeš musit putovat dále sám. Učitel může jenom ukázat cestu. Stezka je jedna pro všechny, ale prostředky, jimiž se dosahuje cíle, se nutně různí podle poutníků.

Neinformovaní lidé naivně předpokládají, že dokonalost mohou od někoho obdržet, aniž budou o ni muset usilovat. Někteří se spoléhají na Ježíše jako spasitele, jiní na duchovního vůdce, přičemž ani mnoho neuvažují o mravních a duchovních povinnostech, o nichž se vždy mluví k těm, kdo touží po duchovním pokroku.

Pravý mistr jógy může jako vůdce přispět k rozvoji duchovního vědomí a mystických sil pouze tehdy, je-li hledající člověk, který se k němu obrací se žádostí o mystické vedení, dokonale připraven. To znamená, že hledající člověk je předchozí mravní i mystickou kázní vlastně již mysticky vyvinut, ale jeho mystická zralost z nějakých důvodů dosud dříme v jeho podvědomí. V takovém případě poučka, dotek nebo úmyslně vyvolaný indukční jev způsobí, že u žáka mystická zralost vystoupí na úroveň denního vědomí; mistr jógy pomohl, avšak jen podmíněně.

198. Kterou si zvolíš, ó ty, jehož srdce je neohrožené? Samtän⁴ nauky oka, čtyřnásobnou dhjánu, nebo budeš kráčet skrze páramity⁵, jichž je šest, vznešenými branami ctnosti, vedoucími k bódhi a pradžña, sedmému stupni moudrosti?

Volba se tedy týká buď cesty pomocí soustředění, nebo cesty pomocí mravního úsilí. Cesta soustředění, resp. duševní kázně, je zdánlivě méně náročná než cesta mravní kázně, ale skrývá jistá nebezpečí. Těm se může vyhnout ten, kdo se zřekne lidství jak

v orientaci mysli a vědomí, tak i v bytostných požadavcích. Kdo chce jít cestou soustředění, musí být schopen osvojit si mentálně a vědomě nejvyšší stav a setrvávat v něm (myslí a vědomím) tak dlouho, dokud nebude samovolně realizován. A to je právě velmi obtížné. Svět, který opouštíme, se nám stále připomíná, a když akceptujeme tyto připomínky, oddaluje se realizace nejvyššího stavu.

Cesta mravní kázně naproti tomu znamená boj se sklony a žádostmi ihned zpočátku, ale vítězství, dosažená v boji se sklony a žádostmi, se již neztrácejí. Tím chci říci, že ten, kdo s konečnou platností potře náklonnost, zlozvyk nebo některý mravní nedostatek, nemusí se již obávat jeho návratu, když jeho opětnému rozvoji nebude přímo pomáhat. Cesta soustředěním je cesta bez pevného podkladu, jakoby ve vzduchu, kdežto cesta mravní kázně vede na pevném podkladu, jakoby po zemi, a tudíž je to cesta bezpečná.

199. Rozervaná stezka čtyřnásobné dhjány se vine do kopce. Třikrát velký je ten, kdo vystoupí na vysoký vrchol.

200. Přes výšiny páramit vede ještě strmější stezka. Musíš si probojovat cestu sedmi branami, sedmi pevnostmi, ovládanými krutými a lstivými mocnostmi — vtělenými vášněmi.

Ačkoli se zdá, že cesta soustředěním je kratší a strmější, přece tomu tak není, jestliže vezmeme v úvahu názorové, mravní a duševní pády, k nimž tak snadno dochází. A tak sečteme-li procento bezpečnosti a vlivu rozvoje ctností, je cesta páramit relativně velmi prudká. Mravní dokonalost je totiž moc, která se projeví ve stavu bódhisattvy jako cesta nadpozemskými výšinami. A přitom na ní není možný pád, leda chtěným návratem do světa.

Na cestě soustředění jsou naproti tomu velmi zrádné překážky, v nichž člověk zaniká často proto, že „neuhodl smysl“ situace, jíž prochází, jindy zase následkem omylu, vzpomínkou na minulost a podobnými příčinami.

201. Buď však dobré mysli, žáku. Nezapomeň na zlaté pravidlo. Když jsi prošel branou sótapatti⁶, což značí „ten, jenž vstoupil do proudu“; když se již tvá noha dotkla dna

nirvánického proudu v tomto nebo v některém příštím životě, máš před sebou již jen sedm životů, ó ty, jehož vůle je nezločná.*

Stav sótapatti značí niternou pečeť dokonalosti. Ta může tkvět hluboko v bytosti a sótapatti na ni reaguje tak, že vždy hledá dokonalost, i když se někdy odchyluje z přímé cesty. Mohlo by se též říci, že sótapatti je člověk vedený pravým duchem (dokonalosti) bytostně, nezávisle na své vlastní vůli. Jen odchylky z přímé cesty oddalují cíl tak, že nelze předpokládat, že tohoto cíle bude dosaženo ještě v tomto životě. Jde tedy jen o usměrnění.

202. Pohled' vpřed. Co vidíš před svými zraky, ó čekateli bohorovné moudrosti?

203. „Plášť temnoty je nad hlubinou hmoty; já zápasím v jeho záhybech. Pod mými zraky houstne, Pane; rozptyluje se mávnutím tvé ruky. Nějaký stín se hýbe, leze jako plazící se had... Roste, nadouvá se a mizí v temnu.“

204. Je to tvůj vlastní stín, vržený podle Stezky na temnotu tvých hříchů.

Ti, o nichž mluví bible jako o lidech povoláných, vykonávají hned na prvním kroku Velké cesty tlak na nižší část své bytosti, sdružené pod jástvím, které je zcela orientováno do světa smyslů. A tento tlak způsobuje, že se já odpoutává od těla a jeví se jako děsivý stín; ten pak je snadno rozptýlen „poučením“ mistra, který dobře zná mystickou cestu.

To však neznamená, že překážka tohoto druhu je zcela a navždy odstraněna. Dokud člověk celou svou bytost v mravním ohledu dokonale nepřetvoří, dotud se „stín“ skrývá takřka v prostoru, který člověka obklopuje. Proto stačí návrat jen k zanedbaným nebo zapomenutým žádostem a již se beztvárná temnota opět sráží ve formu, vytvoří jeho temné já, vnikne do něho a pohrbí všechny vyšší ideje, které se rodily v jeho vědomí z rozvíjející se čistoty.

Text tedy předpokládá, že poučuje „povoláného“ člověka a varuje ho před tzv. Strážcem prahu, personifikací svazku sil, které

* Viz verš 297.

jsou příčinou nižších tendencí. Počítá však s tím, že hledající člověk vstupuje na tuto stezku s vědomím plné odpovědnosti, a proto stín, který je v druhém odstavci definován, mizí v temnotě.

Lidé však nevstupují na stezku vždycky s vědomím odpovědnosti. Třebaže jsou to často lidé povolání, zkoušejí její praktické poučky jako děti nebezpečné zbraně nebo nástroje. Proto se stává, že vzhledem k vlastním duchovním kvalitám ze sebe též vyloučí temný svazek jáství a pak podle okolností trpí pod jeho vedením útoky nebo nástrahami. Někdy tato „hra“ končí neblaze.

„Strážce prahu“ v tom smyslu, v jakém ho popisují, se vždy chová stejně jako usilující člověk. Pokud usilující neopustí zvolenou cestu tím, že přijme tento temný stín do sebe samého, ale zápasí s „necnostmi“, dramatizuje celou situaci. Strážce prahu se mu zjevuje, ukládá mu léčky, trápí ho apod. Když se však o zakázaný způsob života víc nezajímá a žije přesně podle mravních pouček jógy, není už trápen Strážcem prahu.

To však není přesně totéž, jako když se vlažní lidé stávají mystiky spíš podle jména a svých domněnek než podle jednání, a proto se nesetkají s tímto Strážcem. V tom případě se komplex nižších náklonností s nižším jástvím vůbec nevybaví, takže mají klid člověka pevně vedeného temným principem. Ti musí ještě mnoho usilovat o to, aby jejich snaha byla považována za opravdovou a tím vyvolala příslušnou reakci z duchovních a astrálních zřidel.

205. „Zajisté, pane. Vidím STEZKU; její počátek je v bahně, leč její vrcholek se stápní v nádheře světla nirvány. A teď vidím též ony stále se zužující brány na tvrdé a trnité cestě ke džňáně.“*

Za počátek mystické cesty nesmíme pokládat soustředění, ale mravní kázeň. Její pomocí musí být zrušena těkavost, vznikající reakcemi na smyslové vjemy. Je-li zrušena, sdruží se duševní a bytostné síly a vytvoří se z nich psychické formace. Ty se posléze projeví jako nepřekonatelný projev vůle, směřující k jedinému žádoucímu výsledku.

*Vědění, moudrost.

Mystická cesta začíná v bahně nekompromisně se uplatňujícího životního pudu, orientovaného zcela do smyslového světa. Tento stav je však dočasný; dosavadní tendence budou náležitým a nekolísavým úsilím překonány a od tohoto psychologického okamžiku se před usilujícím člověkem začne rýsovat jas nadsvětské skutečnosti.

Světské tendence jsou však pouze jednou složkou přediva bytí. Asketické snahy proto narážejí na překážky, pocházející takřka z masa vlastního těla askety. Nekompromisní kázeň vyvolává odpor, který se stále více stupňuje. Proto se musí počítat s tím, že pouze nejvyšší odhodlanost a vůle k vítězství mohou člověku zaručit, že překročí kritický bod odporu v dobrém stavu, aby se tak dočkal lepších vyhlídek v osobním a pocitovém životě.

206. Vidíš dobře, lanú. Tyto brány vedou čekatele přes vody na „druhý břeh“⁷. Každá brána má zlatý klíč, kterým se otvírá; tyto klíče jsou:

Vody: samovolně se vzdouvající životnost, která v běžném případě strhuje vědomí, rozum, myšlení a vůli a činí z nich služby žádostí, intelektuálních to sil citu. Cit zprostředkuje dotyky, z nichž vzniká proud dění, jehož účelem je opatřit hmotnému útvaru (tělu) životní zkušenosti.

207. 1. DÁNA, klíč k milosrdenství a nesmrtelné lásce.

208. 2. ŠÍLA, klíč k souladu ve slovu i skutku, klíč, který vyrovnává příčinu a následek a zabraňuje tak dalšímu působení karmy.

209. 3. KŠÁNTI, sladká trpělivost, kterou nemůže nic porušit.

Soulad slova se skutkem je výrazem pravdy. Jejím dozráním v člověku a v jeho životě je zničeno odsouzení, pro něž se lidský život stává strastí.

210. 4. VIRÁGA, lhostejnost k radosti i bolesti, potření klamu a nazírání pouhé pravdy.

Lhostejnost k vlastní osobě a k jejímu (pocitovému) prožívání prohlubuje postřehy, vedoucí člověka k poznání skutečnosti.

211. 5. *VÍRJA*, neohrožená energie, razící si cestu ke svrchované pravdě z kalu pozemských lží.

Neohroženost je nezbytnou vlohou mystika, kráčejího Vysokou cestou. Je napadán mocí sklonů, někdy i jevy a personifikacemi vášní a to všechno způsobuje nesamostatnost ve společenském smyslu. Nesamostatný člověk se nemůže vydat na Velkou cestu, neboť nezdolá všechna pokušení, kterým bude vystaven.

212. 6. *DHJÁNA*, jejíž zlatá brána, byla-li jednou otevřena, uvádí naldžorpu* do říše věčného sat a trvalého pohroužení do něho.

Dhjána je druhý stupeň soustředění. Je spojena se zjišťováním čistoty, která se rozhostí v celém těle člověka jako výsledek umravňení, pocházejícího z prvních pěti páramit.

Proto dhjána neznamena stočtyřiačtyřicetivteřinové upětí mysli (vědomí) na jeden předmět s vyloučením vtírajících se ostatních vzpomínkových akcí, ale stav, v němž je překonán smyslový svět a vystupují jen bezpříčinné blaženostní stavy, které dovolí mysli, aby spěla do nitra k centrálnímu (nepohnutelnému) stavu, který již není osobní, nýbrž univerzální.

Mystickové začátečníci se často domnívají, že tři stupně soustředění závisejí pouze na časovém soustředění vědomého myšlení na jeden předmět nebo bod. Ve skutečnosti každý z těchto tří stupňů soustředění je vyjadřován prožitky, které souvisejí se stavem a tendencemi mysli. Ve dháraně je např. prožit blaženostní stav z transcendentálního uvědomění na okamžik, ve dhjáně na neomezenou dobu za pocitu duality, totiž sebe a tohoto stavu, kdežto v samádhi je tento stav uskutečněn. Je-li uskutečněn ve stavu univerzálního sebeuvědomění, je to samádhi vyšší, tzv. asampradžňata.

213. 7. *PRADŽŇA*, jejíž klíč činí člověka bohem, přetváří ho v bódhisattvu, syna dhjániů.

214. *Takové jsou zlaté klíče k oněm branám.*

*Svatý, adept.

Zvláštním znamením pradžni je poznání podstaty všech věcí a značí tedy rozeznávání. Jsou tři druhy pradžni: světská moudrost, nižší nadsmyslová moudrost, vyšší nadsmyslová moudrost. První sestává ze čtyř vidja čili ze čtyř druhů umění a vědy: lékařství, filozofie, básnictví, umělecké nadání. Pradžňa, která povstává z provádění zásluh těchto čtyř druhů světského vědění, se jmenuje světská moudrost. — Nižší nadsmyslová moudrost je pradžňa, jejímž nasloucháním, zvážením a pozorováním dosáhli vnoru šrávakové a pratjékabuddhové. Tato pradžňa se obráží v poznání, že fyzické tělo je nečisté, pomíjející, je pramenem bolestí a neobsahuje žádné trvalé, neměnné ego. — Třetího druhu pradžni, vyšší nadsmyslové moudrosti, dosáhne přívrženec mahájány nasloucháním a přemýšlením o mahájánské nauce a ovšem i jejím zkoumáním. Náleží k ní poznání, že všechno je nezrozené a nepovstalé, samou prázdnotou. Toto poznání je pradžňa páramita.

215. Než se budeš moci přiblížit k poslední, ó tkalče své svobody, musíš ovládat tyto páramity dokonalosti — šest a deset nadsmyslových ctností — na své namáhavé cestě.*

Cesta k dokonalosti může být vyjádřena pouze takovým jednáním, které zmenšuje sílu a počet mravních nedostatků ve prospěch fyziologické rovnováhy, která člověka psychicky orientuje v celém rozsahu centripetálně. Jen mravně ukázněný člověk může být „přirozeně“ soustředěný, neboť není podvědomě podněcován k mentálním, vědomým a jiným psychickým výpadům do vnějšího světa. Umravený člověk je klidný, aniž je tupý; jeho duševní pohoda je ve spojení s duševním jasem. A to je význam i výsledek páramit.

216. Neboť, ó žáku, co ti bylo řečeno, než ses stal schopným setkat se se svým Učitelem tváří v tvář, se svým Mistrem jako světlo se světlem?

V tomto případě může být za učitele považována i schopnost pravého pochopení. Je-li při správném rozlišování zaměřeno do jasuplné prázdnoty absolutna, vyvozuje z této své orientace poznatky, které je nutno pokládat za moudrost buddhy.

*Viz pozn. 5, verš 198.

217. Než se budeš moci přiblížit k první bráně, musíš se naučit oddělovat své tělo od mysli, rozptýlit stín a žít ve věčném. Proto musíš žít a dýchat ve všem, tak jako vše, co vnímáš, dýchá v tobě; musíš mít pocit, že přebýváš ve všech věcech a všechny věci v Já.

Toto je na naše poměry dosti vysoký výsledek mystického úsilí. Je dosažitelný analytickým soustředěním a vědomím dvojnosti, resp. trojnosti, totiž pozorovatele, pozorování a pozorovaného. — Dokonalá konfrontace této trojnosti, při níž je pozorované chápáno jako živé bytí, vede k oddělení vědomí od těla a sebe od veškerenstva v pocitově uchopovacích aktech. Pokud usilující člověk uvádí úhrn bytostí jako živý objekt do vztahu k sebe-vědomí sebe jako individua, vytváří tím předpoklad pro jeho splynutí s veškerenstvem na úrovni sebevědomí. A je-li si někdo vědom, že on sám je vším živoucím, aniž ztrácí ze zřetele nejvyšší Já čili absolutno, převádí ať vědomě, nebo nevědomě, bytí v absolutno. A to se na tomto stupni považuje za počátek Veliké cesty.

218. Nedovolíš smyslům, aby učinily z tvé mysli hřiště.

Aby usilující člověk učinil toto varování bezpředmětným, musí se naučit vnímat tak, aby tím nebyly vzbuzeny dojmy. Nesmí oslabit své vnímání stupňováním pasivity, musí si zachovat svěžest intenzivně vnímající bytosti; nesmí však dopustit, aby to, co vnímá, v něm vzbudilo dojem. Tím si zachová bdění a duševní nezávislost na přírodních jevech.

219. Nebudeš oddělovat své bytí od velikého BYTÍ a ode všeho ostatního, ale spojíš oceán s kapkou a kapku s oceánem.

Vědomí sounáležitosti s celkem a zároveň spojené s božským pociťováním sdíleným s vlastní bytostí očišťuje a je vlastně vstupní branou na cestu bódhisattvy. Dokonce je nutno pokládat za nebezpečné, jestliže žák jógy setrvá ve vrozeném pocitu vlastní oddělenosti od ostatních bytostí. Vědomí spjatosti s celkem vždy tlumí pýchu a jiné mravní nedostatky, které vedou k pádu na cestě k dokonalosti. Proto ať již člověk provádí přípravné práce jakkoli, je nezbytné, aby na jistém stupni, který bych nazval prvním v pravém

zasvěcení, si byl vždy dobře vědom toho, že je celkem v tom smyslu jako jedno z koleček v mechanismu stroje.

220. Budiž v úplném souladu se vším, co žije; měj lásku k lidem, jako by byli tvými bratry, spolužáky, učedníky jediného učitele, syny jediné sladké matky.

Matka: vesmír ve tvůrčí povaze. Tento zřetel je nezbytný, dokud člověk karmicky nedozrál; na základě této nezralosti netíhne ještě k vyhasnutí, k nirváně.

221. Je mnoho učitelů; ale DUŠE — MISTR je jenom jedna⁸, álaja, duše univerzální. Žij v tomto MISTRU jako Jeho paprsek v tobě. Žij ve svých bližních tak, jako oni v Něm žijí.

Duchovní učitelé, které můžeme najít mezi lidmi, jsou jistě ztělesněním tzv. mistrovské duše, ale jejich úkol je ponejvíce výchovný. Proto jakmile dojde hledající člověk k úplnému zasvěcení na cestě mravnosti, měl by již vyhledat „učitele“ nadosobního, ono transcendentální Já, které se stává korektivem na cestách života každému, kdo se o ně dovedl správně opřít. Toto Já je přece jen podobno osobnímu já, je zdánlivě složkou bytosti hledajícího člověka, a proto nezakládá stejnou závislost jako např. vztah mezi dvěma osobami.

Nejvyšší Já nikdy neochromí vůli hledajících lidí nutkáním a vytvářením utkvělých názorů, jako to mohou učinit lidští duchovní vůdci. Ale přesto takoví lidští vůdci, kteří dovedou „zasvětit“, aniž zasáhnou do vůle člověka a do tkaniva názorů, skutečně existují. Vzhledem k tomu není třeba zamítat každou stopu důvěry, která by se mohla zrodit mezi lidským žákem a lidským učitelem jógy.

Křesťanská mystika nechce uznávat lidské *zasvětitelé*. Učí, aby se každý hledající člověk obracel na Boha, aniž ho přitom poučí, že Bohem není všechno, co se mu event. představí z neviditelného světa. Proto se mystické snahy často pro křesťanské mystiky stávají loterií, v níž vycházejí i falešné ceny.

Ve vztahu k neviditelnému světu nemáme totiž spolehlivá měřítka a poznávací znaky; proto je lépe, když se někomu podaří

nalézt mistra — zasvětila. I když mezi lidmi, kteří o sobě tvrdí, že jsou mystiky, jsou obratní lháři, jsou lháři i mezi tím, co se nám může představit z neviditelná. Co nás před nimi může uchránit, je naše vlastní čistota a hluboká přichylnost k pravdě.

222. Dříve, než staneš na prahu Stezky; dříve, než projdeš první branou, musíš sloučit dva v jediné; musíš obětovat osobní JÁ neosobnímu a tak zničit „stezku“ mezi oběma — antahkaranu.⁹

Kvalitativní vzdálenost mezi organickou hmotou těla a vědomím musí překlenout další činitel, totiž manas. Manas symbolizuje sílu samu o sobě. Je to tudíž potenciál, jenž proto, že nevytvořil viditelný jev, má charakteristické znaky jako kvalita označovaná jako vědomí, ale současně, protože je energií, má též charakteristické znaky hmoty. Vzhledem k těmto vlastnostem je to tedy nástroj, působící mezi dvěma krajnostmi kosmické existence, totiž tělem a vědomím, a zaniká ihned, jakmile jedna z těchto dvou kvalit druhou opustí.

Uvažujeme-li tedy o antahkaraně jako o funkčním principu bytostného života, musíme jí přiznat charakter psychický. Je však otázka, zda ji můžeme označit za manas (mysl), neboť psychické faktory se projevují buď jako pozitivní, buď jako negativní životní principy. Vzhledem k tomu by antahkarana mohla být považována za psychickou „sílu“, která se může projevovat jako manas, čili jistá forma vědomí, i jako jiné formy spontánních nebo neregistrovaných projevů vědomí a podvědomí. V tom smyslu je antahkarana nebo manas skutečně síla, jejíž impulsivní momenty tají v sobě kvality jak hmoty, tak i vědomí. A jelikož tyto impulsivní momenty mohou vznikat pouze za předpokladu existence vyhraněného jáství, jež je druhým aspektem vůle, je z toho zřejmé, že může existovat jen tehdy, když je k tělu přičleněna kvalita kosmu duchovního, totiž vědomí.

Jóga se však nespokojuje s funkčními vlastnostmi antahkarany. Na základě poznání, že psychický činitel (antahkarana) spojující ducha (vědomí) a hmotu (organickou bytostnou soustavu) zesiluje mátožnou životnost, založenou na spontánních impulsech elementární přirozenosti, byl stanoven požadavek změnit

tendence antahkarany novými uvědomovacími postupy. Místo psychické registrace vjemů jako smyslových senzací bylo použito záměrného připomínání si kvalit nadhmotných jako např. prázdnoty, světla, jasu, prostoru apod. Z toho vzešla zkušenost, že spojovací cesta, po níž jsou usměrňovány elementární oživující impulsy, mizí a místo toho se objevuje zdánlivě bezpříčinná asociace blažených prožitků, jež rozpouštějí jáství, orientující se do oblasti smyslových jevů.

Úplné zničení této spojovací cesty (antahkarany) znamená tedy vyvstání prožitků, týkajících se pocitu subjektivního slučování vyhraněného jáství s absolutnem, přičemž se uvědomovací pochody, pociťování a vnímání přesmeknou z báze osobní na kosmickou. Tím konečně zdánlivě prosté obětování osobního já neosobnímu nejen ruší psychickou strukturu dosavadního bytí, ale vede i ke změně stavu uvědomování, a to od uvědomování v hranicích osobnosti k uvědomování v hranicích absolutna.

223. Musíš být připraven odpovídat dharmě, přísnému zákonu, jehož hlas se tě otáže při tvém prvním, počátečním kroku:

224. „Vyhověl jsi všem pravidlům, ó ty, jehož naděje jsou tak vznešené?“

225. „Naladil jsi srdce a mysl na velkou mysl a srdce všeho lidstva?“

Žít podle mravních příkazů jógy na úrovni sebevědomí, resp. vědomí a jáství a podřídit se přitom myšlenkám na činnost a pociťování pro blaho všech žijících bytostí, toť podmínka pro uskutečnění stavu člověka, kráčejícího správnou duchovně vývojovou cestou.

Kdo tzv. cvičí (za účelem uskutečnění jógy) a nedodrží mravní příkazy, je v nebezpečí, že se v něm vyvine duchovnost k jeho vlastnímu zlu a škodě. A kdo při jógickém úsilí nežije v myšlence na blaho žijících bytostí, je v nebezpečí, že se ocitne na zhoubné stezce osamocení, kde se vyvíjejí špatné vlastnosti jako např. pýcha a síla, uplatňující se k vyšším výkonům na poli zla. Proto je třeba přijmout tyto dvě připomínky jako své vlastní zásady.

„Neboť jako burácející hlas posvátné řeky ozvěnou odráží všechny zvuky přírody¹⁰, tak se musí zachvívat v odpověď na každý vzdech a myšlenku všeho, co žije a dýchá, srdce toho, kdo by chtěl vstoupit do proudu“.

Zachvívat ohlasem atd.: to ovšem neznamena, že usilující člověk musí pod přívaly „světové bolesti“ ztratit půdu pod nohama jako tvor nezdravě senzitivní nebo sentimentální. Kdo spěje k vysokému cíli, k duchovní dokonalosti, musí být soucitný, ale nikoli slabý. Musí v sobě vyvinout cítění, které ho učiní pohotovým ke skutkům lásky a bratrské pomoci, ale musí přitom „zůstat sám sebou“, neboť jenom tak lze uskutečnit stav, zvaný dokonalost.

Z duchovního hlediska je dobro i zlo síla nebo napětí, které nemůže rozhodnout otázku nejvyššího uskutečnění nebo ztracení. Ale dobro rozpouští zatvrdlinu, zvanou osobnost, a nadto vytváří mravní korektiv, který usilujícímu člověku poskytne sílu a vlastnosti, jejichž pomocí překoná všechny nástrahy na mystické cestě. Dobro tedy je z hlediska mystické cesty opravdu jenom účelné.

Někteří lidé snad budou v účelnosti dobra vidět, že je jóga proti křesťanství sobecká, a proto nízká. Chtějí toužit po dobru pro dobro, nikoli pro určitý účel. Nechtě však nezapomínají, že navzdory všem vysoce morálním křesťanským heslům jsou lidé našeho kontinentu racionalisté. Mnohdy si i sám obhájce této mravní zásady ve světě počíná jako pravý racionalista a jen mimo svět, v němž žije, zastává líbivější hesla.

226. Žáci se mohou srovnávat se strunami víny, z níž duše hovoří; lidstvo s její rezonanční deskou; ruka na ní hrající s melodickým dechem velké Duše Světa. Struna, která neumí odpovědět pod dotekem Mistra ve sladkém souzvuku s ostatními, praskne — a je odhozena. Právě tak mysl každého lanu — šrávky musí být sladěna s myslí upádhjáji — musí být jedno s Nad-duší — nebo se zlomit a odpadnout.

Jsou dva druhy osvobozující nauky, z nichž jedna neklade takový důraz na vědomí sounáležitosti mezi jejím stoupencem a všemi bytostmi jako nauka druhá, o níž právě mluví náš text. Ale ať je tomu jakkoli, je více důvodů pro to, aby lidé postupovali spíš touto

druhou cestou. Lze totiž předpokládat — a já o tom mluvím jako o vlastním poznatku — že to, co náš text označuje v tomto odstavci jako Mistra, je vlastně *primum mobile* směrem od absolutna, jakýsi jas s božskými vlohami. Přitom je tento „Mistr“, stav předcházející bezprostředně nirváně, poznáván i objektivně jako jedna z nejvyšších vesmírných kvalit, které, protože nejsou samým absolutnem, jsou vlastně božstvím. A božství je ztělesněním dobra. Proto ti, kdo touží uskutečnit stav absolutna, nemohou s lehkým srdcem přetrhávat dosavadní pouta, ale mají se snažit překonat svět porozuměním a pozitivní láskou. Nedbají-li toho, jsou opravdu v nebezpečí, že se vzdálí dobru a tím i světlu, které nezbytně musí osvětlovat cesty těch, kdo jsou před branami nejvyššího Uskutečnění.

227. Tak činí „bratři stínu“ — vrazi svých duší, strašní Dugpové.¹¹

Stav sounáležitosti má být člověku jedním z článků mravní kázně. Kdo jdou k nejvyšší dokonalosti cestou božských realizací a pak na tento stav zapomenou, vypadnou z řetězu společenství bytostí, které jdou svými cestami k dokonalosti, a zapadají do údolí temných mágů. Ti se vždy pohybují na kraji propasti zničení. A nechť si nikdo nemyslí, že čára dělicí cestu světla od cesty temnoty je příliš široká. Záleží opravdu jen na zrušení pocitu sounáležitosti jednotlivce a celku a již se v mystické snaze mohou projevit osobní zřetele, které samy činí z cesty světla cestu temnot. Proto je třeba, aby byl každý hledající člověk velmi opatrný při postupu v mystickém úsilí. Nechť dbá toho, aby každé vypětí za účelem dosažení nejvyššího cíle provázel pocity, z nichž vyvěrá pohotovost k pomoci; takové pocity paralyzují vliv vždy číhajícího sobectví, skrytého v osobních zřetelích a tendencích.

228. Naladil jsi svou bytost na velkou bolest celého lidstva, čekateli osvícení?

229. Učinil jsi to?... Nuže, můžeš vstoupit. Přece však, než tvoje noha vkročí na pustou Stezku strasti, bude dobře, dozvíš-li se, jaké na tebe cestou číhají nástrahy.

Kvůli bezpečnosti na cestě se text nespokojuje s rozvíjením pocitů sounáležitosti jedince a celku, ale žádá, aby se usilující člověk

otevřel veliké bolesti celého lidstva. Tímto způsobem je velmi aktivně potlačováno sobectví a díky mystické snaze se může ocitnout v defenzivě, kdy pouze ustoupí do temnot podvědomí. Pak se sobectví stává zákeřným nepřítelem a přepadne usilujícího člověka v období únavy, která se na cestě často dostaví. Dodržuje-li člověk mravní kázeň, vyžene tohoto nepřítele z jeho úkrytu.

.

230. Vyzbrojen klíčem milosrdenství, lásky a něžného soucitu, jsi bezpečen před branou dány, brány, která stojí u vchodu k cestě.

Toto psychické naladění vytváří pozitivní bytostné vyzařování v dobru. Člověk jím je pak chráněn před reakcemi bytí, jehož duševní sféra koresponduje s oblastí pudů lidských bytostí. Soubor povahových kvalit individuí vytváří duševní sféry, které jsou uzavřeny bytostem, jejichž povahové kvality se do jisté míry liší. A jelikož tyto povahové kvality nejsou jenom základem osobitého jednání, ale i osobitého prožívání, jsou si jednotlivé lidské bytosti tak cizí, že to je až nepochopitelné. Skutečně dobrý člověk nosí v sobě dobro nejen ve formě podnětných sil ke skutkům, ale i ve formě prožívání; zlému člověku je sféra člověka dobrého tak cizí, že si o ní nedovede učinit ani přibližnou představu.

Tato psychologická skutečnost však nevystihuje skutečnost mystickou. Mystický svět v podobě životních útvarů a personifikací nekompromisního chtění a pociťování doléhá na člověka v magických vztazích. Proto krystalizace jistého psychického naladění — tj. povaha člověka — znamená pevné zakotvení v určité sféře. To se posléze projevuje v psychickofyzických podmínkách, v nichž člověk žije jako v oblasti duševně a pocitově nepřekročitelné. A tak jsou lidské bytosti poutány povahovými a prožitkovými komplexy, z nichž dobré jsou zlým zcela cizí a nepochopitelné. Právě s ohledem na to musí člověk — mystik — posuzovat význam mravních příkazů jógy. Musí vědět, že dobro je ochranné magické prostředí, které ho vždy ochrání před prostředím zlým, i když se tato prostředí zdají být založena na abstraktním dělení prázdného prostoru. Ve skutečnosti se toto dělení musí vysvětlovat fyzikálně jako prostředí, frekvence nebo napětí.

231. *Pohled, ó šťastný poutníče! Brána, která stojí před tebou, je vysoká a široká a zdá se, že projít jí je snadné. Cesta jí vedoucí je přímá, rovná a pokrytá zelení. Je jako slunná mýlina v hlubinách temného lesa, jako místo na zemi, kde se zrcadlí ráj Amitábhův. O úspěchu neohrožených poutníků tu pějí slavíci naděje a ptáci zářivého peří, sedíce v zelených besídkách. Zpívají o pěti ctnostech bódhisattvů, které jsou pateronásobným zdrojem síly bódhi, a o sedmi krocích v poznání.*

232. *Jdi dál! Vždyť máš s sebou klíč; jsi proto bezpečen.*

Vstup na mystickou cestu nebývá obtížný. Před člověkem se otevírají nové perspektivy, které jsou zpravidla tak působivé, že mohou potlačit nižší tendence. To však nezaručuje rozvoj potenciálu, jehož pomocí se dosahuje nejvyšších mystických met. Zpravidla zasahuje další faktor, totiž čas; lidé, kteří dnes vstupují na mystickou cestu s plným nadšením a jsou hotovi obětovat všechno pro nejvyšší mystický cíl, propůjčí často již zítra sluch našeptávání nižších tendencí, které je vedou opět k zemi. Bývá pravidlem, že šťastný rozběh se mění v únavné putování, v jehož průběhu se nesčetní lidé vracejí zpět k zemi beze stopy skutečného osvícení.

Na mystickou cestu je třeba se připravit. Je nezbytné vědět, že nepožaduje nic méně než dokonalé ovládnutí sebe. To snad počíná v tom, že člověk např. neběhá tak rychle nebo tak pomalu, jak je k tomu puzen z vnitřních zdrojů. Jistě pokračuje v ovládnání rozličných vznětů a vrcholí v likvidaci vědomí sebe sama jako vyhraněného já a jednotky ode všech individuí odloučené.

233. *A ke druhé bráně také vede zelenající se cesta. Je však strmá a vine se do vrchu; opravdu, vede ke skalnatému vrcholu. Šedé mlhy budou viset na jeho rozeklaných a kamenitých výšínách a za nimi nic než temno. A jak tak dále bude kráčet poutník, zpěv naděje bude stále více slábnout v jeho srdci. Záchvěv pochybnosti se ho teď zmocňuje. Jeho krok se stává nejistým.*

Text mluví v symbolech o počínající únavě na mystické cestě, kterou člověk nastoupil v duševním rozletu a uvolnění. Snové vidiny

se rozplývají a člověk může jít dál jen ve vědomí povinnosti, aby dostal svému slibu dosáhnout mystického vrcholu. Kdo se však dovede cítit povinen i tam, kde ho k tomu nenutí svět? Kromě „nechutného“ světského zaměstnání chce žít pouze v radovánkách; za takovýchto okolností nedovede překonat nápor rozhodujícího karmického faktoru, totiž času. A tak mizí nadšení a s ním i „zpěvy naděje“. A v té době dochází k prvnímu přirozenému výběru; nezralí lidé se vrátí do světa s méně nebo více vypáleným znamením „zrady Ducha“. Patrně již nebudou umět dobře a spokojeně žít na zemi a také nebudou mystiky. Budou symbolicky Ahasvery.

234. Před tímto se měj na pozoru, ó čekateli! Střez se strachu, jenž se rozkládá jako černé a neslyšné perutě půlnočního netopýra mezi měsíčním svitem tvé duše a tvým velkým cílem rýsujícím se ve veliké dálce.

Vymizí-li na mystické cestě naděje snů a dostaví se neútěšná šed' denních povinností člověka — mystika, jsou ti, kdo nejsou zralí, napadáni strachem z bezútěšné prázdnoty života. To je psychologický moment pro změnu, která mění snů v posedlou bytost. To, co se nazývá Strážcem prahu, se ho zmocňuje a řídí jeho kroky vstříc různým strastem. Strasti mají urychlit karmické zranění, na jehož vrcholu se skvěje mystická dokonalost.

Mystický svět není ani dobrý ani zlý, ale působivý. Vyrve-li mu někdo zářivý drahokam nejvyšší a nejlepší předzvěsti, je jakoby poznamenán bohy, kteří si ho vedou prostřednictvím podřízených mocí k příslibené realizaci. Sám může jít, jen dokud se neproviní proti zásadám touhy jít.

Měsíční svit duše: duše jako sdružení psychických napětí a činitelů za obvyklých podmínek vytváří duchovní prototyp svěskosti. A svěskost je kladena do měsíční sféry. Nad ní se klene sluneční sféra, kterou text označuje za veliký cíl, rýsující se ve veliké dálce. Neboť mezi svěskostí a oboustrannou dokonalostí je přece jenom vakuum, překročitelné pouze v časově prostorových vztazích; ty jsou ovšem kvalitativní a tudíž se nerovnají pojmu „cesta“.

235. Strach, ó žáku, ubíjí vůli a ochromuje všechnu činnost. Nedostává-li se mu ctnosti síla, tu poutník klopýtne a zraní si nohy o karmické obláčky skalnaté stezky.

Ctnost pravdy je provázána vědomím odpovědnosti. Tyto mravní hodnoty činí člověka méně osobitým. Kdo není vlečen osobitostí, překoná odpor šedivé povinnosti mystika, onu propast, která odděluje světskost od duchovnosti. A to, co na mystické cestě uvádí karmu do prudkých výbojů, nelze hledat ve vývoji samém, nýbrž v kolísání člověka.

Jen ten, kdo je již na mystické cestě a náhle se z vnitřních popudů musí zabývat otázkou přijetí světa nebo otázkou dalšího mystického postupu, je stržen do proudu, v němž karma vykonává své očištné dílo. Kdo má na zřeteli nejvyšší cíl, a proto se nemusí zabývat úvahami o přijetí světa nebo dalšího mystického úsilí, jistě nebude zraněn karmickými zauzlinami, které text přirovnává k oblázkům. Proto nechť každý usilující člověk hledá příčiny karmických výbojů, sváděných na mystický vývoj, v sobě samém a neviní z nich Cestu. Bude jistě na správné stopě.

236. Měj jistou nohu, ó čekateli. Vykoupej svou duši ve tresti kšánti, neboť teď se přibližuješ k bráně, která nese toto jméno, k bráně odvahy a trpělivosti.*

237. Nezavírej oči a nespouštěj zrak z dordže¹². Márovy šípy vždy zasahují toho, kdo dosud nedosáhl virágy¹³.

Mystik musí na cestě k nejvyššímu cíli projevit odvalu a trpělivost, jejichž prostřednictvím zapomíná na minulost a hledí pouze do budoucnosti, na nejvyšší svůj cíl. Ostatně to není problém pro ty, kdo rozpoznali, že lidství, jímž je obdařila jejich karma, je mnohým způsobem nedokonalé. Takoví lidé již před obtížemi neutíkají do minulosti, do stavů, které prožili, ale které se nemohou opakovat.

Duchovní moc (dordže) bývá vytvořena uvědoměním si těla ve stavu „vědomí moci“. Hledte na sebe jako na fyzickou bytost s vědomím božského světla, moci a čistoty a vytvoříte „dordže“, jímž zabráníte, aby se vás mohly kvalitativně dotýkat rozličné personifikace, vytvářené z živočišných zřetelů a chtění.

Márovy šípy: zřekne-li se někdo světa i v tom smyslu, že v něm nenajde žádnou zajímavost, nebude mít pokušitele. Kdežto ten,

* Kšánti, „trpělivost“, viz výše vyjmenování zlatých klíčů (verše 206 a násl.).

kdo vidí ve světě něco zajímavého, musí počítat s tím, že bude mít co dělat s pokušitelem, zvaným Máró, v křesťanství ďábel.

238. Varuj se úzkosti. Pod dechem strachu klíč ke kšánti rychle rezaví. Rezavým klíčem pak nelze otevřít.

239. Čím více pokročíš, tím více nástrah pro tvé nohy. Stezka, která vede dál, je osvětlena jediným ohněm — světlem odvahy, hořícím ve tvém srdci. Čím více se člověk odváží, tím více dosáhne. Čím více se však bojí, tím více mu bude ono světlo blednout — a přece jen ono ho může vést. Neboť světlo tvého srdce je jako sluneční paprsek, který dlouho ozařuje vrcholek hory, a když zajde, přijde temná noc. Když zhasne světlo srdce, tu padne na stezku temný a děsivý stín a v hrůze přiková tvé nohy na místě.

Duchovní růst není založen na polohách těla a na soustředění, ale na niterném stavu. Ten je z mystického hlediska vyhovující jen tehdy, když je podmíněn zřikáním se světa. Zřiká-li se člověk světa skutečně, projeví se světskost vnitřním chtěním, jemuž musí odporovat a likvidovat je. Přitom může duševní obzor temnět a člověka může dále držet na mystické cestě jen vědomí odpovědnosti a odvaha. Nejsou-li zde tyto podněty a veliká touha, bude ten, kdo delší dobu usiloval o dosažení nejvyššího stavu, zachvácen děsem z přízraků a předzvěstí.

240. Měj se na pozoru, žáku, před oním smrtonosným stínem. Žádné světlo, vyzařující z Ducha, není s to rozptýlit temnoty nižší duše, dokud z ní každá sobecká myšlenka nevyprchala a dokud poutník neřekne: „Zřekl jsem se této pomíjející schránky; zničil jsem příčinu: nebude již stínů, které by byly následky činů.“ Neboť teď nastal poslední veliký boj, konečná válka mezi vyšším a nižším já. Viz, samo bitevní pole je pohlceno velkou válkou a není ho již.

Nejvyšší vjemy a ideály působí příznivě jen tehdy, když se jejich vliv nemísí se světskými tendencemi. Aby se mohla světskost rozvinout, nesmí jí tyto vjemy a ideály překážet; proto se stává, že v době, kdy je živočišná přirozenost v klidu, mohou mít někteří lidé zdánlivě duchovní vjemy. Ale realizace duchovnosti je možná

jen tehdy, když je světskost duchovností zcela potlačena a živočišná bytost duchovností prostoupena. To se neobejde bez bojů se sklony. Živočišná přirozenost se vzpouzí a nechce duchovnosti vůbec ustoupit; než ji člověk přemůže, projde bojem až nesmyslným, bojem v němž bolest a odpor samy sebe překonávají, zapadající do temné propasti nicoty, v níž zanikají.

Boj se živočišnou přirozeností tedy není lehký. V tu chvíli, kdy jí člověk skutečně přestává sloužit, jde nekompromisně za smyslovými požitky, v čemž se ukazuje jako bytost zcela nevybíravá. Teprve v tu chvíli ji člověk začíná skutečně poznávat a může se s ní skutečně potýkat, jestliže není duševně tak slabý, že v tomto boji ihned podlehne. Podlehne-li, měl by to přijmout jako výstražné upozornění, že v ničem jiném než v opětném boji s ní musí hledat metodu duchovního postupu a vývoje. Neměl by vyhledávat tzv. vyšší cvičení, neboť mu nebudou k dobru, jestliže jim nebude předcházet vítězství nad nízkými (živočišnými) sklony.

241. Jakmile jsi však jednou prošel branou kšánti, pak jsi učinil třetí krok. Tvé tělo je tvým otrokem. A teď se připrav na čtvrtý krok, na bránu pokušení, která svádějí vnitřního člověka.

Hluboká trpělivost tvoří úspěšnou pasivní odolnost proti tlakům, před jakými ustupuje ten, kdo něčemu odporuje aktivně. Dlouhotrvající pasivní odpor je síla, jejíž pomocí člověk může překonat každý pozitivní tlak, ať pochází z vnějších okolností, nebo z bytosti samé. Proto mluví text o zotročení vlastního těla.

Podrobí-li si však člověk své tělo, musí zjistit, zda jeho psychická přirozenost netáhne k tomu, co zakazují mravní příkazy jógy. Neboť zotročení zevní bytosti, totiž těla, nezakládá ještě ovládnutí přirozenosti vnitřní. Za klidným a vůli podrobeným tělem mohou existovat niterné chtíče, s nimiž si vítěz nad tělem nemusí vůbec vědět rady. V tom případě by se měl snažit nalézt ezoterní poučky, z nichž vysvítá, že pokušením pro vnitřního člověka je každý dotek smyslů se smyslovým světem. Je třeba vědět, že se člověk musí podrobit takové kázni, aby ho přivedla do čistoty jak v oblasti vědomí, tak i vnímání. Musí dosáhnout toho, aby pocitově netoužil po světě v žádné formě a aby se díky tomu před jeho vnitřním

zrakem rozvinulo světlo nebo jas, který smyslově vůbec nevzrušuje. Tím bude učiněn čtvrtý krok, který je vlastně tzv. první mystickou realizací.

242. Než se budeš moci přiblížit k onomu cíli, než se vztáhne tvá ruka, aby pozvedla závoru čtvrté brány, musíš být pánem všech mentálních změn svého já a ubít armádu vzrušení, vyvolaných myšlenkami, která jsou zákeřná a lstivá a vkrádají se bez pozvání do jasného svatostánku duše.

Ježto první realizace neznamena vyřešení všech životních problémů, má jí předcházet dokonalé psychické ustálení. Jenom psychicky nepohnutelný člověk může již v první mystické realizaci dosáhnout postřehů a zkušeností, které z něho učiní mudrce. Tohoto výsledku je třeba, aby bylo dosaženo kvalitní druhé realizace, která člověka bytostně připravuje na nejvyšší Uskutečnění. Jinými slovy: nejvyšší výsledky mystického úsilí jsou ovlivněny prvními kroky, a proto ten, kdo touží po nejvyšším Uskutečnění, by měl věnovat všechnu péči prvním krokům, totiž ovládnutí bytosti pomocí mravního úsilí.

243. Nechceš-li jimi sám být usmrcen, musíš zneškodnit tyto své výtvary, neviditelné a nehmatatelné děti vlastních myšlenek, které se rojí kolem lidstva jako potomci a dědicové člověka a jeho pozemských loupeží. Musíš studovat prázdnotu toho, co je zdánlivě plné, a plnost toho, co je zdánlivě prázdné. Ó nebojácný čekatel, pohleď hluboko do studnice svého vlastního srdce a odpověz. Znáš síly Já, ty, který vnímáš jen vnější stíny?

244. Neznáš-li je, pak jsi ztracen.

Psychické učlenění člověka pochází ze sklonů, jimž se dlouho poddával. Je v bezprostředním smyslu založeno na zvycích, které lze ovšem měnit pomocí nových zřetelů, používaných dlouhou dobu proti bytostným tendencím. To musí přijmout jako bezpodmínečnou poučku ti, kdo vstupují na mystickou cestu. Musí si uvědomovat, že jejich nynější učlenění je výsledkem dlouhodobého oddávání se jistým sklonům, které jsou z hlediska nauky nežádoucí, a že jen

čas způsobí, že jejich námaha setrvat při vyšších zřetelích přinese změnu jejich vnitřní náplně a celkového učlenění.

Obecný člověk chápe jako plodný pouze život světský. Nadsvět-
ské zřetele se mu zdají abstraktní a v duchovnu vidí pouze bezdu-
chou prázdnotu. Z absolutního hlediska je však světský život zcela
prázdný, protože je založen na pomíjejících věcech a neuspokojuje
nikoho s konečnou platností. Člověk musí zažít pocit všudezpří-
tomnění a univerzálního vcítění, aby mohl okusit nesmrtelnosti —
která je jenom tímto způsobem možná — a pak se teprve skutečně
uspokojí. Pak pochopí, že to, co se zdá prázdné a bezduché, je
vpravdě plné a životné, kdežto to, co se světskému člověku zdá plné
a životné, je prázdné a bezduché. Ostatně bytí naplňuje prostor
a nikoli prostor bytí. I z tohoto hlediska jsou světským člověkem
pojmy „prázdnota“ a „plnost“ chápány paradoxně.

K poslední větě: kdo chce poznat všechny síly svého bytí, chá-
paného jako Já, musí se umět učinit pozorovatelem své bytosti.
Musí odloučit své vlastní osobní vědomí od své bytosti a pak pozoro-
vat její spontánní napětí, zvyšující se nebo snižující na základě
momentálních vztahů k něčemu; tak pozná bytost nejen v nižších,
ale i ve vyšších vztazích, napětích a silách.

Kdo z obecných lidí se však dovede odpoutat od sebe sama, od
své chtivé přirozenosti, a pak se pozorovat? Upjat na svět, vnímá
pouze tvary a tak žije v bludu bezpodstatných zdání. Za těchto
okolností ho však může jeho bytost postavit do nečekané situace,
která je počátkem strastí.

*245. Vždyť na čtvrté stezce nejslabší závan vášně nebo žá-
dosti zneklidní nehybné světlo na čistě bílých stěnách duše.*

I podmíněným zřeknutím se světa se vyčistí obzor vědomého
vnímání podle povahy zřeknutí až k božským (světelným) postře-
hům. Když se však člověk zase duševně vrátí do světa, mizí toto
světlo a zmocňuje se ho opět temnota.

Toto kolísání není nebezpečné jen do jistého stupně zasvěcení,
ať samovolného, nebo správného formálního. Dospěl-li člověk po-
mocí samovolného nebo formálního zasvěcení k trvalé vizi božského
světla, stačí často myšlenka na svět, dojem z přírody, bytostně
vzrušující chtíč a již toto světlo mizí a místo něho se dostavuje

děsivá temnota, plná neblahých předzvěstí. Proto je žádoucí, aby ten, kdo dosáhl trvalé vize božského světla, dbal kázně vnímání. Musí dávat pozor, aby nezapomínal a nepřipustil si žádný dojem z toho, co vidí nebo jinak smyslově vnímá, a místo toho aby měl na zřeteli pouze toto božské světlo tak dlouho, až se v něm zcela upevní a bude je moci přijmout jako vůdčí hledisko na všechn svět i dění.

Nejmenší vlnka touhy nebo lítosti nad klamnými dary máji na antahkaraně — stezka leží mezi tvým duchem a tvým já a je cestou vzrušujících pocitů, prudce burcuji- cích ahankáru¹⁴ — jediná myšlenka tak prchavá jako mih- nutí blesku způsobí, že ztratíš své tři ceny — ceny, které sis vydobyl.

Kdo dosáhl vize Boha, ba dokonce dosáhl toho, že se Boha může dotýkat a stýkat se s ním jako osoba s osobou, ztrácí všechny tyto možnosti v tu chvíli, kdy se pozorností obrátí ke světu. To se však týká průběžných stavů a stupňů. Podařilo-li se někomu projít touto etapou bez duchovních ztrát, dosáhne realizace Boha ve fyzické bytosti a pak bude moci žít jako člověk, a přece bude moci vidět Boha stále, stýkat se s ním a dotýkat se ho.

246. Neb věz, že Věčné nezná změny.

Kdo nenašel nirvánu v sansáru, tomu Bůh nebo božské světlo prchne v tu chvíli, kdy se obrátí ke světu. Prchne docela, neboť sansarický stav vylučuje stav nirvánický.

Snad jen velicí mistři jsou schopni zdánlivě paradoxního poznání sansára jako nirvány a tím způsobem získat předpoklad pro to, aby jim nejvyšší cena, totiž vykoupení, nemohla být nikým a ničím vyrvána. Proto ty, jenž jsi nedosáhl nezničitelné jistoty, vyjádřené slovy: „Dosaženo vykoupení, dožit život čistoty“, musíš střežit své vnímání až do stavu, který poznáš jako dovršení.

247. „Vzdej se navždy osmi děsných běd. Neučiníš-li tak, moudrosti určitě nedojdeš, neřku-li osvobození“, praví velký pán tathágata, dokonalosti došlý, „ten, který kráčel stopami svých předchůdců“¹⁵.

Osm děsných běd: následky 1. nesprávné mluvy, 2. nesprávného jednání, 3. nesprávné životosprávy, 4. nesprávného snažení (úsilí), 5. nesprávného rozjímání, 6. nesprávného soustředění, 7. nesprávného pochopení (poznání, nazírání), 8. nesprávného smýšlení (rozhodování). Tyto mravní závady jsou totiž pramenem všech běd a karmického zla, kterými je člověk zaklet do nevědomosti a sansára.

248. Přísná a náročná je ctnost virágy. Chceš-li ovládat její stezku, musíš udržovat svou mysl a své vnímání ještě dokonaleji než dříve oprostěné od smrtící činnosti.

Virága, ctnost lhostejnosti k radosti i bolesti a mravní síla k potření klamu a k nazírání pouhé pravdy vyžaduje odosobnění. Který člověk však nevolá všude a ve všem „já“? Je nezbytné, aby získal rozlišovací schopnost a její pomocí poznal, že já je skutečnost pouze fiktivní; pozná-li někdo své jáství jako bezduchého činitele, dosáhne vairágji.

249. Musíš se prosytit čistou álajou a sjednotit se s myšlenkou duše přírody. S ní sjednocen jsi nepřemožitelný; oddělen od ní stáváš se hřištěm sanvrtti¹⁶, jež je původem všech klamů světa.

Vstoupí-li spodní manas (hadí síla) do středu prsou a protne-li tu prána apánu, sjednotí se člověk s dechem přírody. Toto sjednocení ho činí podobným demiurgovi, „lidskému stvořiteli světa“. To však mluvím o úplné realizaci tohoto stavu. Počáteční stupně se obražejí ve vlivu na přírodu. Je často možno měnit její běh pouhým přáním.

Dokud se člověk s dechem přírody nespojí, uplatňuje na něho příroda vliv, který je v nejjemnějším smyslu poznatelný jako bezmocnost proti mentálním procesům a duševním stavům. Proto jóga začíná mentálním a duševním ovládnutím. Po potlačení myšlenkové činnosti a nechtěných duševních stavů vyvstává duševní klid, který často zvyšuje sílu slova i přání. Další uzrání v tomto směru vede ke sjednocení s přírodou; vyvrcholení probouzí sílu *íšatva*, která splňuje každé přání.

250. Všechno v člověku je pomíjející až na čistou, jasnou

esenci álaji. Člověk je jejím křišťálovým paprskem; v nitru má třpyt neposkvrněného vnitřního světla, na povrchu je tvar z hlíny. Onen paprsek je tvůj životní vůdce, tvoje pravé Já, pozorovatel, tichý myslitel a oběť tvého nižšího já. Jen tvoje chybné tělo může zranit duši; kontroluj a ovládej obojí, pak se bezpečně přiblížíš ke „bráně rovnováhy“.

Člověk je mikrokosmos. Jeho kvalitativním centrem je stejně jako ve vesmíru „fosforeskující“ prasustance, totiž paraátman, jenž ve tvůrčím procesu je vlastně obdobou hvězdného oblaku, nechci-li přímo říci „utajeným vesmírným světlem“. Dále směrem k periférii je ohňovým centrem, jehož obdobou jsou slunce. Potom přicházejí různé vibrace, které již nevytvářejí ani jas ani oheň, nýbrž nezářivé (hmotné nebo i plynné) prvky, které v mikrokosmu vytvářejí psychickou bytnost. Posléze, na periférii, je člověk tělem, které koresponduje s hmotou, vyjádřenou ve vesmíru planetami.

Tento popis lidského bytí nesouhlasí s jeho přírodovědeckým pojetím; je však třeba uvážit, že složky, jako je např. tělo, fyzické orgány a psychická bytnost, jsou pouze stavem krystalizačního procesu. Kdo zrušil rozličné a vlastně jen fiktivní opory svého bytí, může se poznávat jako průběžný stav asociací chaosu, jenž se týká kvalit světa fyzického, duševního a kvalit světa vědomí. V tomto stavu se již člověk nemůže poznávat jako soubor fixních složek, ale jen složek průběžných nebo procesujících. Z tohoto hlediska se pak může skutečně chápat jako stav trvalého tvůrčího procesu, jehož podklad je fyzikální a nikoli hmotný. Může se vnímat a chápat jako skupenství, které je silové a nikoli hmotné a nalézat se ve tvůrčím procesu, nikoli v klidu rozkladného procesu. Proto pak může vnímat vysoké zřetele jako podmínku rozvoje, který sice počíná ve ztrnulé struktuře fyzického bytí, ale cílí k nadmyslové rovnováze, jejíž sídlo je až za chaosem, symbolizujícím duševní bytí.

Átman jako nejvyšší prvek lidského bytí má být kritériem žití. Nejvyšší jas a duševní rovnováhu, které jsou jeho projevem, by měl člověk pojímat jako oporu pro vnitřní dokonalost a tam, kde by pozoroval jejich zastínění, měl by své jednání upravit tak, aby znovu vyvstaly. Neboť átmický jas a rovnováha, tak dobře pozoro-

vatelné v duševní oblasti, jsou jediným majetkem, který se člověk smí odvážit pronést okamžiky smrti. Zasmušilost, která tak často provází hmotářství a nižší zřetele, uvede intelekt na špatné cesty; kdo se v zasmušilosti ocitne ve víru vůle k životu, která vyšlehuje ve smrtném procesu, usměrní životní sílu do neblahých životních podmínek. Nebo se, poučování degenerujícím materialistickým světem, nemáme starat o psychologické zákonitosti a vztahy? Pak si nesmíme stěžovat na svůj osud. Ten je totiž výsledkem nízkých tendencí, které nám dozrály v životní a společenské podmínky, za něž svalujeme vinu na diktátory a jiné významné lidi společenského a hospodářského světa.

Pokud jde o „věčnou podstatu“ lidské bytosti, nesmíme si představovat, že je to jakási část našeho bytí. Bytí je proces, ale obsahuje i tu vesmírnou kvalitu, která není pomíjivá. Tato kvalita je však vždy kosmická; člověk je proto v kvalitativním centru svého bytí touž „věčností“, již je v téže kvalitě vesmír. Je to tedy jakýsi styčný bod, v němž je vesmír a člověk — ba dokonce každý jev i tvor — týmž jedincem, kdežto všechno ostatní je pouhý proces, a proto snad to jsou složky, které jsou pomíjivou individualitou. Jinými slovy: člověk je v samém centru své bytosti neproměnným prvkem, jaký nacházíme nebo alespoň musíme předpokládat v kosmu, který je též na jisté úrovni věčný nebo nadčasový; jinak bychom nenacházeli oporu pro zjištění časných existencí.

Díky tomuto prvku je člověk totožný s vesmírem na úrovni věčnosti, ale jinak je procesem, v němž se rodí, žije a zaniká. Neboť i osobní vědomí je jev, který vzniká reakcí; ježto mimo osobní vědomí je pro poznávajícího člověka všechno neskutečné, může uskutečnit nesmrtelnost pouze resorpcí v centru vlastní bytosti. A protože je toto centrum skutečností nadsvětskou, může se člověk stát evidentně nesmrtelným jen tehdy, když toto centrum rozvine a uskuteční ve svém vědomí. Jinak bude nesmrtelný pouze potenciálně, což nemůže ovlivnit stav, zvaný evidentní smrtelnost.

251. Bud' dobré myslí, odvážný poutníče „ke druhému břehu“. Nedbej šepotu Márových zástupů, odmítني pokušitele, ony zlovolné skřítky, žárlivé lhamajiny¹⁷, žijící v nekonečném prostoru.

Kdo se právě propracoval k nejvyšším zřetelům, žije ještě vědomím v dosahu funkčních bytostných procesů a napětí, jejichž výboje se snadno takřka zosobňují. Projevují se někdy niternými impulsy, jindy bytostnými projevy neviditelných sfér. Je samozřejmé, že tyto impulsy a event. pokyny připomínají člověku pouze svět; jejich síla je úměrná rozdílnosti a intenzitě vztahů mezi vědomím a bytím. To znamená, že čím více člověk utíká vědomím k absolutnu a je pudově živý, tím více doléhají pokušení z jeho bytosti, volající po světě. Proto je nezbytné přimět vlastní *bytost* k tomu, aby toužila po realizaci absolutna; jinak se pokušení stávají strhujícími. K touze po realizaci může člověk přimět bytost rozvíjením nadsvětských zřetelů a soustavnou askezí, které je zpočátku nutno věnovat mnohdy více péče než právě vysokým touhám.

Krotíte-li své vášně, pudy a světské sklony, aniž si hned položíte proti nim úmysl realizovat božské stavy nebo absolutno, nebudete podněcováni k hříšným myšlenkám, že nejvyšší Uskutečnění nemá vlastně žádný smysl, ke kteréžto myšlence se tak často dochází. Budete se se sebou potýkat za tím účelem, abyste jenom zvýšili svou mravní hodnotu. Když vaše bytost najde uspokojení ve vyšších zřetelích a tendencích, můžete si stanovit jako cíl nejvyšší realizaci, aniž vznikne při boji s dosavadními bytostnými tendencemi nepřekonatelný odpor. Snad mluvím o cestě menšího odporu, ale čtenář by to měl považovat za rozumný pokyn.

Domnívá-li se někdo, že je způsobilý pro nejvyšší cestu, na níž se staví živočišná bytost proti nejvyšším zřetelům, neznámá to ještě, že pro ni skutečně způsobilý je. Mnozí lidé se vůbec neznají, a proto si myslí o sobě více dobrého, než je zdrávo. Mimoto se domnívají, že není pro ně „svaté pudy“, kde se trestají neprozřetelné počiny; ale ani to neznámá, že zastávají správný názor.

Mystické snahy znamenají vlastně manipulaci s psychickou přirozeností, která je pro běžného člověka terra incognita, a proto se může dočkat neobvyklých, nežádoucích a nezvládnutelných reakcí. Proto je lépe nechat si poradit. A dobrá rada nemůže vyznít jinak, než aby hledající člověk usiloval především o mravní zdokonalení. Nejvyšší stupeň mravního zdokonalení je nejvyšší mystická cesta, jíž člověk prochází samým životem a nikoli pouze marnivou koncentrační snahou. A na této pravé mystické cestě se setká se „zářeními

a božstvy“, na něž nebude nižší svět, ztělesněný v nižší přirozenosti člověka, reagovat strhujícími pokušeními. Naopak. „Záření a božstva“ v něm vznítí nové hnutí touhy po nejvyšším Uskutečnění, k němuž bude spět „lehkým krokem“.

252. Drž se pevně. Blížíš se nyní k prostřední bráně, k bráně Strasti s jejími deseti tisíci nástrahami.

K bráně vírja, v níž může usilující člověk padnout následkem rozvoje pýchy a osobního uplatňování i následkem vědomí své vnitřní síly. A nezdá se, že by se mohl této „bráně“ vyhnout. Na cestě k dokonalosti musí projít stavem dokonalého zpřítomnění své bytnosti ve vědomí a právě toto zpřítomnění způsobí rozvoj duševní síly, která vnuká sebevědomí a vědomí osobní převahy nad obecným člověkem.

„Vyvolený“ člověk nereaguje na poznání osobní převahy a na vnitřní obrodu projevující se zvyšováním sebevědomí tak, že by se cítil povznesený nad obecným člověkem. Spíš sklání hlavu před skutečností svého vnitřního vzestupu a tím vytváří předpoklad ke zvládnutí ještě vyššího napětí a sil; toto napětí lze poznávat jako magicky účinné. Ale všichni hledající lidé nejsou vyvolení. Proto se stává, že v „bráně“ vírja, do níž se dostali pomocí dokonalého (bytostného) usebrání, vezmou na sebe strhující a morálně zavádějící sebevědomí; za těchto okolností jsou zranitelní tak mnohostranně, že je možno počítat s jejich duchovním pádem.

Skutečně duchovní člověk není nikdy nezdravě sebevědomý. I když ví, že již mnoho zvěděl a poznal, uvědomuje si, že stále stojí před mnohým, co nepoznal; kromě toho mu zajisté vnuká pokoru to, že nedosáhl nejvyššího cíle, v němž mizí jeho sansarická existence, kterou je alespoň fyzicky.

253. Buď pánem svých myšlenek, ó bojovníku o dokonalost, chceš-li překročit její práh.

Dosáhl-li někdo bytostného sjednocení (ve stavu sil a napětí) ve svém vlastním vědomí, vyvíjí se k nezdravému sebevědomí právě pomocí myšlenek, jejichž prostřednictvím sděluje svému vědomí své vlastní pocity. Proto text varuje, aby zůstal člověk pánem svých myšlenek; to znamená, aby si nesděloval své pocity a duševní stavy,

v nichž právě nachází svou nadlidskou mystickou hodnotu. Pak odolá pokušení stavu vírja a získá příslib nejvyššího Uskutečnění.

254. Buď pánem své duše, ó hledači nesmrtelných pravd, chceš-li dosáhnout cíle.

Být pánem své duše znamená být pánem nad strhujícími bytostnými silami, které obecného člověka dovedou přinutit k určitému jednání. Ale aby mohl člověk překonat všechny strhující bytostné síly, musí se odosobnit do té míry, že se na úrovni vědomí odloučí od své bytosti a bude díky tomu schopen být jejím pozorovatelem. V tomto stavu totiž pozná strhující bytostné síly jenom jako síly a nikoli jako sebe sama; pak může odolat tomu, čemu by jinak odolat nemohl.

255. Zrak své duše teď soustřeď na ono jediné čisté světlo, na to světlo, které nezná náklonnosti, a užíj zlatého klíče...

Upře-li někdo svůj vnitřní zrak na nejvyšší Skutečnost, která je spíš světlem než bytím, může odolat strhujícím živočišně bytostným podnětům; jejich působivá síla je přímo úměrná jeho tendencím. Proto jsou ti, kdo nemají na zřeteli nic jiného než nejvyšší Skutečno, velmi málo vnímaví pro živočišně smyslové reflexy. Kdo správně použije tuto poučku, může dosáhnout nejvyšší realizace v normálním (lidském) stavu vědomí.

Při mystickém vývoji si musíme být vědomi toho, že je nezbytné zlikvidovat přirozené lidské reakce na vnější svět, aniž přitom v člověku zanikne vědomí sebe sama jako fyzické lidské bytosti. Jednak se tím rozvine (ve vědomí) pojetí Absolutna, jednak bude uvědomění Absolutna sděleno s fyzickou bytostí jejím zpřítomněním ve vědomí, zpřítomňujícím právě absolutno. To jsou totiž čtyři základy nejvyšší realizace; kde jeden z těchto základů chybí, tam nemůže být dosaženo této realizace.

Zlatým klíčem je zpřítomnění nejvyššího (vesmírně bytostného) stavu, jež člověk pochopil díky předchozímu morálnímu úsilí, jehož pomocí směřoval k úplnému zastavení duševní činnosti. Podmínkou však je, aby při tomto stavu nebyl snížen, nýbrž zvýšen

optimismus a nebylo ztraceno z patrnosti tělo a fyzické bytí vůbec. Za těchto okolností se všechny bytostné síly sjednotí ve vědomí a vůle tyto síly jako bytost samu přenesse do nejvyššího (vesmírně bytostného) stavu.

Nejvyššího Uskutečnění nelze dosáhnout, když je člověk vůči nejvyššímu stavu bytí jen v nejmenší míře lhostejný; když po tomto stavu touží, ale nežádá si ho celou bytostí. Nejvyšší Uskutečnění znamená realizaci nejvyššího stavu nejen ve vědomí, ale i v psychické bytnosti a v těle. Člověk si musí žádat nejvyšší stav celou svou bytostí a to je možné pouze tehdy, když askezí na úrovni smyslové a zastavením duševní činnosti na úrovni evidentního uvědomování stupňuje výraz své touhy. Dokonce se zdá, že nejlepší předpoklad pro nejvyšší Uskutečnění má jen ten, kdo po něm touží do té míry, až si tím v těle přivodí mírně chorobný stav, aniž se ovšem u něho sníží síla vůle, sdružující psychické činitele, resp. napětí.

.

256. Strašný úkol je dokonán; tvá práce se blíží ke konci. Široká propast, která byla otevřena, aby tě pohltila, je takřka překlenuta.

Komu se podařilo sdružit ve svém vědomí celou svou bytost, zejména na úrovni psychických napětí, aniž se snížil jeho optimismus, pozorovatelný v duševním rozpětí směrem k absolutnu, ten si získal zlatý klíč k otevření transcendentna. A když setrvává v tomto stavu delší dobu, počíná realizace absolutna. Tato realizace je provázena „transfiguračními krizemi“, které končí přesunem sebeuvědomění ze stavu fyzického do stavu transcendentálního. Když je skončen tento přesun osobního sebeuvědomění, vnímá se člověk za hranicí sansarického světa. Jeho bytím procházejí pocitové asociace, kterými je vyrozuměn o uskutečňování božského bytí a o tom, že již je v božském světě. A to je velmi významný okamžik; tím významnější, čím více se člověku podařilo přenést do transcendentna vědomí své fyzické bytnosti. Dovede-li se totiž za hranicí sansarického světa fyzicky uvědomit alespoň tak, jak se dovede uvědomovat v hmotném světě, skončí etapu zmatku a nejistot a může jít přímo

vstříc realizaci nejvyšší, při níž mizí tato bytost v bezbytném, ale všudejsoucím absolutnu.

.
257. Překročils nyní příkop, jenž se vine kolem brány lidských vášní. Zvítězils teď nad Márem a jeho zběsilou smečkou.

Lidskými vášněmi z tohoto hlediska nejsou pouze aktivně se uplatňující právě vystupující živočišné chtíce, ale všechny bytostné komplexy, které jsou dědictvím živočišnosti lidského rodu. Teprve za hranicí atavismů a pozitivních živočišných chtíčů neexistuje Zlo — Máró, který si dovede podrobit každého sansarického jedince prostřednictvím nekompromisních chtíčů a rozličných pohnutek, kterých člověk uposlechně.

Nekompromisní chtíce a nižší pohnutky předstupují jako duchovité personifikace jenom před toho, kdo sjednotil svou bytost ve vědomí a pak ji přenesl pomocí příslušného uvědomění do božského světa; jinak nepředstupují, ale jsou pouze hnacími silami bytosti. Předstoupí-li již, pak může člověk klesnout pouze dobrovolně, s použitím vlastní vůle. Mnohdy se to stává, neboť lidské sklony bývají velmi silné a trvají zpravidla velmi dlouho. To je však problém jednotlivců, kteří si jej musí tak nebo onak vyřešit.

258. Poskvrnu jsi smyl ze svého srdce a jako krev jsi z něho vycedil nečistou žádost. Leč, ó slavný bojovníče, tvá úloha není dosud u konce. Vysoko vystav, lanú, hradbu, jíž opevníš Svatý ostrov, přehradu, která ochrání tvou mysl od pýchy a uspokojení při pomyšlení na veliký čin, který jsi vykonal.*

Kdo přenese svou bytost z oblasti sansarické do oblasti nad-sansarické pomocí sjednocení bytosti ve vědomí a akcí, zvanou duševní přenos, ten jistě v průběhu realizace božskosti projde tzv. strašnou mystickou smrtí. Nepřichází do „nebe“ jako začátečník, který se často probouzí v blaženostech a v pouhém zapomnění na „oblast živočišnosti“, ale jako ten, kdo zkrvaven v kruté seči klesá někdy do náruče přátel — ošetřovatelů.

*Vyšší Já nebo myslící Já.

Za těchto okolností má ovšem realizace úplně jiný ráz, než když člověk padá do blaženostních stavů v příměří se živočišností. Realizovaná božskost přijímá tvary a člověk, který živočišnost „vykrvácel“, může často žít jako bytost mezi bytostmi — bohy, kteří díky své povaze mohou „duchovního znovuzroence“ konkrétně chránit.

Ať však je tomu jakkoli, realizací transcendentna všechna práce nekončí. I potom je nezbytné zesilovat „božské uvědomění“ slučováním sebeuvědomění a vědomí božskosti, neboť bytost je nemocná živočišností až do nejzevnějších buněk a může znovu otravovat bytí často již jen latentními živočišnými sklony. Kdo to neví nebo toho nedbá, toho čas oloupí o vysokou cenu, které dosáhl. Stejný čas, jaký dovede tuto cenu přinést, trvá-li člověk v božském vědomí.

Kdo vstoupil na mystickou cestu a jde po ní pomocí božského uvědomování, nesmí dobrovolně ukončit tento proces až do okamžiku, kdy dosáhne evidentního zjištění, že dosáhl stupně, za němž se již „nerozkládá žádná poznatelná země“. — Je to jako zeď. Před člověkem a pod člověkem se rozkládá všechn svět s lidmi, démony a bohy, kdežto nad ním není již nic, co by bylo možno určit nebo neurčit.

259. Pocit pýchy by zmařil dílo. Ovšem, zbuduj ji silnou, aby zuřivý nápor zápasících vln, které se dmou a bičují jeho břehy, valíce se z oceánu světa máji, nepohltily poutníka i s jeho ostrovem — ano i tehdy, když je vítězství již dosaženo.

První období prožitku transcendentna působí relativní převahou božských a duchovních pocitů. Osobitost zatím číhá vzadu, potřená, avšak přece jen schopná rozvoje. Proto může vzejít vědomí, že bylo dosaženo nadsmyslna formou prožitku nebo uskutečnění. A právě toto vědomí je červ, jenž může časem rozežrat novou budovu, zvanou duchovní bytí. Je tedy třeba, aby byl člověk stále opatrný. I když dosáhne nejvyšší realizace, neměl by se vzdávat vědomí své bytostné malosti. Sice se tím vystavuje těžkým náporům sansarického světa v současnosti, ale získává záruku, že nepadne duchovně a mysticky v dalším průběhu realizace, která se již týká absolutna.

Toho, kdo skutečnil, nekráší nic více než to, když si podrží vědomí lidskosti. I realizace absolutna musí totiž být výsledkem přirozeného pochodu. Kdo zahazuje lidství v tu chvíli, kdy uskutečnil božskost, je jistě plný strachu a to je brána, kudy do něho vstupují neřesti jinak než dosud.

Realizace absolutna je něco jiného než stav, který je v protikladu k sansarickým stavům. Proto je nezbytné, aby byla dosažena ve stavu duševního uzavření se sansáru až do jejího ukončení. Jinak se sansáro smísí s nirvánou na nižším stupni rozvoje rozeznávací schopnosti a to způsobí, že si člověk o sobě bude myslet více, než smí a může a než je správné.

260. Tvůj „ostrov“ je jelenem, tvé myšlenky pak honícími psy, kteří ho štvou a pronásledují na jeho cestě k proudu života. Běda jelenu, jehož tito štěkající ďasi dohoní dřív, než dosáhl údolí útočiště — džňána márgy, „stezky čistého poznání“.

Zpřítomnění bytosti ve vědomí a její přenos do božských stavů nikdy neznamena vnitřní ustálení a neproměnnost. Vědomí, i když pevně drží bytnost, prochází i v božských stavech vzduťmi, jež se podobají odlivu a přílivu, nemusí se však přelévat přes břehy božské sféry. Přesto však tato pulsace božských stavů vědomí varuje před pocitem bezpečnosti, který člověk při svých sklonech k osobnímu pohodlí tak snadno přijímá. Varuje ho, aby věnoval všechnu pozornost nejvyššímu stupni přílivu božského prožívání, dokud se neustálí ve stavu, jež pozná jako povahově božský a funkcionálně nezničitelný. Pak se konečně vzduť utiší a vědomí se přeneso do trvalého stavu blaženosti za centripetální psychické tendence; to je právě džňána márga nebo prostě džňána.

261. Než budeš moci spočinout ve stavu džňána márga¹⁸ a nazvat jej svým, musí být tvoje duše podobna zralému mangovému plodu, tak měkká a sladká jako jeho jasně zlatožlutá dužnina pro bědy jiných, tak tvrdá jako jeho pecka k vlastním krutým zkouškám a strastem, ó vítězi nad blahem a strastí.

Přetvořovací proces ve stavu džňány (džňána márga) je podmíněn zřeteli, které směřují k nejvyššímu Uskutečnění. Není-li těchto zřetelů, stává se džňána prožitkovým stavem, jenž bude podle karmických dispozic velmi brzy vyčerpán. Pak vědomí klesne opět do sféry živočišného prožívání na cestu sansarickou oblastí.

Požadavek uvedených mravních hodnot pro džňána márgu klade text proto, aby člověk vytvořil předpoklady pro správné dokončení realizace. Mravní nedostatky mohou totiž vytvářet předpoklady pádu na stupních dosud nedosažených a jejich vliv se uplatní i tehdy, když člověk v těchto stupních bude již setrvávat. Padne totiž následkem nepoznání pravého stavu věcí nebo i následkem omylu.

Stav džňány se mění ve „vysokou cestu duchovního uskutečňování“ pouze tehdy, když se ten, kdo dosáhl džňány, nezastaví tím, že začne toužit po jejím vyžívání jako stavu, ale když správně rozpoznává, že nedosáhl nejvyššího cíle, a proto k němu upíná všechnu svou pozornost. Pak se džňána stává výchozím stavem pro další stupně duchovního uskutečňování, jehož kvality odpovídají mravním hodnotám a zřetelům.

Kdo je tvrdý k vlastnímu prožívání tak, že je prostě neakceptuje, ten je odosobněn. A odosobnění je nezbytné na vysokých stezkách, které vlastně začínají džňánou márgou. Zde již neoperuje s osobními stavy a prožitky, nýbrž s kosmickými; kdo i na tomto stupni setrvá u osobních zřetelů, ten místo vysoké ceny nejvyšší realizace dospěje na temné cesty, po nichž kráčejí černí mágové.

262. Zocel svou duši proti léčkám já a hled' si zasloužit pro ni jména „duše d'émantové“¹⁹.

Jestliže ten, kdo vstoupil do džňána márgy, setrvává ve stavu odosobnění pomocí nadpozemských zřetelů, ustálí se duchovně v nadsmyslovém světle Ducha. Následkem toho se individualizuje jako dhjánibuddha Středu, jímž pak je alespoň na duchovní úrovni. Z jiného hlediska je tedy pra-bytostnou emanací nadsmyslové kosmické prázdnoty, neboli ádibuddhou, jehož hodnota je nutno poznat prožitím.

263. Neboť tak jako dýmant pohřbený v hlubinách tlukoucího srdce země nemůže nikdy zrcadlit pozemská světla, stejně tvá mysl i duše, ponořeny v džňána márgu, nesmějí zrcadlit nic z klamného světa máji.

Povaha džňána márgy vyžaduje indiferentismus ke všemu dění, jímž se projevuje příroda a zevní bytí. Nedbá-li člověk jejího požadavku, dopustí se omylu ve volbě stavu. Místo absolutna a nejvyššího božství bude volit nižší stavy a to bude počátkem jeho opětného sestupu do sansára. Tím se člověku uzavírají nejvyšší stavy a světy, které nevpustí nikoho, kdo v sobě nosí stopu světskosti. Proto nezbývá než přijmout všechny poučky nauky, jejímž cílem jsou nejvyšší stavy, nebo se spokojit se světským životem.

264. Když jsi dosáhl tohoto stavu, brány, jichž musíš dobýt na této stezce, rozevřou dokořán svá křídla, abys mohl projít a nejsilnější moci přírody nemají síly, aby zadržely tvůj postup. Budeš mistrem sedmeronásobné stezky; ne však dříve, o čekateli nevýslovných zkoušek.

Kdo ve stavu džňány ustálí své nitro v božském sebevědomí, ten vytvoří podmínky k nejvyšší realizaci. Žádná přírodní síla, která obvykle strhuje bytosti do závislosti na mechanických pochodech a napětích, nebude moci zabránit *bytostrněmu* uskutečnění nejvyššího stavu; každé z těchto sil odolá nezměnitelným stanoviskem.

Když bude uskutečněn nejvyšší stav bytostrně, bude dosaženo poznání a mistrovství na všech stezkách duchovního a mystického vývoje, které text shrnuje v sedmi bodech, zvaných dána, šíla, kšánti, virága, vírja, dhjána a pradžňa.

265. Až do té doby očekává tě úkol daleko těžší: musíš mít pocit, že jsi MYŠLENKOU VŠEHO, a přece vyhostit ze své duše všechny myšlenky.

Sjednocení s přírodou a bytím napomáhá vytvořit schopnost, aby člověk zůstal niterně nepohnutelný a činnost aby přenesl pouze na své bytí. Je totiž nutno vědět, že dokud člověk zevně existuje, dotud je povinen činností své existenci i světu. Tato činnost se však nesmí dotýkat vědomí, neboť by to vyloučilo možnost nejvyššího

Uskutečnění. Vědomí však musí setrvat v nepohnutelnosti, proto vytvoří ten, kdo zná nejvyšší stezku, podmínky všeobecného bytostného dovršení tím, že sdělí své bytosti činnost vědomým popudem, založeným na uvědomění si bytí jakožto dění.

Nemysleme si tedy, že při dovršování (na nejvyšší cestě) se situace nestává složitou. Je třeba vyřešit některé dříve neřešitelné psychologické problémy, z nichž největší je „problém činnosti v dokonalém klidu“. Je-li tento problém vyřešen, dožívá ten, kdo již dosáhl duchovní dokonalosti, svůj život ve stavu postupné realizace dokonalosti v celém bytí.

Nevěřme tedy těm, kdo o sobě tvrdí, že dosáhli vysokých stupňů mystického zasvěcení, jestliže zjišťujeme, že myslí světsky a jsou světsky orientováni. Buď se mýlí, nebo podvádějí.

266. Musíš dosáhnout oné pevnosti myslí, při níž žádný závan, jakkoli silný, nemůže vnést do nitra nějakou pozemskou myšlenku. Takto očištěn musí být svatostánek prost veškeré činnosti zvuku nebo pozemského světla; právě tak jako motýl, překvapený mrazem, klesá bez ducha na prahu — stejně musí všechny pozemské myšlenky padnout mrtvy před chrámem.

Člověk je světským zíráním a vnímáním, proto text varuje před vjemy zrakovými a sluchovými. Čich, chuť a hmat se osvobodí samovolně po osvobození zraku a sluchu příslušnou chtěnou kázní. A varuje-li text před světskou myšlenkou na tomto stupni duchovního vývoje, znamená to, že i světsky orientovaný člověk může dosáhnout vysokých stupňů na mystické cestě, splní-li nezbytné podmínky. Ale světsky orientovaný člověk nemůže proniknout nad bránu džňány. Naopak, musí odtud sejít dolů; zde je hranice mezi světem na jedné straně a absolutnem a jemu blízkým božstvím na druhé straně.

267. Viz, co je psáno:

„Prve, než zlatý plamen bude moci hořet klidným světlem, musí být lampa postavena na místo dobře chráněné a prosté větru.“ Vystavena měnlivému větru bude lampa

*Bhagavadgíta VI, 19.

blikat a mihotavý plamen bude vrhat klamně stíny, temné a stále se měnící, na bílý svatostánek duše.

Zlatý plamen: klidná a nekolísavá touha, poznatelná jako tendence, která je podmínkou současného uskutečňování absolutna.

268. A potom, hledači pravdy, by se tvá mysl — duše stala podobnou vzteklému slonu, jenž zuří v džungli, pokládaje omylem lesní stromy za své živoucí nepřátele, hyne v pokusech zahubit věčně bloudící stíny, tančící na stěnách sluncem ozářených skal.

Jestliže člověk díky vyšším zřetelům žije delší dobu v oslnění nejvyšším duchovním Světlem, čistotou a klidem, a potom opět pohlédne k zemi, vynoří se před jeho duševním zrakem tolik zlovolných nebo úděsných předzvěstí, že pozbude klidu a upadne do zápasu s osudovými nevyhnutelnostmi. Tak ovšem zbytečně vybijí všechnu svou sílu. Z jeho dosavadní výše se totiž existenční podmínky pro jeho bytí jeví jako hrozné stíny, které mají sílu zničit ho a strávit.

Ve skutečnosti žije zevní bytost v oblasti velmi neblahých předzvěstí neustále. Její život je spalovací proces, vystavený smrtným pochodům, a proto jsou z hlediska nejvyššího duchovního stavu předzvěsti její budoucnosti nepříznivé i tehdy, když její život probíhá poměrně utěšeně. Jde tedy o vize jenom relativně nepříznivé; jsou takové v poměru ke stavu, v němž člověk právě je.

Z absolutního hlediska jsou však tyto vize (předzvěsti) skutečně nepříznivé, neboť bytí, i když prochází příznivými okolnostmi, náleží přece jen do „světa smrti“ a je tím vlastně trvale ohroženo.

Tuto situaci však nelze změnit úsilím o zlepšení vyhlídek a předzvěstí. Ti, o nichž smíme předpokládat, že překonali smrt, žijí vlastně v oblasti nadsvětské a je otázka, zda mohou v této oblasti žít ve stejném těle, jakým jsou vybaveny lidské bytosti. — Mystika zná přetvořené tělo. Vyvíjí se během mystického vývoje nezávisle na vědomí člověka, ale jeho vývoj se mu přece jen ohlašuje tzv. mravenčením a mrazivými pochody, jež přeskakují z buňky na buňku. Mravenčení se však dostavuje někdy již na samém začátku a snažící se člověk se o jeho povaze těžko něco dovídá. Proto je

pro něho pouze průběžným prožitkem, jemuž přestane věnovat pozornost v tu chvíli, kdy zdánlivě mizí. Pravím zdánlivě, neboť trvá dál ve vyšší oktávě v oblasti, které běžně duševně učeněný člověk nevěnuje pozornost.

Mystické tělo, které se počíná tvořit v době, kdy člověk pocituje mravenčení, může být dobudováno pouze pomocí vědomého upětí mysli na další a vyšší vibrace; ty vytvářejí struktury orgánů a jiných vyšších složek bytí. K tomu však je nutná vysoká rozeznávací schopnost, jejíž pomocí lze sledovat vyšší pocity než ty, které jsou zprostředkovány fyzikálními dotyky. Zjišťovací schopnost je třeba zvýšit do té míry, aby povyšující se, a proto mizící mravenčení neuniklo, ale bylo sledováno i tehdy, když může být poznáváno pouze jako vibrace, která se přenesla do „okruhu prázdnoty“ osobního vědomí, odkud se dotýká těla pouze podmíněně.

K bližšímu porozumění: přestávající mravenčení již nezaniká, ale přenáší se na vyšší úroveň; tam je může sledovat jenom člověk, jehož vnímání je založeno na analyzujícím rozjímavém myšlení a nikoli na smyslových postřezích. Takový člověk zjišťuje, že působí vnitřněji; jeho konstruktivní působení však může být podmíněno toliko silou určitého vnímání v oblasti, která je výš, než kam dosahuje osobní denní vědomí. Silou určitého vnímání vytváří přenesené mravenčení duchovní tvar, který je vnitřním člověkem, vybaveným bytím zcela obdobným tělu fyzických bytostí; pouze jeho struktura je taková, že uniká běžné postřehovací schopnosti jiných lidí. A tento duchovní tvar, vnitřní člověk, je poután na fyzické tělo pouze podmíněně; toto tělo zpravidla dozrává v době fyzické smrti. Po jeho dozrání je člověk volný a je vybaven novým bytím, které náleží do vyšších dimenzí.

Kdo nevytváří toto tělo, je z individuálního hlediska smrtelný, ať je křesťan, nebo buddhista, nebo příslušník jiné církve. Bez tohoto těla, jež musí být vytvořeno za života ve fyzickém těle, není nesmrtelnosti.

269. Měj se na pozoru, aby tvá duše tím, že se stará o své já, neztratila oporu na půdě dévického vidění.

Může se stát, že i člověk, který vyššími zřeteli povznesl osobní vědomí do té míry, že vnímá „boží světlo“, obrátí znovu pozor-

nost k nižšímu já, které je výsledným jevem životní žízně a živočišných tendencí. Za těchto okolností mizí „boží světlo“ a člověk začne opět vnímat pouze to, co je v dosahu jeho duchovně nepročištěných smyslů.

Pocitově to lze zaznamenat jako uvržení do vězení nebo do pekla. Proto text varuje, aby snažící se člověk již nevěnoval pozornost sféře nižšího já, ale setrval v pohotovosti pro „boží světlo“.

270. Měj se na pozoru, aby tvá duše tím, že zapomíná na své já, neztratila vládu nad svou chvějící se myslí a nezbyla zasloužených plodů svých vítězství.

Přiměje-li někdo kvality náležící transcendentnímu vyššímu Já, aby se představily jeho zraku, zruší současně světské myšlení. Ale toto myšlení se obnovuje v tu chvíli, kdy kvality vyššího Já mizí z patrnosti. Tím se vytvářejí bouřlivá vzduť v oblasti vnitřních postřehů a člověk pak věnuje pozornost měnícímu se napětí v oblasti vnitřního vidění, takže subtilní pochody vyššího mystického vývoje mu začnou unikat. Dovršující realizační pochody proto nebývají správně zhodnoceny; člověk snadno a bez rozmyslu věnuje pozornost vnějším věcem a následkem toho „rozvoj jasu“ ustane a naopak se smísí s temnotou světskosti. Tím dochází k duchovnímu pádu, kterým je ztracena jedna lidská existence.

Je nutno považovat za zcela nezbytné, aby ten, kdo se již propracoval k postřehům „božského světla“ vyššího Já, je neztratil ze zřetele a kromě toho dále zvyšoval postřehovou sílu, jejíž pomocí by mohl sledovat rozvoj tohoto světla. Potom se stanou dovršující realizační pochody evidentními a to povede ke správnému hodnocení vysokých stavů duchovního bytí a žití.

Na nejvyšších stupních duchovního vývoje dochází k mnohým ztrátám, přehmatům a omylům z největší části proto, že je člověk nedovede správně zhodnotit. I když najde klíče k duchovnímu vývoji až na nejvyšších stupních, odvažuje se mnohdy posuzovat subtilní duchovní skutečnosti podle lidských zřetelů a měřítek. To vede k duchovnímu úpadku dříve, než se dokonale „rozvíje květina duchovní dokonalosti“. Pak místo s požehnáním jde dalším životem s hrozbami a prokletím.

271. Změny se chraň! Vždyť změna je tvým velikým nepřítelem. Tato změna tě útokem zažene, vrhne tě zpět ze stezky, po které jdeš, hluboko do lepkavého bahna pochybností.

Z duchovního hlediska je „oslnění božským světlem“ podmínkou pro vytrysknutí blažených pocitů, které bytostně uklidňují a harmonizují. Z tohoto stanoviska se oblast času, v níž žijeme jako bytosti opírající se o smyslové postřehy, jeví jako sféra chaosu, v níž se střetávají tvůrčí síly a moci se silami a mocemi bořícími; to budí dojem tragedií a hrůz, v nichž se zmítají všichni tvorové, kteří se z této sféry nedovedli vymanit. Proto text varuje před změnou. Změna je sansaró a ze změny se rodí pochybnosti a všechny strasti subjektivní a objektivní. A této změně je nutno se vyhybat setrváním ve stavu, který jsem označil jako „oslnění božským světlem“.

272. Buď připraven a včas varován. Jestliže ses pokusil a setkal se s nezdarem, ó neohrožený bojovníče, přesto neztrácej odvahu: jen bojuj dál, znovu a znovu přecházeje k útoku.

I ten člověk, který zcela správně usiluje o dovršení na stezce realizace božského jasu, může někdy chybnou volbou prostředků upadnout. Ale takový se může opět zvednout a jít dál. V tom případě jde však o to, aby neztratil důvěru ve svůj vysoký cíl a znovu a znovu usiloval o správné rozpoznání a uskutečnění. Jednou se mu to za těchto okolností jistě podaří a dobude zaslouženého vítězství, nejvyšší realizace.

273. Nebojácný bojovník, ač mu drahocenná krev života crčí z rozevřených šklebících se ran, přec podnikne útok na nepřítele, vyžene ho z jeho pevnosti a porazí ho dřív, než sám naposledy vydechne. Vy všichni, kteří se potkáváte s nezdarem a trpíte, jednejte jako on; a z pevnosti své duše vyžeňte všechny své nepřátele — ctižádost, hněv, nenávisť, ba i pouhý stín žádosti — i když vy sami jste utrpěli neúspěch.

K poklesnutím, o nichž jsem se zmínil v předchozím komentáři, dochází především proto, že vůle k činu převládla nad rozeznávací schopností. Pak se snažící člověk dostává činem do situací,

kteřé může poznat jen jako nedobřé. Proto se musí chopit analyzujícího soustředení, jehož pomocí opět najde božský jas; po více pokusech jistě najde božské světlo a překoná temnotu... A temnota jako ztělesněný stín od něho prchne a ponechá ho ve světle.

Ve druhé větě text podle pravdy předpokládá, že ti, kdo procházejí právě popisovanými stupni, vlastně kdysi zklamali a nyní se jen vracejí do svého pravého domova. Mohou se do něho vrátit jen za předpokladu, že překonají mravní závady, o nichž je dále zmínka. Musí je překonat i za cenu rozpadání se toho všeho, co světským úsilím nakupili kolem sebe, neboť to všechno je pouze překážkou nejvyššího Uskutečnění. Tato překážka se neprojevuje majetností nebo nemajetností, skvělými nebo špatnými rodinnými poměry atd., nýbrž nedostatečným rozeznáváním. Jeho působením se člověk na cestě dopouští omylů, které oddalují žádoucí výsledek, realizaci.

274. Vzpomeň si ty, který bojuješ za osvobození člověka²⁰, že každý neúspěch je úspěchem a každý upřímný pokus získává v pravý čas svou odměnu.

Text považuje usilujícího člověka na tomto stupni vlastně již za bódhisattvu, který usiluje o osvobození na tak široké základně, že jeho úsilí již není osobní, ale světové. Světové duchovní úsilí se totiž nezakládá na příslušné osvětové činnosti, jak by se mohli domnívat světšší lidé, nýbrž na pojetí sebe sama při snaze přenést se bytostně do nejvyšších božských oblastí. Při takovémto úsilí se často vymkne z vědomí něco z toho, co je poznáváno jako vehementní živočišná snaha, a tu se bódhisattva musí znovu a znovu vracet do hlubin sansarického bytí, za něž považuje celou svou bytost, a pozvedat je do správného božského světla. Když se mu posléze podaří pojmout to, co je v jeho bytosti nespasené, jako prvek všebytostný nebo světový a přenést jej do nadsansarické oblasti, která je svou povahou božská a světelná, vykonal nejvíce, co mohl vykonat; duchovní nauky ho za těchto okolností považují za spasitele světa.

Nemohu odhadnout, kolik snažících se mystiků zakládá své snahy na pojetí své bytosti jako bytí univerzálního. Předpokládám však, že jich bude málo, neboť takové snahy nemohou zůstat bez odezvy v lidstvu příslušné rasy. Domnívám se, že mystikové

své snahy, ačkoli by je měli zakládat na co nejširším pojetí svého bytí, je většinou zakládají na myšlence na osobní výhody. Proto nemá ve světě mystická nauka celkem žádný vliv. Je pokládána za výstřední snahu nepraktických povah, ačkoli poukazuje na práci se silami hýbajícími celým světem. Učí na nejvyšším stupni, jak se má zpřítomnit materiál bytnosti ve vědomí. Přitom je známo, že tento materiál není oddělený od materiálu, z něhož jsou vybudována těla ostatních bytostí, ale je s ním totožný, což vlastně znamená manipulaci s kosmickou materií. Jak mohou mít v tak gigantickém orchestru úspěch ti, kdo by si přáli urvat z vesmírné skutečnosti něco pro své osobní potěšení? — Božský život může být osobitý, ale vždy musí přesahovat malou lidskou existenci. To bylo známo některým jednotlivcům, kteří se mystickým úsilím stali bódhisattvy a po malém zlepšení buddhy.

Svatá semena neviditelně klíčí a rostou v duši žákově, jejich stonky pak každým novým pokusem sílí, ohýbají se jako rákos, nikdy se však nezlomí, aniž se kdy mohou ztratit. Když však jejich hodina udeří, tu vykvetou²¹.

.....

275. Jestliže jsi však přišel připraven, pak neměj strachu.

Svatým semenem je vlastně víra v nejvyšší jsoucnost. Kdo má tuto víru, upoutává v sobě cosi z nejvyšší jsoucnosti, která se v něm rozvíjí potud, pokud jí k tomu poskytuje podmínky. Světským zaměřením se sémě nejvyšší jsoucnosti stává až nezřetelným, ale pak znovu a znovu pouští své kořínky za určitých životních okolností. Na mystické cestě se tyto podmínky zlepšují a posléze se mohou zlepšit natolik, že za předpokladu úplného odstranění překážek, o nichž se zmiňuje buddhismus, vyrazí jako kvetoucí rostlina božského života, jenž může být žit zcela vědomě.

.....

276. Od této chvíle je uvolněna tvá cesta branou vírja, která je pátá mezi sedmi branami. Teď jsi na cestě, která vede do přístavu dhjány, k šesté bráně, bódhi.

Potře-li člověk osobnost, přestává mu být nebezpečím energie, která je tak často příčinou pýchy a zničujícího sebevědomí. A vymění-li kromě toho tendence do světa za trvalé božskými stavy ovlivňované zahloubání při analyzujícím myšlení, spěje ke světlu poznání, náležitímu bódhi. Stav bódhi symbolizuje postřehování v jasů poznávání a tento jas vytváří též prostředí pro duševní bytost a vědomí člověka.

277. Brána dhjány je jako alabastrová váza, bílá a průsvitná. V jejím nitru hoří stálý zlatý oheň, plamen pradžňa, který vyzařuje z átmanu.

Brána dhjány symbolizuje stav, v němž vědomí setrvává samo v sobě a je přitom oslněno božským jasnem, jenž se stává postřehnutelným „duchovním pohledem na vlastní bytost jakožto bytost božskou“. V něm se vzněcuje plamen pradžňa, který vede k vykoupení. Tento plamen je prvotní emanací esence bytnosti, která je základním kosmickým prvkem bytí a má mravní charakter, božské ctnosti.

To znamená, že šestá brána, brána dhjány, je dotykovým místem lidského vědomí s vesmírným, resp. božským jasnem; lidské vědomí však musí být rozvinuto v kvalitách, jejichž základní místo je mezi obočím v psychickém středisku ádžňá.

278. Ty jsi onou vázou.

Kdo prošel očistnou mystickou prací, nebude se cítit čistý pouze na úrovni mentální, kterážto čistota vede k poznání. Očistnou mystickou prací se myslí právě mravní úsilí, které působí na rozvoj pocitu fyzické čistoty, takže přirovnání textu je naprosto přiléhavé.

279. Odcizil ses předmětům smyslů, kráčeje „stezkou vidění“ a „stezkou slyšení“, a stanul jsi ve světle poznání. Dosáhl jsi teď stavu titikša²².

280. Ó naldžorpo, jsi v bezpečí.

Kdo se morálně očistným úsilím povznesl natolik, že se jeho myšlení a vědomí může pohybovat toliko mezi pozorujícím já a pozorovaným předmětem, ten jistě zcela odumře reaktivním bytostným

a obecněvědomým postupům. A to je stav, zvaný titikša, který je předstupněm uskutečnění absolutna.

.

281. *Věz, vítězi nad hříchem: jakmile sóvaní²³ překročí sedmou Stezku, veškerá příroda se zachvívá radostnou úctou a cítí se podrobenou. Stříbrná hvězda nyní zářivým třpytem sděluje nočním květům tuto novinu, potůček oblázku vypravuje tu zvěst; temné vlny oceánu ji budou rvát skalám spoutaným příbojem, vonné vánky pak ji budou zpívat údolím a mohutné sosny tajuplně šepotají: „Mistr povstal, Mistr dne.“²⁴*

Kdo dosáhne naprosté duševní a mravní lhostejnosti a necitlivosti (k radosti a bolesti), aniž přitom dovolil mechanickým zřetelům své bytosti klesnout pod duchovní světlo a jas pravého vědomí, stane se mistrem jógy, jestliže jen bude umět podržet svou bytost ve vědomí jak v ohledu fyzickém, tak i duševním a duchovním. A nezdá se, že jde o stav soukromý a subjektivní. Existuje-li totiž ve vesmíru jakýkoli tvar, existuje pouze proto, že je vnitřně gravitačním polem, poutajícím určité síly a napětí. Ale gravitační síla je vždy v jistém poměru ke hmotě a velikosti tvaru. Lidské bytosti jsou „gravitačně dimenzovány“ tak, že se považuje za přirozené, když u nich vznikají ztráty vybíjením duševní síly proti vnějšímu světu. To však přestává u toho, kdo za spoluúčasti vysokých zřetelů učinil sebe předmětem trvalého uvědomění. Právě tímto uvědoměním se jeho gravitační potenciál zvýší nad obvyklou míru; za těchto okolností může být „mez přitažlivosti“ posouvána do nekonečna.

Jinými slovy: kdo za spoluúčasti vysokých zřetelů učinil sebe předmětem trvalého uvědomění, stává se centrem přesahujícím normální přitažlivost center — bytostí, které žijí živočišně. Tím se činí podobným bohům, kteří se pro své kvality podobají sluncům na rozdíl od planet, jimiž jsou v bytostném světě obecní lidé. Dokonce je možno tvrdit, že ti, kdo dospěli k dostřednému působení mysli a vědomí, mohou ze sebe udělat vesmírné centrum. Všechno vesmírné stvoření jsou pouze síly, které jsou velmi citlivé

na magnetické pole, jež se vytváří centripetálními vibračními postupy. O této skutečnosti nelze debatovat dříve, než jsou získány zkušenosti na tomto poli.

282. Stojí teď obrácen k západu, podoben bílému sloupu, na nějž vycházející slunce věčné myšlenky vysílá první nejnádhernější vlny světla. Jeho mysl se jako klidný nekonečný oceán šíří do prostoru bez hranic. Teď ve své silné ruce třímá život i smrt.

Pokud člověk obsahuje celou svou bytost vědomím, potud je nesmrtelný. Ale bytost se dovede lidskému vědomí vždycky vymknout silou komplexů, oživených nižšími druhy vědomí. Vymkne-li se mu, upadá do smrtného procesu. A smrtným procesem se naplňuje osud, jehož působením byla bytost vytvořena. Tak se lidé jako fyzické bytosti nacházejí v sansáru, v němž čas rozleptává jejich bytostnou strukturu, která je řadou složek, a proto i jáství.

Jóga tedy nabádá k tomu, aby se člověk naučil zpřítomňovat si svou bytost ve vědomí. To je cesta k nesmrtelnosti. A tato cesta by byla snadno schůdná, kdyby síly jednotlivých složek bytí nestrhovaly bytost na cesty rozkladu. Proto je nezbytné podmanit si vlastní bytost ve všech jejích složkách mravním úsilím, jehož pomocí se musí bytosti vnutit, aby chtěla totéž, co chce rozum a vědomí, totiž resorpci v absolutnu. A to je těžká cesta. Musí se podniknout boj s přirozeností, která neustále chce prchat do světa za smyslovými požitky a nedbá toho, že tyto výpady jsou vlastně příčinou bytostného rozkladu a rozpadu. A boj s lidskou přirozeností je takového druhu, že se člověk vlastně vyvíjí k vyhasnutí životního chtíče přes královskou moc velikých mistrů jógy. Kéž by tato cesta nebyla nikomu nebezpečná!

283. Věru, je mocný. Živoucí osvobozená síla v něm, ta síla, která je On Sám, může pozvednout svatostánek klamu vysoko nad bohy, nad velikého Brahmú a Indru. Teď jistě dojde své veliké odměny!

Monstrance klamu: vlastní bytí, jímž lze pomocí jógy vystoupit skutečně nad bohy i nad Boha — Stvořitele. Ostatně je třeba vystoupit tak vysoko, mají-li být zničeny všechny tužby.

Teprve nad oblastí velikého Brahmy (Boha) existují oblasti nechtění; oblast velikého Brahmy je vrcholem pyramidy tvůrčího chtění, které je v sansarickém světě zaměřeno k předmětům ukájejcím smyslové chtíce. Tak mystická cesta vede usilujícího člověka do sféry nadtvůrčí, kterou obecný člověk může znát pouze z dohadů.

284. Nemá užítí darů, které tato odměna poskytuje, k vlastnímu klidu a blaženosti, k dobře zaslouženému blahu a slávě — on podmanitel velikého klamu?

„Vysoká cesta“, tj. setrvávání vědomí v jasů živoucího duchovního světla, může vést buď k upoutání osobního vědomí na oblažujícím, osvěcujícím a povznášejícím dění, nebo k odpoutání se od světa dění a ponoření se do nehynoucího světla absolutna. Mravně ušlechtilý učedník jógy zvolí první způsob, neboť to vyplývá právě z pochopení béd bytí.

Jenom nevyhaslé sobectví může člověka inspirovat k tomu, aby se ponořil do jasů absolutna, neboť právě sobectví ho nutí hledat osobní výhody. Je nutno zůstat člověkem plným soucitu do „velikého konce“.

285. Nikoli, ó čekateli skrytého učení přírody! Chce-li člověk kráčet ve šlépějích svatého tathágy, pak tyto dary a síly nejsou pro jeho malé já.

Vysoce umravený člověk, jenž dosáhl vjemů prapůvodního kosmického jasů, dobře chápe, že tento jas může podržet svůj význam a charakter pouze tehdy, když nebude použit k osobnímu účelu. Proto místo toho, aby vliv, rozvíjející se jeho poznáním, přijal do sebe za účelem rozmnožení blaženosti a štěstí, použije jej jako transcendentální faktor, na nějž upoutá svou bytost. Pak ovšem, obrazně řečeno, nebude nosit univerzální jas do temné a zatuchlé komory svého bytí, ale půjde za ním a bude s ním spolupracovat na velikém díle osvěcování celého lidstva. Univerzální jas je totiž nadosobní, a proto působí pouze tehdy, když se mu někdo otevře. Když se mu však někdo otevře do té míry, že se v něm tento jas může rozvinout tak, až se stane jeho přirozeností, přivedl jej do oblasti živých bytostí jako konkrétní činitel, jenž se již nemusí chovat pouze neutrálně, nýbrž pozitivně.

Nadosobní nebo kosmičtí činitelé jsou vůči bytostem, jejichž sféra je zcela jiná, vždycky jen neutrální. Tak tomu je u vlastností i u vzduchu; kdo ve své bytosti buduje podmínky k jejich absorpci, ten na ně reaguje jako na činitele konkrétní. Jinak tomu je ovšem s činiteli lidské hmotné sféry. Ti člověka vždycky ovlivňují; kdo se chce z jejich vlivu vymanit, musí se nad ně duševně povznést a setrvávat v tomto stavu tak dlouho, až se jim duševně zcela odcizí. Vzhledem k tomu je možno říci: nerozvinuté vlastnosti a schopnosti tu jsou jako potencální kosmické, ba i bytostné napětí, ale jejich rozvinutí je možné jen tehdy, když jim člověk věnuje pozornost. Musíte myslet na božství buď jako na nezosobněné vlastnosti a kvality, nebo i vlastnosti a kvality zosobněné, a pak se připravíte na jeho realizaci. Můžete si myslet, že je uskutečníte stejně, jako se vám podařilo uskutečnit zlo, nenávisť, nepřejícnost atd. tím, že jste je kdysi, třeba ve svých předcích, vzali na vědomí. Všechno je totiž jen relativní. Stejně dobro jako zlo; mělo-li zlo přijít, museli jste je rozvinout tím, že jste se mu věnovali, a dobro přijde, když se mu budete rovněž tak věnovat.

286. Chtěl bys takto stavět hráze vodám, zrozeným na Suméru²⁵ ?

Kdo se bytostně uzpůsobil k tomu, že do něho trvale proudí boží světlo a jas, které jsou tu nezosobnělé a tu zase zosobnělé, má povinnost učinit ze sebe řečiště, jímž tento jas a toto světlo budou moci vtékat do sféry lidských bytostí. Neprijme-li tuto povinnost a začne-li božího jasu a světla užívat k svému vlastnímu oblažení, stane se „sobeckým zbožným“, který je předurčen k duchovnímu pádu.

Odvedeš tok proudu kvůli sobě, či jej pošleš zpět k původnímu zřídлу přes vrcholky časových okruhů?

Kdo užívá božského světla a jasu k svému vlastnímu oblažení, musí se jednou vrátit zpět do koloběhu životů, neboť jeho osobnost nebyla zničena, ale pouze dočasně potlačena ve hrubých živočišně bytostných vztazích.

Jsou jogínové, kteří správně pochopili tu část nauky o metodách, jejichž pomocí se rozvine v bytosti nejvyšší božské světlo,

ale nepochopili jeho nadosobní povahu; tu však musí respektovat, chtějí-li navždy skončit bědy sansarického žití. Vyrovávají sice všechny bytostné nesrovnalosti, které jsou příčinou niterných konfliktů, ale nepovznášejí se do nadsvětských oblastí, kde se získává konečné poučení o strastiplnosti bytí. Tak ze sebe pro duchovní zásluhy vytvářejí „bohy časových okruhů“ (manvantar, kalp apod.), ale pak se vracejí do sansarického světa z donucení, které pochází ze semene osobitosti.

Kdo chce ukončit strast na všechny časy, ten musí dosáhnout tzv. vyžehnutí božským světlem. To pozná podle toho, že do něho vstoupí oheň, který spálí jáství ve všech jeho formách; vyžehnut nebude již smýšlet o sobě jako o já, ale bude chápat, že „v tomto těle je myšlení“, „v tomto těle je cítění“, „v tomto těle je uvažování“ atd. Toto odosobnění povznáší nad časové okruhy bytí toho, kdo dosáhl jógy, a připravuje ho na uskutečnění absolutna duševním založením.

287. Chceš-li, aby tento proud těžce dobytého poznání a v nebi zrozené moudrosti zůstal sladkými pramenitými vodami, nesmíš připustit, aby se stal stojatým rybníkem.

Tento proud se stává „stojatým rybníkem“ v tu chvíli, kdy ten, kdo dosáhl vjemů božskosti, vnitřně vykřikuje: „Já to vím! Já jsem to poznal!“ atd. Je nutno vědět, že i toto zjištění je osobitostí kvalitativně stejně nízkou, jakou je ta, která existuje za nízkými smyslovými chťiči.

288. Věz, chceš-li se stát spolupracovníkem Amitábhy, jenž je „prostor bez hranic“, pak musíš světlo, kterého jsi nabyl, vyzařovat jako dvojice bódhisattvů²⁶ do prostoru všech tří světů²⁷.

Jinou formou spolupráce na všeobecném duchovním osvobození (tedy i všech ostatních bytostí) je vjem a následující upoutání božského světla v bytosti a pozdější jeho vyzařování jako světla kondenzovaného. Kdo přijal božské světlo prostřednictvím vjemu, silou soustředění ho v sobě podržel a poskytl mu podmínky k rozvinutí v bytosti a vědom si ho rozvinul je i ve vědomí, stal se vlastně nositelem božského světla a může s ním disponovat stejně,

jako může disponovat s osvojenými světskými poznatky. Kdo takto duchovně pracuje, je nositelem světla, který současně pracuje na přepodstatnění své fyzické bytosti. Po dlouhé době takového počinání přestane být viděn, aniž přestane existovat v dosavadním já a vědomí bytí, čili bude stále touž bytostí, která chápe své bytí jako reálnou skutečnost.

289. Věz, že proud nadlidského poznání a dívické moudrosti, které jsi získal, musí být z tebe, jenž jsi průplavem álaji, vyléván dále do jiného koryta.

Text připomíná, že ten, kdo dosáhl nejvyššího Uskutečnění, měl by jeho prožití odevzdat jako životní zkušenost a vědění vhodným následovníkům. Má vytvořit posloupnost, která zabrání tomu, aby zapadlo to, co prožil a poznal; to, co se tak těžce a zřídka odhaluje, jestliže toužící a usilující člověk vězí v sítích vlastního životního pudu, který nepochopil.

Nejvyšší mety vznešené nauky jsou opravdu nepochopitelné těm, kdo jsou jakkoli i velmi jemně osobití. Osobitost totiž souvisí s exploatačním smyslem; kdo za těchto okolností pozná nejvyšší Skutečnost, ten ji chápe jako osobitě účelnou. A kdo ji chápe jako osobitě účelnou, je na počátku scestí. Jen proto mají ti, kdo dosáhli nejvyššího Uskutečnění, pracovat na velikém díle všeobecného vykoupení a odložit každý osobitý zájem, i když se týká vlastního osobního vykoupení. Vesmír totiž ještě trvá. Proto který pozemský červ má právo na věčnost?

290. Věz, ó naldžorpo, jenž jsi krácel tajnou stezkou, že její sladké vody musí být použity k tomu, aby osladily hořké vlny oceánu — onoho obrovského moře žalu, vytvořeného slzami lidí.

Nechť každý hledající a usilující člověk ví, že spolupracoval na rozvoji béd a že má proto spolupracovat i na rozvoji osvobozujícího poznání. Nechť ví, že bédami postiženému lidstvu, na jehož postižení sám též spolupracoval, má odevzdat nejen krásné poučení, ale i všechny duchovní síly, jimiž byl obdařen díky mravnímu a mystickému úsilí. Nechť se zachová tak, aby jeho osvěcující poznání „pršelo“ do lidského světa nikoli jako mentální bludička, ale

jako duchovně zúrodňující déšť, který působí na rozvoj osvěcující duchovní moci. Pak se začlení mezi pravé duchovní učitele, které má text na mysli.

291. Běda! Když ses již stal podobným stálíci v nejvyšším nebi, pak toto jasné nebeské těleso musí zářit z hlubin prostoru všem — sobě však nikoli; dávat světlo všem, nesmí však od nikoho brát.

Kdo dosáhl velikého cíle, nepodobá se již měsíci, který nevzdává vlastní, ale jen odražené světlo; podobá se slunci, které září ze svých vlastních fondů. Cesta totiž vrcholí ve stavu, který se vyznačuje dostředivým tokem mysli (vědomí); je-li dostředným centrem psychickofyzická podstata, dochází k „buněčné depresi“. Jejím působením je bytost přetvořena v baterii, vyvrhující potenciálně zářivé částice. To znamená, že ten, kdo dosáhl nejvyššího stupně v józe podle představ pravé duchovní nauky, přestal již být člověkem, který se nanejvýš podobá fosforeskujícímu, a proto shnilému pařezu, ale podobá se radiu, které vyzařuje ze svých vlastních vnitřních předpokladů.

Je psychologicky a fyzikálně pozoruhodné, jak rozdílné působení vzniká dostředným a odstředným mentálním a vědomým zaměřením. Můžeme snad jenom psychometricky zjišťovat, že člověk, který se duševně upíná pouze na vnější svět a jeho jevy, žije jen z dispozic, které získal fyzickým zrozením. Avšak ten, kdo zastavil všechnu duševní činnost, až na vědomou pozornost, kterou usměrňuje tok psychického napětí k sobě samému v psychofyzickém smyslu, podobá se tomu, kdo zanikne stejným způsobem jako radioaktivní hmota. Z duchovního hlediska je situace tohoto člověka nesrovnatelně lepší než onoho, neboť ukončuje svou pouť inkarnacemi definitivním a všestranným vyhasnutím. V tom smyslu je uskutečňování jógy cestou zcela nadsvětskou, po níž mohou jít pouze bytosti mravně očištěné a duševně zcela přeorientované.

292. Běda, když ses již stal podobným čistému sněhu horských údolí, chladnému a necitelnému k doteku, ale teplému a ochrannému pro semena, která spí hluboko pod jeho nadrž — pak musíš nyní jako tento sníh snášet bodavý mráz,

severní vichry a tak chránit před jejich ostrými a krutými zuby zemi, která v sobě chová zaslíbenou žeň, úrodu, která nasytí ty, kdo hladoví.

Kdo se stal průchodem álaji, může jím být pouze tehdy, setrvá-li v bytí. Ale bytí může být řečištěm čistého Ducha jen tehdy, nevzdálí-li se příliš bytí trpících, světlo a blaženost hledajících lidí. Tím vzniká problém jak si zachovat lidskou přirozenost i za mocných a předpodstatňujících náporů duchovní realizace. Kdo tento problém vyřeší — a jeho řešení spočívá v zachování normálního lidského myšlení a cítění za realizačních pochodů — stane se pravým buddhou. A když jako buddha bude pracovat na vykoupení lidstva jako pravý zasvětitel jednotlivců, bude procházet multiplikačním procesem, produhovňujícím bytost. To znamená, že ten, kdo se podrobil službě lidstvu, neuniká všeobecnému vykoupení sebe sama, jenomže jeho vykoupení nebude bezprostřední, ale pozdější.

293. Sám sebou odsouzen žít po budoucí kalpy bez slova díky a nepozorován lidmi, jsi vklíněn jako kámen s ostatními nesčetnými kameny, které tvoří „strážnou zeď“²⁸. Taková je tvá budoucnost, projdeš-li sedmou branou. Vystavena rukama mnohých Mistrů soucitu, vybudována jejich mukami, ztmelena jejich krví, tvoří štít lidstvu od chvíle, kdy se člověk stal člověkem, a chrání je od dalších a daleko větších běd a strastí.*

Text tedy žádá, aby ten, kdo dosáhl nejvyššího zasvěcení prostřednictvím nejvyššího poznání, vykořenil ze sebe každou stopu samočinně působivých realizačních procesů, které stravují fyzické bytí. Za těchto okolností smí — a snad s pomocí přírodních zákonů musí — být zachována pouze jiskérka nejvyšší dokonalosti; ta se pak ujímá úlohy duchovního vůdce člověka, který se tímto způsobem vlastně duchovně znovuzrodil a vstupuje do světa jako duchovní dítě. Ale právě duchovní dítě roste a vyvíjí se velmi rychle. Brzy bude puzeno chápat se osvobozujících snah nikoli jako učitel — teoretik, nýbrž jako vysoký zasvěcenec, dlící v lidském těle.

*Cykly věků.

A na této cestě života objeví způsob, jak lze spolupracovat s *nirmánakáji*, kteří stavem mysli vytvářejí strážnou zeď kolem živoucích bytostí.

294. Přece ji člověk nevidí, nepozoruje ji a nedbá na slovo moudrosti . . . neboť je nezná.

Obecný člověk nevidí ochrannou duchovní zeď, protože je v zasetí určitých představ o světě. Představuje si, že svět je ovládán fyzikálně mechanickými zákony, a neví, že pravé duševní síly jako např. víra a přesvědčení nepřipouštějí, aby se stalo to, co by se při plném uplatnění fyzikálně mechanických zákonů muselo stát. Vidíme to např. v medicíně: existují nositelé bacilů, které by v jiném těle musely napáchat veliké škody. Lze to vysvětlovat „zvláštností organismu“? Bylo by lépe vysvětlovat to stavem mysli. Člověka, který by byl přesvědčen o tom, že je dokonale zdravý, by bacily nezničily. Zvláště za předpokladu, že by nesdílel žádný fyzický pocit s vědomím.

Vím, že tu je mnoho činitelů, kteří mohou toto pravidlo poněkud měnit, ale základní skutečnost je právě taková, jak o ní mluvím. Vědomí zdraví podporuje fyzickou zdatnost; duševní malátnost vytváří plodnou půdu pro choroby.

295. Ty však jsi slyšel, ty víš vše, ó ty, jehož duše je dychtivá a prostá lsti . . . a proto musíš volit. Proto poslyš ještě jednou.

296. Na stezce sóvana, ó sótapatti, jsi bezpečen. Ano, na této márga**, kde znaveného poutníka neočekává nic jiného než temnota, kde z rukou rozedraných trnům crčí krev, nohy řeže tvrdé nepoddajné křemení a kde Máro mává svými nejmocnějšími zbraněmi — tam, bezprostředně za ní leží velká odměna.*

Přijal-li někdo lidství, když se duchovně probudil a rozvinul (duchovní znovuzrození) a stal se takto „novým dítětem“, může se vyvíjet v duchovního člověka pouze v odporu, pocházejícím od

*Sóvana a sótapatti jsou synonyma.

**Márga — „stezka“.

temných personifikovaných sil, které jsou symbolizovány Márem, vtěleným zlem. Aby však nad tímto zlem zvítězil, musí oddaností přijmout „pečeť boží“. Oddanost napomáhá rozvoji duchovní jiskřerky, která se rozvinula a rozzářila v tom okamžiku, kdy se ponořením v lidství ve stavu největšího rozvoje světla dharmakáji vlastně vzdal „linie přímého (duchovního) odtělení“ a přijal „cestu nirmá-nakáji“. Za těchto okolností doráží zlo — Máró — tak mocně, že pouhým setrváním na svém duchovním stanovisku získá duchovně znovuzrozený člověk příslib nejvyšší realizace v těle; znamená to vykoupení nejen duchovní, ale i tělesné.

Otázka duchovního vývoje až k nejvyššímu vykoupení tedy není tak prostá, jak se mnohdy chápe. Vysoká jógická cesta je na prvním stupni vyznačena nejvyšším poznáním, na druhém opětným ponořením se do lidského stavu s předpokladem duchovního znovuzrození, na třetím vědomou cestou k všeobecné bytostné realizaci a na čtvrtém „bytostným vyvanutím“.

297. Klidný a nevzrušen spěje poutník po proudu k nirváně. Ví, že čím více budou jeho nohy krvácet, tím čistěji bude umyt. Ví dobře, že po sedmi krátkých a prchavých zrozeních nirvána bude jeho . . .

Kdo v sobě upoutal boží světlo a skryl je ve své bytosti tím, že se na vrcholu rozvoje duchovnosti ponořil ve své lidské bytí, ten kráčí tzv. druhou stezkou, která se vyznačuje rovnoměrným (bytostným) dozráváním k nejvyššímu Uskutečnění, stezkou sedmi obměn, odpovídajících zpravidla sedmi reinkarnacím. Je skutečně sótapatti, neboť nevybočí ze směru k dokonalosti. Jeho směr je podmíněn životními zkušenostmi, jejichž působením se smyslový a živočišný způsob života jeví jako žhoucí kamení pro normální lidské tělo. Tak jde bez upadání a žitím realizuje duchovno v jeho dílčích projevech. Nejvyšší z nich je oboustranné vykoupení, které je patrné v moudrosti buddhy a v evidentním zjišťování, že kolo sansarického prožívání je zcela zastaveno.

298. Taková je stezka dhjány, přístav jogínů, požehnaný cíl, po němž sótapattiové touží.

299. *Tak tomu však není, když došel cíle a zvítězil na stezce arhata*.*

Stezka arhata: stezka, na níž se likviduje životní pud beze zbytku a bytost směřuje k realizaci absolutna bez ohledu na spontánní pochody v bytí, jež ukazují na to, že bytost chce existovat, i když bylo duchovně dosaženo dokonalosti.

Domnívám se však, že ani nejvyšší duchovní Uskutečnění neopravňuje člověka k tomu, aby odvrátil pozornost od požadavku svého bytí setrvat dál v životě z hlediska časnosti. O tom nás konečně poučuje to, že požadavky bytosti mají relativně stejnou sílu jako přesvědčující argumenty nejvyššího poznání. Duchovní realizace může přivodit delikátní situaci, v níž člověk musí rozhodovat, má-li se dát cestou života nebo přijmout cíl (nirvánu). Text zde staví druhou alternativu a já se domnívám, že moudrý člověk — vyjmu-li samého Gautamu Buddhu — bude volit v souhlasu s právě tímto textem.

300. *Tam je kléša²⁹ navždy potřena a kořeny tanhy³⁰ vyrvány. Však stůj, žáku... Jen slovo — jediné. Můžeš zničit božský soucit? Soucit není pouhý atribut. Je to zákon zákonů — věčná harmonie, Já álaji, vesmírná esence bez hranic, světlo nepomíjejícího práva a vhodnost všech věcí, je to zákon věčné lásky.*

I nejvyšší ctnosti, které se staly charakteristickými znaky živoucích bytostí, jsou vlastně projevem životní žízně. Otázka nejvyšší realizace proto je otázkou zrušení *všech* charakteristických znaků. Potom však člověk musí pomyslit a uvážit, co asi zbude, zruší-li i ctnosti, tyto nejvyšší opory bytí. Musí uvážit, že odhodlá-li se zrušit i tyto opory, bude postaven, dosud ještě jako bytost, před úděsnou propast absolutna nebo absolutního bytí; tato perspektiva je opravdu pro duchovně nejvš zralé bytosti. Proto text připomíná soucit. Toho se nevzdávají ani buddhové, i když jejich soucit není týž jako soucit otroků žádosti. Je to jen duševní hnutí, které dokonalého člověka přiměje k tomu, aby se k živoucímu a trpícímu světu postavil pozitivně ve smyslu lásky, ochotné k duchovní pomoci.

*Ze sanskrtského arhat.

A toto jemné duchovní hnutí je palivem, které stačí dopravit parní stroj lidství na hranici absolutna, jež za těchto okolností bývá realizováno „dosažením v okamžiku smrti“, což je vlastně tzv. čtvrtý vnor za podmínek pro bytost objektivně nejlepších.

301. Čím více se s ním sjednocuješ, čím více svou bytost rozpouštíš v jeho bytí, tím více se tvá duše spojuje s tím, co jest, tím více se stáváš naprostým soucitem³¹.

To znamená, že text ukazuje cestu stavu zvanými arúpa, kterých je dosahováno v pátém až osmém džhána (soustředění s vhlédem). Snad je to nakonec správné. Je-li odstraněna osobitost, proč by se moudrý člověk obával vstoupit do stvoření jako „vlastnost“, která je silou nebo schopností rodící se a zhasínající se samým kosmem?

Hínajána (cejlonská buddhistická škola) nepovažuje tuto cestu za příliš hodnou úvahy. Spíš uvažuje o tom, že jako jedinci jsme příliš bezvýznamní, abychom se mohli odvážit uvažovat jak dále a více světu pomáhat. I tyto úvahy jsou projevem životní žízně; za těchto okolností je snad lépe ponechat řešení samému jedinci. Je nutno uvážit, že bezprostřední vyhasnutí může lákat proto, že tu je sobecké hnutí; odvážit se vstoupit na cestu bódhisattvy, která již neprobíhá determinovaným bytím, nýbrž „kosmickými jsoucnostmi“, může být založeno na lpění na životě. Sobectví a lpění jsou mravně strhující závady a vedou do sansára, i když člověk — bytost — dospěl k tomu, co se nazývá „dotyk jedince s absolutnem“.

302. Tak vypadá Stezka árja, Stezka buddhů, kteří došli dokonalosti.

Tento názor vyvrací domněnku, že stav buddhy předpokládá předchozí zřeknutí se i bódhisattvického naladění. I buddhovi přikazuje lidská inkarnace vyhasnutí zřeknutím se všeho ze soucitu k ostatním bytostem a záleží již pouze na moudrosti, zda tento niterný pozitivismus bude umět buddha přivést ke zničení na prahu nirvány a právě v okamžiku smrti. Buddha má tuto moudrost, jinak nemůže být buddhou. Proto je možno uvažovat, že předurčení pro dosažení stavu buddhy je vlastně poslední inkarnací v lidském

bytí; zda se vyhne všem dalším formám bytí, to by mohl zodpovědět, kdyby ještě jistým způsobem existoval.

303. *Jaký to však mají smysl svaté svitky, které tě nutí, abys řekl:*

304. *„Óm, věřím, že ne všichni arhatové klidí sladké ovoce na stezce nirvány.“*

Předpokládá se, že stav, který činí člověka arhatem, připouští „jít cestou života“ a nikoli „cestou dohasnutí“. To vše je ovšem založeno na manévrovací schopnosti, příslušící stavu buddhy, schopnosti, jejíž pomocí je možno „jít životem a žít v dokonalosti“. Tak je multiplikováno to, co bylo realizováno. Čím déle žije ten, kdo se stal buddhou, tím pevnější půdu získává pro to, aby „dosáhl nirvány v okamžiku smrti“.

305. *Óm, věřím, že ne všichni buddhové vstoupili do nirvány-dharmy.*^{32*}

Tedy i ten, kdo dosáhl vysoké realizace a díky tomu poznal, že nejvyšší stav strhuje natolik, že by se jeho působení muselo mocně čelit, aby nedocházelo k jeho automatickému uskutečnění, má věřit, že existovali a snad i existují buddhové, kteří se tomuto zákonu nepoddali. Má věřit, že byli a snad i jsou buddhové, kteří s rozvahou odloží stav buddhy a kráčejí pak cestou bódhisattvy. Kdo by si tak uměl počínat, zmizí jednou zaživa z dosahu smyslových postřehů ostatních lidí. Tak vznikli tzv. mahátmové, o nichž mluví theosofie a v něž theosofové věří.

306. *Vždyť na Stezce árja nejsi již sótapatti, ale jsi bódhisattvou³³. Proud je překročen. Je pravda, že máš právo na roucho dharmakáji; ale sambhógakája je větší než ten, kdo vstoupil do nirvány, a ještě větší je nirmánakája — buddha soucitu³⁴.*

Kdo prošel trojnásobným zasvěcením, v němž je dosaženo božského světla vědomím, psychickou přirozeností a fyziologickou soustavou, má právo na *roucho dharmakáji*; text však chválí ty, kdo

*Thegpa čhenpö do (theg-pa čhen-po'i mdo), Mahájánasútra, Vyzývání buddhů soucitu, část I, 4.

přijali *sambhógakáju* nebo se dokonce stali bódhisattvy, což je *nirmánakája*. To znamená, že ti, kdo jdou mystickou cestou, měli by vyvinout to duchovní tělo, jehož „fyzikální“ základy vznikají mravenčením, o němž jsem se již dříve zmínil. Když je toto duchovní tělo (*nirmánakája*) vyvinuto, měl by je člověk reakcemi, které vznikají „pohledem plným duchovního světla proti tělu (bytí)“ ozdobit vlastnostmi, symbolizujícími stav *sambhógakája*. Pak konečně, když ve stavu dokonalého sebeuvědomění pochopí nejvyšší Světlo (absolutno), což je *dharmakája*, vrátit se k životu jako bódhisattva. Tu je však v souvislosti s rozhodováním nutno myslet na problém, o němž jsem mluvil v předchozích komentářích: zda se má člověk dát „cestou života“ nebo přijmout cíl, totiž nirvánu.

307. Teď skloň hlavu a dobře naslouchej, ó bódhisattvo — soucit mluví a říká: „Je možná blaženost, když vše, co žije, musí trpět? Sám spasen budeš poslouchat, jak pláče celý svět?“

308. Teď jsi slyšel, co bylo řečeno.

Tak by měl uvažovat každý člověk, který dosáhl nejvyšší duchovní realizace, a pak se rozhodnout pro práci k rozmnožení dobra pro všechny žijící bytosti. A pro dobro všech žijících bytostí se jistě rozhodne, jestliže vstoupil na cestu mystického vývoje prostřednictvím mravního a nikoli mentálního úsilí.

309. Dosáhneš sedmého stupně a projdeš branou konečného poznání, ale jen proto, aby ses zasnoubil s utrpením — chceš-li být tathágotou, jdi ve šlépějích svého předchůdce. Zůstaň nesobeckým až do konce, jenž konce nemá.

Nejvyšší Uskutečnění, v němž se snoubí dostředivá tendence duševních sil s poznáním buddhy, je vlastně realizací na rozhraní bytí a nebytí, sansára a nirvány, časnosti a věčnosti. A toto rozhraní je časové i nadčasové. Proto je cesta bódhisattvů, kteří jsou duchovně buddhy, vlastně nekonečná. Je to časnost, která pevně kotví ve věčnosti, a tato časnost bude jistě věčností strávena; jelikož věčnost nemá počátku ani konce, mluví se o konci bez konce.

310. Jsi osvícen — vol si svou cestu!

Buddhové nezakládají svá rozhodnutí na vnuknutích ani nejsou závislí na podmínkách bytí, a proto se mohou rozhodnout pro cestu života stejně dobře jako pro nejvyšší cíl. Tuto možnost text posléze připouští a tím také končí všechny připomínky, které mají být hledajícímu člověku rádci a vůdci.

Křesťané si o těch, kdo se stali pravými buddhy, mohou pomyslet, jak rozdílný je postoj těchto „božích synů“ od postoje Ježíše, jak se o něm dovídáme z církevních pramenů. Říkám-li totiž odpovědně, že se buddhové nerozhodují na základě vnuknutí, hned se křesťan může domnívat, že buddhové jsou lidé, kdežto Ježíš byl Boží syn již z toho patrného důvodu, že byl cele oddán Bohu. — Ale Bůh má „syny“ samostatné i nesamostatné. A jako si každý otec víc váží samostatných synů, tak si jich snad více váží i Bůh. To ostatně může pochopit každý, kdo poznal, že pro člověka není Boha, nýbrž božství. Člověk tedy může lépe ochránit nejvyšší princip svého bytí postojem člověka spravedlivého, ušlechtilého, přímého a aktivního než postojem vzdychajícího ustrašence, který bývá symbolem Bohu oddaného křesťana. Jsme přece lidé, v jejichž bytosti jsou všechny kvality, a bylo by proto chybou, kdybychom se falešnou zbožností otevřeli slabosti, která je zkažeností. Tím chci říci, že falešná zbožnost je sama závadou, která se rozvíjí do těžkých forem mravní i bytostné zkaženosti. Tento postoj je těžká mravní choroba, kterou dovede nejlépe vyléčit mahájána.

Právě v buddhismu severní školy se mi zdá být živým učením, kterým se člověk vychovává k otevřenému postoji k Bohu i k člověku. Tento postoj morální výchovou vede až k tomu, že se prosvětlí všechny kouty bytosti, skrývající zkaženost.

A ty, člověče našeho kontinentu, se již neboj božství a dobra natolik, abys od něho odvracel zrak vstříc zlu. Máš v sobě božský prvek, ba odlesk samého absolutna, a proto buď bytostí, která smí a chce otevřít svou hrud' Slunci Nejvyššího Božství. Až tě jeho Světlo prosvítí, budeš i ty synem Jediného a Pravého Boha, jehož budeš moci nosit světem lidí jako čistá, falešnými ctnostmi nezatemnělá, silná a jednání schopná bytost.

.

311. *Viz to měkké světlo, zaplavující východní oblohu. Nebesa i země se spojují na znamení chvály. A ze čtyřnásobně projevených sil, stejně z planoucího ohně jako z plynoucí vody, ze sladce vonící země i ze spěchajícího větru stoupá vzhůru zpěv lásky.*

312. *Slyš... z hlubiny bezedného víru, onoho zlatého světla, v němž se koupe vítěz, VEŠKERÉ PŘÍRODY hlas beze slov se zvedá v tisícerych tónech, aby prohlásil:*

313. *RADUJTE SE, Ó LIDÉ ŃALWY!*³⁵

314. *POUTNÍK SE NAVRÁTIL Z DRUHÉHO BŘEHU!*

315. *NOVÝ ARHAT*³⁶ *SE NARODIL...*

Mír všem bytostem.³⁷

Text tedy předpokládá, že nejvyšší Uskutečnění není pouze abstraktní, ale konkrétní. Proto nechává pět chválu živlům, které měl mystik na mystické cestě ovládnout nikoli k svému osobnímu prospěchu a ke škodě svých bližních, nýbrž ke svému budoucímu a jejich současnému prospěchu. Nejvyšší mystické Uskutečnění musí být založeno na zřeknutí se v soucitu s trpícími bytostmi a nikoli na mentálním spoutání živlů v nepřátelském aktu. A tím se konečně liší cesta mystiků od cesty mágů. Mystikové a zejména jogínové si podmaňují přírodu prostřednictvím nejširší sebevlády jenom za tím účelem, aby utišili „životní žízeň“, kdežto mágové si chtějí přírodu podrobit, aby mohli více a dokonaleji sobě sloužit. Tyto zřetele musí každý hledající člověk dobře vážít, a jestliže nenajde pro své snahy ty vyšší, nechť se mravně zušlechťuje...

POZNÁMKY HELENY PETROVNY BLAVACKÉ*

ZLOMEK PRVNÍ: HLAS TICHÁ

1 (1) *Pálijské slovo iddhi má tentýž význam jako sanskrtské slovo siddhi, značící psychické schopnosti, abnormální síly v člověku. Jsou dva druhy siddhi. První skupina v sobě zahrnuje nižší, hrubé psychické a mentální energie; druhá vyžaduje velmi vysoký výcvik duševních sil. Kršna praví v Šrímad Bhágavatapurána: „Kdo je oddán provádění jógy, kdo si podrobil své smysly a soustředil svou mysl na mne (Kršnu), takovému jogínu jsou všechny siddhi hotovy sloužit.“*

2 (2) *„Bezzvučný hlas“ nebo „hlas ticha“. Doslova by to snad znamenalo „hlas duchovního zvuku“, jelikož náda je v sanskrtu ekvivalent pro výraz v řeči senzar.*

2 (3) *Dhárana** je intenzivní a dokonalé soustředění mysli na nějaký vnitřní předmět, provázené úplným odvrácením pozornosti od všeho, co má vztah k zevnímu vesmíru nebo světu smyslů.*

14 (4) *Výrazu „velký Mistr“ užívají lanúové nebo čelové k označení „vyššího Já“. Má stejný význam jako Avalókitéšvara, jest totéž jako ádibuddha u buddhistických okultistů, ÁTMAN, Já (vyšší Já) u bráhmanů a Christos u starých gnostiků.*

15 (5) *Duší se zde myslí lidské já čili manas, o němž se v našem okultním rozdělení člověka na sedm principů zmiňujeme jako o lidské duši na rozdíl od duše duchovní a zvířecí.*

15 (6) *Mahámája čili „veliký klam“ je objektivní vesmír.*

16 (7) *Sakkájaditti jest „klam“ osobnosti.*

17 (8) *Attaváda je kacírská víra v duši či spíš v oddělenost duše nebo já od jediného univerzálního, nekonečného Já.*

*Upozornění vydavatele: Poznámky H. P. B. odrážejí její vlastní názory; případné omyly nebo nepřesnosti byly v textu ponechány tak, jak je autorka formulovala.

**Viz pozn. 36, verš 85.

19 (9) Tattvadžňánin je ten, kdo poznává a může od sebe rozlišit principy v přírodě a v člověku. Átmadžňánin je ten, kdo zná átman čili jediné univerzální Já.

19 (10) Kalahansa je pták nebo labuť (viz pozn. 20 (12). Nádabin-dúpanišada (Rgvéda), přeložená theosofickou společností v Kumbakonam, praví: „Slabika A je pokládána za pravé křídlo ptáka hansy, U za jeho levé, M za jeho ocas a ardhamátra (půl metru) je prý jeho hlava.“

19 (11) Věčnost má u orientálců úplně jiný význam než u nás. Obyčejně představuje 100 roků Brahmových nebo jeden jeho „věk, trvání kalpy nebo období 4,320,000.000 našich let.

20 (12) Týž Nádabindu praví: „Jogín, který usedne na hansu (totiž rozjímá o AUM) není dotčen ani karmickými vlivy ani deseti miliony hříchů.“

21 (13) Vzdej se života tělesné osobnosti, chceš-li žít v Duchu.

22 (14) Tři stavy vědomí, které jsou džagrat čili bdění; svapna čili snění; sušupti čili stav hlubokého spánku. Tyto tři jógické stavy vedou ke čtvrtému, zvanému —

22 (15) turíja, který je za bezesným stavem, jediným nad stavy ostatními, stav vysokého duchovního vědomí.

22 (16) Někteří východní mystikové umísťují sedm úrovní bytí, sedm duchovních světů nebo lók do těla kalahansy, labuti mimo prostor a čas, plující v čase, když se z ní stane Brahma místo brahma.

25 (17) Je to jen svět smyslových jevů a pozemského vědomí.

26 (18) Astrální oblast, psychický svět nadsmyslového vnímání a klamavých jevů — svět medií. Je to onen veliký „astrální had“ Elifáše Léviho. Dosud žádný květ, utržený v oněch oblastech, nebyl přinesen dolů na zemi, aniž kolem jeho stonku byl ovinut had. Je to svět Velikého klamu.

27 (19) Oblast plného duchovního vědomí, za níž již není nebezpečí pro toho, kdo jí dosáhl.

32 (20) Zasněženec, který vede žáka věděním, které mu sděluje

proto, aby mohl dospět k duchovnímu čili druhému zrození, se nazývá otec, guru nebo Mistr.

33 (21) Adžňána je nevědomost čili nepřítomnost moudrosti, opak „poznání“ džňány.

34 (22) Máró v exoterním náboženství znamená démona, asuru, ale v ezoterické filozofii je zosobněným pokušením lidských neřestí a doslova přeloženo znamená „to, co zabíjí“ duši. Je představován jako král (márú) s korunou, v níž září drahokam takového lesku, že oslepuje všechny, kdo na něj pohlédnou; tímto leskem se ovšem rozumí kouzlo, kterým na určité povahy působí neřest.

38 (23) Vnitřní komnata srdce se tak nazývá v sanskrtské Brahma-purána. „Ohnivá síla“ je kundaliní.

38 (24) „Síla“ a „Matka světa“ jsou jména dávaná kundaliní — jedné z jógických mystických sil. Je to buddhi jako činný princip, na rozdíl od principu trpného, za který je pokládána obvykle, když se na ni díváme jako na pouhého nositele nebo schránu svrchovaného Ducha (átman). Je to duchovní síla elektrické povahy, tvůrčí moc, která může zabíjet stejně dobře jako tvořit, když byla jednou probuzena k činnosti.

40 (25) Kéčara čili „poutník po obloze“. Jak je vysvětleno v 6. adhjaje královny mystických knih Džňánéšvarí — tělo jogínovo se stává jakoby utvořeným z větru; jakoby „mrakem, z něhož vyrostly údy“, po čemž — „jogín je schopen vidět věci, jež se odehrávají za mořem a za hvězdami. Slyší řeč dévů, rozumí jí a vnímá, co se děje v myslí mravence.“

45 (26) Víná je indický strunový nástroj podobný loutně.

50 (27) Šest principů; to znamená, když nižší osobnost je zničena a vnitřní individualita se vnoří do principu sedmého čili ducha a ztratí se v něm.

50 (28) Žák je sjednocen s brahma čili átmanem.

51 (29) Astrální útvar vytvořený kámickým principem, totiž kámarúpa čili tělo žádostí.

51 (30) Manasarúpa. První se vztahuje na astrální čili osobní já;

druhá na individualitu nebo ego podrobené znovuvtělování, jehož vědomí na naší úrovni čili nižší manas musí být ochromeno.

55 (31) Kundalíní se nazývá „hadí“ nebo svinutou silou pro její spirálovité působení nebo postup v těle askety, jenž v sobě tuto sílu vyvíjí. Je to ohnivá okultní nebo fohatická síla elektrické povahy, velká prvotní síla, která je podkladem veškeré ústrojné i neústrojné hmoty.

58 (32) O této Stezce je zmínka ve všech mystických dílech. Stejně praví Kršna v Džňánéšvarí: „Když tato Stezka je spatřena... tu ať se dáme na cestu ke květu východu nebo ke komnatám západu, ó lučištníku, jdeme po této cestě, aniž bychom se hnuli. Ať člověk přijde na kterékoli místo této stezky, jeho vlastní já se stane tímto místem.“ „Ty jsi Stezka“ se praví adeptu — guruovi — a ten to sděluje opět po zasvěcení žákovi. „Já jsem cesta a Stezka“, říká jiný Mistr.

62 (33) Adeptství — „květ bódhisattvy“.

64 (34) Tanhá — „vůle k životu“, strach před smrtí a láska k životu, ona síla či energie, která je příčinou znovuzrozování.

81 (35) Mystické zvuky nebo melodie, které slyší kajícník na počátku meditačního cyklu jsou jogíny nazývány anáhatašabda*.

85 (36) To znamená, že v šestém stupni vývoje, kterým je v okultní soustavě dhárana, musí být na této úrovni všechny smysly „usmrčeny“ (nebo ochromeny na této úrovni), aby přešly do smyslu sedmého, vysoce duchovního, jako individuální schopnosti a splynuly s ním.

87 (37) Viz pozn. 3 výše.

88 (38) Každý stupeň vývoje v rádžajóze je symbolizován geometrickým obrazcem. Tento je označován posvátným trojúhelníkem a předchází dháranu. Δ je znamením vysokých čelů, kdežto jiný druh trojúhelníku je znamením vysokých zasvěcenců. Je to symbol „Já“, o němž hovořil Buddha a užíval ho jako symbolu vtělené podoby tathágoty, když byl osvobozen od tří metod pradžni. Když byly předběžné a nižší stupně překročeny, žák již nevidí — zkratku

* Anáhata je čtvrtá čakra.

plné sedmice. Jeho skutečný tvar zde nepodáváme, neboť je téměř jisté, že by se ho hned chopili někteří šarlatáni a — znesvětili jej, používajíce ho k podvodným účelům.

88 (39) Hvězda, která září nad hlavou, je „hvězda zasvěcení“. Kastovní znamení šivaistů čili sekty uctívačů boha Šivy, velkého ochránce všech jogínů, je černá kruhovitá tečka, nyní snad symbol slunce, za starých dob okultismu symbol hvězdy zasvěcení.

88 (40) Základna (upádhi) nikdy nedosažitelného Plamene, pokud kajícíník ještě žije tento život.

*89 (41) Dhjána * je poslední stupeň před stupněm konečným na této zemi, jestliže se člověk stane dokonalým mahátmou. Jak již byl řečeno, je si rádžajogín v tomto stavu ještě duchovně vědom svého já a působení svých vyšších složek. Jen ještě krok a octne se na úrovni, která je stupněm sedmým (podle některých škol čtvrtým). Tyto stupně, po uskutečnění pratjáháry — předběžného výcviku v ovládnutí vlastní mysli a myšlenek — jsou dhárana, dhjána a samádhi; tyto tři se jmenují společným jménem SANJAMA.*

90 (42) Samádhi je stav, kdy asketa ztrácí vědomí každé individuality, i své vlastní. Stává se — VŠÍM.

93 (43) Čtyři druhy pravdy jsou podle severního buddhismu kchu, „bída či utrpení“; tu, „souhrn pokušení“; mu, „jejich zničení“; tao, „stezka“. Pět „překážek“ jsou poznání, utrpení, pravda o lidské slabosti, mučivá omezení a naprostá nutnost odloučení se ode všech pout vášně, ba i žádostí. Poslední je „cesta spásy“.

95 (44) U brány „shromáždění“ stojí král márů Mahámáro a snaží se oslepit čekatele září svého „drahokamu“.

97 (45) Toto je čtvrtá „stezka“ z pěti stezek znovuzrovnání, které vedou a vrhají veškeré lidské bytosti do ustavičného stavu žalu a radosti. Tyto „stezky“ jsou jen úseky stezky jediné, po níž kráčí karma.

* Viz pozn. 4, verš 198.

102 (1) *Tyto dvě školy Buddhova učení, totiž ezoterní a exoterní, se nazývají též naukou „srdce“ a naukou „oka“. Náboženství bódhidharma v Číně — odkud se toto pojmenování dostalo do Tibetu — je nazývalo Tun-men (ezoterní) a Ťien-men (exoterní škola). První se tak nazývá proto, že je to učení, které vyšlo ze srdce Gautamy Buddha, kdežto nauka „oka“ byla dílem jeho hlavy nebo mozku. Nauka srdce se také nazývá „pečeť pravdy“ nebo „pravá pečeť“, symbol, který nacházíme v nadpisech všech ezoterních děl.*

103 (2) *„Strom poznání“ je název, který dávají stoupenci bódhidharmy (náboženství moudrosti) těm, kdo dosáhli výšin mystického poznání — adeptům. Nágárdžuna, zakladatel školy mádhjamiků, byl zván „Dračí strom“, protože drak je symbolem moudrosti a poznání. Strom je uctíván, protože to bylo pod stromem bódhi (moudrosti), kde se Buddha zrodil a došel osvícení, kde proslovil své první kázání a kde zemřel.*

106 (3) *„Tajné srdce“ znamená ezoterní učení.*

114 (4) *„Démantová duše“, vadžrasattva, je titul nejvyššího buddhy, pána veškerých mysterií, který se nazývá vadžradhára a ádibuddha.*

114 (5) *Sat, jediná věčná a absolutní skutečnost a pravda, kdežto vše ostatní je klam.*

115 (6) *Převzato z nauky Šin-siena, který učí, že je lidská mysl jako zrcadlo, jež přitahuje a zrcadlí každý atom prachu a musí být každodenně prohlíženo a zbaveno prachu. Šin-sien byl šestým patriarchou severní Číny, který učil ezoterní nauce bódhidharma.*

116 (7) *JÁ, které se znovuzrozuje, nazývají severní buddhisté „pravý člověk“ a ten se ve spojení se svým vyšším Já stane buddhou.*

116 (8) *„Buddha“ znamená „osvícený“.*

119 (9) *Viz pozn. 102 (1). Exoterní buddhismus prostého lidu.*

119 (10) *Obvyklá formule na počátku buddhistických písem, jež*

znamená, že to, co následuje, je záznam přímé ústní tradice vedoucí od *Buddhy* a *arhatů*.

124 (11) *Rathapála*, veliký *arhat*, oslovuje takto svého otce v legendě *Rathapála sūtrasanna*. Ale poněvadž všechny takovéto legendy jsou alegorické (např. *Rathapálův* otec má dům se sedmerými dveřmi), odtud výtka těm, kdo je přijímají doslovně.

133 (12) *Vyšší Já*, sedmý princip.

133 (13) Naše hmotná těla se v mystických školách nazývají „*stíny*“.

134 (14) *Poustevník*, který se odebral do džunglí a žije v lesích, když se stal *jogínem*.

134 (15) *Žu-laj*, čínský název pro *tathágotu*, pojmenování dávané každému *buddhovi*.

134 (16) *Veškerá* severní i jižní podání souhlasí v líčení, jak *Buddha* odešel ze své samoty, jakmile rozřešil problém života — tj. získal *vnitřní osvětlení* — a veřejně učil lidstvo.

137 (17) Každé duchovní *Já* je podle ezoterního učení *paprskem planetárního ducha*.

138 (18) „*Osobnosti*“ čili hmotná těla se nazývají „*stíny*“, ježto jsou *pomíjející*.

138 (19) *Mysl* (*manas*) je *mýslící princip* nebo *ego* v člověku a má vztah k samotnému poznání, protože lidská *ega* jsou zvána *mána-saputra*, *synové* (*univerzální*) *mysli*.

140 (20) Viz pozn. 34, verš 306.

141 (21) Viz *tamtéž*.

142 (22) *Roucho šangna* od *Šangnavasu* z *Rádžagrhy*, třetího *arhata* či *patriarchy*, jak *orientalisté* nazývají *hierarchii* 33 *arhatů*, kteří šířili *buddhismus*. „*Roucho šangna*“ znamená *obrazně získání moudrosti*, s níž se vstupuje do *nirvány*, kde je *osobnost* *zničena*. *Doslova* je to *zasvěcovací roucho novicovo*. *Edkins* tvrdí, že tato „*trávy zhotovená látka*“ byla přinesena do *Číny* z *Tibetu* za *dynastie Tong*. *Čínská* i *tibetská* *legenda* praví: „*Když se narodí arhat, je možno na čistém místě najít tuto rostlinu.*“

144 (23) „Jít stezkou páramit“ znamená stát se jogínem v úmyslu stát se asketou.

147 (24) „Zítřa“ znamená v příštím vtělení.

148 (25) „Veliká cesta“ nebo úplný cyklus existencí v jediném okruhu.

157 (26) Ňima, Slunce v tibetské astrologii. Migmar čili Mars je symbolizován „okem“ a Lhagpa čili Merkur „rukou“.

159 (27) Sótapatti čili „ten, kdo vstupuje do proudu“ nirvány, nedosáhne-li cíle z nějakých výjimečných důvodů, může zřídka dosáhnout nirvány v jediném životě. Obyčejně se říká, že čela začne usilovat o vzestup v jednom životě a dosahuje ho nebo ho dokončuje v sedmém následujícím vtělení.

170 (28) Znamená osobní nižší já.

171 (29) Tírthikové jsou bráhmanští sektáři za Himálajemi, které buddhisté ve svaté zemi Tibetu nazývají „nevěřící“ a naopak.

172 (30) Neomezené vidění nebo nadlidský psychický zrak. Arhat vidí a pozná vše v dáli i na místě, kde se právě nachází.

172 (31) Viz pozn. 22 výše, rostlina šangna.

173 (32) „Živým“ je nesmrtelné vyšší Já a „mrtvým“ je nižší osobní já.

177 (33) Viz pozn. 4, verš 306.

178 (34) „Tajný život“ je život jako nirmánakája.

180 (35) „Zjevná“ a „tajná Stezka“ — jednak ta, o níž jsou poučováni laikové, exoterní a všeobecně přijímaná, jednak ta, která je stezkou tajnou — jejíž povaha je vysvětlována při zasvěcování.

184 (36) Lidé, kteří neznají ezoterní pravdy a moudrost, jsou nazýváni „žijící mrtví“.

186 (37) Viz pozn. 34, verš 306.

191 (38) Upozornění vydavatele: Tato poznámka má v různých vydáních Hlasu Ticha dvě rozporná znění, proto uvádíme obě.

1. původní poznámka ve starších vydáních:

Pratjékabuddhové jsou oni bódhisattvové, kteří usilují o dosažení

roucha dharmakáji a často je získávají po řadě životů. Nestarajíce se vůbec o strasti lidstva a nesnažíce se mu pomoci, nýbrž usilující jen o svou vlastní blaženost, vstupují do nirvány a mizí zrakům i srdcím lidí. V severním buddhismu je slovo pratjékabuddha totéž jako duchovní sobectví.

2. Ve vydání 2nd Miniature Edition (Adyar) 1983, podle jehož reprintu z r. 1985 byl revidován celý text knihy, má tato poznámka následující znění podepsané žákyní a nástupkyní autorky:

Annie Besantová praví:

„Pratjékabuddha stojí na úrovni buddhy, ale jeho dílo pro svět nemá nic společného s jeho učením a jeho hodnota byla vždy obklopena tajemstvím. Nesmyslný názor, že on na tak nadlidské úrovni moci, moudrosti a lásky, by mohl být sobecký, se nachází v exoterických knihách, ačkoli je nesnadné poznat, jak mohl vzniknout. H. P. B. mne pověřila, abych opravila chybu, kterou opsala z jakéhosi pramene v okamžiku nedbalosti.“ (The Secret Doctrine, Adyar ed., 1971, vol. 5, p. 399, fn.)

ZLOMEK TŘETÍ: SEDM BRAN

196 (1) Upádhjája je duchovní učitel, guru. Severní buddhisté si je obvykle volí mezi naldžorpy, světci znalými Gotrabhúdžňány a Džňánadaršanašuddhi, učitelé tajné moudrosti.

196 (2) Jána — vůz; mahájána je tedy „veliký vůz“ a hínajána „menší vůz“, jména dvou škol náboženského a filozofického učení v buddhismu.

197 (3) Šrávaka — posluchač nebo žák, který se účastní náboženského vyučování. Odvozeno od kořene šru. Když od teorie přistoupí k praxi nebo k vykonávání askeze, stává se šramanem, „praktikem“ od šrama, činnost. Jak ukazuje Hardy, tato dvě pojmenování odpovídají řeckým slovům akoustikoi a asketai.

198 (4) Samtan (tibetsky) znamená totéž jako sanskrtské slovo dhjána nebo stav meditace, který má čtyři stupně.

198 (5) Páramita je šest nadmyslových ctností; pro kněze jich je deset.

201 (6) Sótápatti znamená doslova „ten, kdo vstoupil do proudu“, jenž vede k oceánu nirvány. Toto jméno naznačuje první stezku. Jméno druhé je stezka sakrdágámina, „toho, kdo se narodí (už jen) jednou“. Třetí se nazývá anágamin, „ten, kdo se již nikdy nezrodí“, leda by si to přál, aby pomohl lidstvu. Čtvrtá stezka je známa jako stezka rahata nebo arhata. Ta je nejvyšší. Arhat vidí nirvánu ještě za života. Není pro něho posmrtným stavem, ale stavem samádhi, v němž prožívá veškerou blaženost nirvány*.

206 (7) „Dosažení břehu“ je u severních buddhistů totéž jako dosažení nirvány uskutečňováním šesti a deseti páramit (ctností).

221 (8) MISTROVSKÁ DUŠE je álaja, univerzální duše, nebo átman, z něhož má každý člověk v sobě paprsek, a předpokládá se, že je každý člověk schopen se s átmanem ztotožnit a ponořit se do něho.

222 (9) Antahkarana je nižší manas, spojující cesta nebo spojení samo mezi osobností a vyšším manas čili lidskou duší. Při smrti je zničena jako cesta nebo spojovací prostředek a její pozůstatky dále žijí jako kámarúpa — astrální slupka.

225 (10) Severní buddhisté a všichni Číňané vskutku nacházejí v hlubokém hukotu některých velikých a posvátných řek základní zvuk přírody. Odtud ono přirovnání. Je dobře známou skutečností ve fyzice stejně jako v okultismu, že úhrnný zvuk přírody — jaký třeba slyšíme v hukotu velkých řek, hluku způsobeném vlnícími se vrcholky stromů ve velikých lesích nebo v hluku vzdálených měst — je prostým tónem o zcela znatelné výšce. Fyzikové i hudebníci nám to dokazují. Tak prof. Rice (Čínská hudba) ukazuje, že Číňané uznávali tento fakt již před tisíciletími tím, že prohlašovali, že

* Jak málo se můžeme spolehnout na orientalisty, pokud se týče přesnosti slov a jejich významu, toho příkladem je případ zde uvedených tří „uznaných“ autorit. Tak ona čtyři jména právě vysvětlená udává R. Spence Hardy takto: 1. sován; 2. sakadagam; 3. anágami a 4. arhan. Rev. J. Edkins je uvádí jako: 1. sótápanna; 2. sagardagam; 3. anágami a 4. arhan. Schlagintweit je opět přepisuje zcela jinak a kromě toho dává každému výrazu ještě jiný a zcela nový odstín významu.

„proudící vody Huang-ho vydávají zvuk zvaný kung zvaný „velký tón“ čínské hudby. Prof. Rice tvrdí, že tento tón odpovídá F, „který moderní fyzikové považují za skutečný základní tón přírody“. Prof. Silliman se o tom také zmiňuje ve svých Základech fyziky slovy, že „tento tón je považován za střední klavírní F, které proto může být pokládáno za základní tón přírody“.

227 (11) Bönové nebo dugpové ze sekty „Červených čepic“ jsou považováni za velmi zběhlé v čarodějnictví. Obývají západní a Malý Tibet a Bhútán. Všichni jsou tantrikové. Je úplně směšné, když vidíme, jak si orientalisté, kteří navštívili tibetské pohraničí jako třeba Schlaginweit a další, pletou obřady a odporné praktiky těchto sektářů s náboženskou vírou východních lamů, „žlutých čepic“, a jejich naldžorpů čili světců. Následující text je toho příkladem.

237 (12) Dordže je v sanskrtu vadžra, zbraň nebo nástroj v ruce některých bohů (tibetských dagše, dévů, kteří ochraňují lidi) a předpokládá se o něm, že má stejnou okultní sílu, takže vyčišťuje vzduch jako ozon v chemii. Je to také mudra, gesto nebo poloha těla, která se zaujímá při meditaci. Je to zkrátka symbol moci nad neviditelnými zlými vlivy buď jako pozice, nebo jako talisman. Bönové a dugpové si však tento symbol přisvojili a zneužívají ho k účelům černé magie. U „Žlutých čepic“ čili gelugpů je symbolem moci, jako je kříž u křesťanů; jeho užívání není také v žádném směru pověřenější. U dugpů je znakem čarodějství stejně jako převrácený dvojitý trojúhelník.

237 (13) Virága je pocit naprosté lhostejnosti k objektivnímu vesmíru, k radosti i bolesti. Slovo „nechuť“ nevyjadřuje zcela jeho význam, je mu však příbuzné. (Nejbližším ekvivalentem je snad nevášnivost.)

245 (14) Ahankára — „já“ nebo pocit vlastní osobnosti, „jáství“.

247 (15) „Ten, kdo kráčí stopami svých předchůdců“ nebo „těch, kteří přišli před ním“ je pravý význam slova tathágata.

249 (16) Sanvrtti je jedna ze dvou pravd, která ukazuje klamnou povahu nebo prázdnotu všech věcí. V tomto případě je to pravda relativní. Mahájánská škola učí rozdíl mezi těmito dvěma pravdami (paramárthasatja a sanvrttisatja; satja znamená „pravda“). To je

jablkem sváru mezi školou mádhjamiků a jógačarjů; první popírá a druhá zase tvrdí, že každá věc existuje působením předcházející příčiny nebo ve spojení s věcí druhou. Mádhjamikové jsou velcí nihilisté a popírači, vše je pro ně parikalpita, klam, blud ve světě myšlenek, stejně v subjektivním jako v objektivním vesmíru. Jógačarové jsou velcí spiritualisté. Sanvrtti je tudíž jako pouhá relativní pravda původcem veškerého klamu.

251 (17) Lhamajinové jsou elementálové a zlí duchové, kteří mají odpor k lidem a jsou jejich nepřáteli.

261 (18) Džňánamárga znamená doslovně „cesta džňány nebo cesta čistého poznání paramárthy nebo (v sanskrtu) svasamvedaná, „sebe si uvědomující nebo sebeanalyzující přemítání“.

262 (19) Viz pozn. 4, verš 114. „Démantová duše“ nebo vadžradhára předsedá dhjánibuddhům.

274 (20) Toto je narážka na dobře známou víru na Východě (a pokud jde o její podstatu i na Západě), že každý nový buddha nebo světec je novým vojínem v armádě těch, kdo bojují o osvobození nebo spásu lidstva. V zemích severního buddhismu, kde se hlásá nauka o nirmánakájích — oněch bódhisattvech, kteří se zřekli dobře zasloužené nirvány nebo roucha dharmakája (jež je obojí navždy odlučují od světa lidí), aby neviditelně pomáhali světu a vedli jej posléze k paranirváně — každý nový bódhisattva nebo zasvěcený velký adept se nazývá „osvoboditel lidstva“. Prohlášení, které učinil Schlaginweit ve svém Buddhismu v Tibetu že tulpä ku nebo nirmánakája jest „tělo, v němž se buddhové nebo bódhisattvové objevují na zemi, aby učili lidi“ — je absurdně nepřesné a nevysvětluje nic.

274 (21) Zde se poukazuje na lidské vášně a hříchy, které jsou hubeny během zkoušek noviciátu a slouží jako dobře zúrodněná půda, v níž „svaté zárodky“ nebo semena nadmyslových schopností mohou vyklíčit. Předem dané nebo vrozené schopnosti, vlohy a nadání jsou považovány za vlastnosti získané v předchozím vtělení. Genialita je bez výjimky vloha nebo schopnost přinesená z jiného zrození.

279 (22) Titikša je pátý stav v rádžajóze — stav svrchovaného indiferentismu; podrobení se, pokud je to nezbytné, „radostem a bo-

lestem všech bytostí“, při němž však žádnou radost ani bolest neprožíváme — zkrátka stav svrchovaného indiferentismu tělesného, duševního a mravního, lhostejnosti a necitlivosti k radosti i bolesti.

281 (23) *Sovaní je ten, kdo cvičí sovan, první stezku v dhjáně, čili sotápatti.*

281 (24) *„Den“ zde znamená celou manvantaru, období nezměrného trvání.*

286 (25) *Hora Méru, posvátná hora bohů.*

288 (26) *V symbolice severních buddhistů má prý Amitábha čili „prostor bez hranic“ (parabrahma) ve svém ráji dva bódhisattvy — Kuan-š'-jina a Ta-š'-č' — kteří věčně vyzařují světlo na tři světy, ve kterých žijí, včetně našeho (viz pozn. 27 dále), aby tímto světlem (poznání) pomohli při poučování jogínů, kteří sami opět povedou lidi ke spáse. Podobenství praví, že tito dva bódhisattvové dosáhli svého vznešeného postavení v Amitábhově říši díky skutkům milosrdenství, které konali jako jogínové na zemi.*

288 (27) *Tyto tři světy jsou tři úrovně bytí, pozemská, astrální a duchovní.*

293 (28) *„Strážná zeď“ nebo „zeď ochrany“. Učení říká, že nahromaděné úsilí jogínů, světců a adeptů po mnohé generace, zvláště nirmánakájů — vytvořilo jakoby ochrannou zeď kolem lidstva, která je jako štít chrání před ještě většími zly.*

300 (29) *Kléša je láska k zábavě nebo k světské rozkoši, dobré nebo zlé.*

300 (30) *Tanhá, vůle k životu, která způsobuje znovuzrozdání.*

301 (31) *Tento „soucit“ nesmí být pokládán za totéž jako „Bůh, božská láska“ theistů. Soucit zde představuje abstraktní, neosobní zákon, jenž je uváděn ve zmatek nesouzvukem, utrpením a hříchem, jelikož jeho povahou je absolutní harmonie.*

305 (32) *V názvosloví severních buddhistů jsou všichni velcí arhatové, adepti a světci nazýváni buddhy.*

306 (33) *Bódhisattva znamená v duchovní hierarchii méně než „dokonalý buddha“. V řeči exoterního náboženství se tyto výrazy*

mnohdy zaměňují. Přesto vrozené a vskutku lidové cítění staví bódhisattvu vzhledem k jeho sebeobětování výše než buddhu.

306 (34) *Tatáž lidová úcta nazývá „buddhy soucitu“ ony bódhisattvy, kteří dosáhnuvše stupně arhata (tj. dokonavše čtvrtou nebo sedmou Stezku), odmítají vstoupit do nirvánického stavu nebo „obléknout roucho dharmakáji a přejít na druhý břeh“, protože by pak bylo nad jejich síly pomáhat lidem třeba jen tolik, kolik jim dovoluje karma. Dávají přednost tomu zůstat neviditelně (dá se říci v duchu) ve světě a přispívají ke spáse lidí tím, že na ně působí, aby se řídili Dobrým zákonem, tj. vedou je po Stezce spravedlnosti. Je částí exoterního severního buddhismu uctívat všechny takové veliké povahy jako světce a vznášet k nim modlitby jako to dělají řečtí a římsští katolíci ke svým světcům a patronům. Naproti tomu ezoterní učení takové věci neobhazuje. Mezi těmito dvěma učením je veliký rozdíl. Laik zevního náboženství sotva zná pravý význam slova nirmánakája — z toho potom vzniká matení pojmů a nevhodné výklady orientalistů. Např. Schlaginweit se domnívá, že tělo nirmánakája je tělo hmotné, které na sebe berou buddhové, když se vtělují na zemi — „ta nejméně vznešená z jejich pozemských přítěží“ (viz Buddhismus v Tibetu) — a pokračuje, aby podal naprosto nesprávný názor o předmětu. Skutečné učení je však toto:*

Tři těla čili tvary buddhů se nazývají:

1. nirmánakája,
2. sambhógakája,
3. dharmakája.

První je ona éterická forma, kterou by buddha vzal na sebe, když by se po opuštění hmotného těla chtěl objevit na zemi ve svém astrálním těle — máje k tomu ještě veškeré poznání adepta. Bódhisattva je v sobě vyvine během své cesty. Když dosáhl cíle a zřekl se jeho plodů, zůstává na zemi jako adept; po smrti pak, místo aby vstoupil do nirvány, zůstává v tomto nádherném těle, které si sám připravil, neviditelný pro nezasvěcené lidstvo, aby je střežil a ochraňoval.

Sambhógakája je totéž, ale s dalším leskem „tří dokonalostí“, z nichž jedna je naprostým vyhlazením všech pozemských zájmů.

Dharmakája je tělo dokonalého buddhy, tj. není to tělo, ale ideální dech: vědomí ponořené do univerzálního Vědomí nebo duše zba-vená všech přívlastků. Jakmile se jednou adept nebo buddha stal dharmakájou, zanechává za sebou veškeré možné spojení se zemí a myšlenky na ni. A tak, aby mohl pomáhat lidstvu, adept, který získal právo na nirvánu, „vzdává se těla dharmakája“ řečeno mystickou řečí; ponechává si z těla sambhógakája jen veliké a dokonalé poznání a zůstává ve svém těle nirmánakája. Ezoterní škola učí, že Gautama Buddha s několika svými arhaty je takovým nirmánakájou, nad něhož pro jeho veliké sebeobětování a zřeknutí se ve prospěch lidstva není znám vyšší.

313 (35) Ňalwa je naše země — zcela případně zvaná „peklo“ a podle ezoterní školy největší ze všech pekel. Ezoterní učení nezná pekla nebo místa trestu kromě planety země. Aviči je stav, ne místo.

315 (36) To znamená, že se narodil nový a další spasitel lidstva, který povede lidi ke konečné nirváně, tj. po skončení životního cyklu.

316 (37) Toto je jedna z obměn formule, která vždy následuje po každém pojednání, vzývání nebo poučení — „mír všem bytostem“, „požehnání všemu, co žije“ atd.

VYSVĚTLIVKY

ádibuddha (sans.) pra-buddha, prvotní projev životní moudrosti a zkušenosti, což jest v kosmickém pojetí „světlo“, zprostředkující vztahy mezi bytím a absolutnem.

adhjája (sans.) studium, kapitola.

ádžňá (sans.) rozkaz; šesté psychické nervové centrum (čakra — viz tam); leží mezi obočím.

adžňána (sans.) nevědomost, nesmysl, říše světla a temnoty.

ahankára (sans.) egoismus, vědomí já, pýcha, falešné já, citová bytost.

ákáša (sans.) vzdušný prostor, obloha, prvek vzduchu.

álaja (sans.) bydliště, duše.

Amitábha (sans.) buddha nezměrného světla.

amrta (sans.) moře nesmrtelnosti, nektar.

anágin (sans.) ten, kdo se již nenarodí.

anáhata (sans.) čtvrté psychické nervové centrum (čakra — viz tam); leží v míšni oblasti srdce.

anáhatašabda (sans.) „zvuk bez původu“; mystický zvuk nebo melodie, zvaná často „hudba sfér“.

antahkarana (sans.) vnitřní orgán, myslící podstata, intuice, jáství, mysl.

apána (sans.) výdech; síla vyměšovací a pohlavní, jeden z projevů prány (viz tam).

áranjaka (sans.) obyvatel lesů, přeneseně název staroindických spisů.

arhat (sans.) důstojný, svrchovaný, vládce; nejvyšší mnišský stupeň.

árja (sans.) vznešený.

arúpa (sans.) bez tvaru.

asat (sans.) nebytí, nepravda, následek.

astrální (z lat.) hvězdný, nadpozemský; sféra obydlená bytostmi podrobenými svým pudovým složkám.

asura (sans.) démon, zlý duch.

átman (sans.) světová duše, Já.

aviči (sans.) peklo.

avidja (sans.) nevědomost.
bódhi (sans.) dokonalé poznání.
bódhisattva (sans.) probuzená bytost, kandidát buddhovství.
bön (tib.) původní předbuddhistické náboženství v Tibetu.
brahma (sans.; nesklonné) nejvyšší duchovní princip.
Brahma (sans.) tvůrce světa, Bůh — stvořitel.
buddha (sans.) osvícená, probuzená bytost prostoupená indiferentismem s nádechem neosobního soucitu se vším, co žije.
Buddha Gautama „osvícený“, „probuzený“, princ Gautama Sidharta, tj. „ten, jehož cíl je naplněn“; žil 563–483 př. Kr.
buddhi (sans.) inteligence, rozum, myšlenka, moudrost.
bytnost jsoucnost, existence, podstata; vědomím vybavená procesující struktura.
bytost tvor, osoba, stvoření; zdánlivě statická čili neprocesující bytnost.
bytostnost soubor fyzických a psychických složek, jež člověk zpravidla klamně pokládá za bytost.
čakra (sans.) kolo; přeneseně psychické centrum v těle.
čéla (sans.) služebník, žák jógy.
dagše (tib., dgra-gšed) „usmrcovač nepřítele“, déva (viz tam) chránící lidi.
dána (sans.) učení, dávání, dar, štědrost.
daršana (sans.) poznání, filozofie, systém.
déva (sans.) bůh nižšího řádu.
dhárana (sans.) držení, soustředění, duchovní koncentrace.
dharma (sans.) „pravda o sobě“, zákon, Buddhovo učení.
dharmakája (sans.) „tělo pravdy“, stav „pravdy samé o sobě“, čisté transcendentní bytí buddhy, nejvyšší ze tří mystických těl podle mahájánského buddhismu; další viz sambhógakája a nirmánakája.
dhjána (sans.) rozjímání, meditace, ponoření.
dhjánibuddhové (sans.) „nebeští“ buddhové, vzniklí z rozjímání kosmické moudrosti (Ádibuddhy): Vairócana, Akšóbhja, Ratnasambhava, Amitábha, Amóghasiddhi.
dhjániové viz dhjánibuddhové.
dordže (tib. rdo-rdže; sans. vadžra) rituální žezlo, hromoklín.
Dugpa (tib., ‘brug-pa) obyvatel „dračí země“, Bhútánc.

džagrat (sans.) bdění.
džívanmukti (sans.) vykoupení za živa.
džňána (sans.) poznání, vědění, moudrost.
džňánamárga (sans.) cesta k vědění.
exoterní (z řec. zákl.) určený pro širší okruh, veřejný; opak ezoterního.
ezoterní (z řec. zákl.) tajný, vnitřní, skrytý, přístupný jen zasvěcencům.
guru (sans.) duchovní učitel.
hadí síla ohnivá tvůrčí síla, uložená v těle ve třech a půl závitech jako tenoučkový hádek v oblasti konce páteře; její sanskrtský název je kundaliní.
hínajána (sans.) „malý povoz“, směr buddhismu rozšířený na jih a jihovýchod od Indie.
iddhi viz siddhi.
íšatva (sans.) tvůrčí schopnost, jedna z jógických sil siddhi (viz tam).
jána (sans.) cesta (k osvobození), vůz.
jógačára (sans.) buddhistická škola přibližně v 3.–5. stol. po Kr.
kalpa (sans.) světová perioda; podle hinduistů tzv. Brahmův den, tj. doba od stvoření jednoho světa k jeho zániku — 4,320.000 let. Stejně dlouhé je období neprojevu.
káma (sans.) žádost, touha, láska.
karma (sans. karman — čin) zákon univerzální kauzality, zřetězení příčin a následků.
kchu (čín.) trpět, utrpení.
kléša (sans.) utrpení.
korwa (tib., skor-ba) náboženský úkon „obcházení okolo“ posvátného objektu (chrámu, sochy apod.).
kšánti (sans.) trpělivost.
Kuan-š'-jin (čín.) „ten, který naslouchá steskům“, čínské jméno Avalókitéšvary, bódhisattvy v doprovodu buddhy Amitábhy.
kundaliní (sans.) hadí síla (viz tam)
lama (tib., bla-ma) „nemající nad sebe vyššího“; v Tibetu označení příslušníka nejvyšší církevní hierarchie, v Evropě označení tibetského mnicha vůbec.
Lhagpa (tib., lhags-pa) Merkur.

lhamajin (tib., lha-ma-jin) „ne bůh“, žárlí na blaženství bohů, synonymum sanskrtského výrazu asura.

lóka (sans.) vesmír, prostor, místo.

lug (tib., lugs) metoda, obyčej, způsob.

mahátma (sans.) „veliký duch“, v Indii čestný titul osob vysoce zasvěcených a v novější době i jinak vynikajících.

mahájána (sans.) „velké vozidlo“ nebo „velká cesta“; směr buddhismu rozšířený na sever a severovýchod od Indie.

mája (sans.) kouzlo, klam, přelud.

manas (sans.) rozum, mysl.

manvantara (sans.) nejdelší jednotka času v hinduismu, jejíž délka se udává různě.

márga (sans.) (správná) cesta, průchod.

Máró (pálj., sans. Mára) zosobněné zlo.

Méru (sans.) duchovní hora tvořící svislou osu země.

Migmar (tib., mig-dmar) „červené oko“ — Mars.

monada (z řec. jednotka) v duchovním pojetí životný prvek, který se zachycuje v organismu složeném z živých buněk.

mudra (sans.) gesto ruky se symbolickým významem.

náda (sans.) zvuk, tón.

nága (sans.) had, polobožská bytost.

naldžorpa (tib. rnal-'bjor-pa) „ten, jenž dosáhl pokoje“, náboženský asketa, mystik, jogín.

nirmánakája (sans.) „zázračně transformované tělo“; lidský buddha; bytost žijící na rozhraní nirvány. Viz též dharmakája a sambhógakája.

nirvána (sans.) vyvanutí; vykoupení ze životní zízně.

Ñalwa (tib., dmjal-ba) „utrpení“, jméno Země jako světa lidí.

Ñima (tib., ñi-ma) Slunce.

para (sans.) vyšší.

paraátman (sans.) nejvyšší, svrchovaný nekonečný Duch jako princip živého bytí.

parabrahma (sans.) nejvyšší, neprojevená forma, naprosté jsoucno; absolutní vědomí.

paramártha (sans.) nejvyšší moudrost, nejvyšší pravda; cíl toho, kdo hledá v duchovnu a doufá, že tak získá osvobození.

páramita (sans.) dokonalost, ctnost.

parikalpita (sans.) klamná, představovaná povaha myšlenek; je to filozofický názor mádhjamiků, jedné z buddhistických filozofických škol.

parinirvána (sans.) nirvána (viz tam) spojená se smrtí těla.

pradžña (sans.) pochopení, rozum, rozhodnutí.

prána (sans.) dech, vítr, životní projev; kosmická energie, obsažená v prostoru, jejíž jeden aspekt naplňuje plíce při dýchání.

pratjáhára (sans.) „odtažení“ (pozornosti od smyslových vzruchů).

pratjékabuddha (sans.) osvícený, který usiluje o realizaci stavu dharmakája (viz tam) a dosud nepochopil, že je nutno činně odevzdávat vysoký duchovní obsah své bytosti jiným toužícím bytostem.

rádžajóga (sans.) královská jóga.

rága (sans.) lpění, touha.

rúpa (sans.) forma, obraz, podoba.

sakrdágámin (sans.) kdo se již jen jednou narodí.

samádhi (sans.) ponoření mysli, vytržení.

sambhógakája (sans.) „tělo dokonalého vybavení“, projevená moudrost. Viz též dharmakája a nirmánakája.

samjak (sans.) dokonalý, dobře, dohromady, přesný.

Samjak Sambuddha (sans.) „Dobře Probuzený“.

sampradžñata samádhi (sans.) vytržení s vědomím.

samtän (tib., bsam-gtan) „pevná mysl“, synonymum sanskrtského výrazu dhjána.

sanjama (sans.) sebeovládnutí, duchovní koncentrace.

sansáro (pálj.; sans. sansára) věčný koloběh zrozování a umírání.

sanvrtti (sans.) relativní pravda, zakrytí.

sat (sans.) existence, bytí, příčina.

satja (sans.) pravda

sattva (sans.) nejvyšší ze tří složek kosmické energie, projevující se světlem, jasem, lehkostí, harmonií, čistotou. Druhou složkou je radžas — neklid. Třetí viz tamas.

siddhi (sans.) jógické síly vyvinuté jógou a karmickými zásluhami.

sótapatti (sans.) „do proudu vstupující“ čili ten, kdo vstoupil do proudu vedoucího k nirváně.

strážce prahu mystická personifikace záporných morálních vlast-

ností, jež bývá na prudkých mystických cestách vyloučena z těla a pak se žáku mystiky manifestuje jako odpůrce na cestě dobroty. Viz též Máró.

svapna (sans.) spánek.

svasamvédana (sans.) vědomí sebe.

sušupti (sans.) hluboký spánek.

Šákja-Thupba (tib., šákja thub-pa) „mocný z rodu Šákjů“ — buddha.

šíla (sans.) charakter, mravnost.

šramana (sans.) žebravý mnich.

šrávaka (sans.) naslouchání, žák.

šuddhi (sans.) čištění.

tamas (sans.) tma, nevědomost; nejnižší ze tří složek kosmické energie, projevuje se temnotou, tíhou, nevědomostí. Ostatní viz *sattva*.

tanhá (pálj., sans. tršna) touha po životě, žádost.

tantry (sans.) buddhistická a hinduistická náboženská pojednání, která vznikala od konce 8. stol. po Kr.

Ta-š'-č' (čín.) „bódhisattva s velkou mocí“, čínské jméno bódhisattvy Mandgaljájany v doprovodu buddhy Amitábhy.

tathágata (sans.) „takto jdoucí“, totiž ze sansára (viz tam) k osvobození; synonymum pro buddhy.

tao (čín.) Cesta, stezka vedoucí k poznání.

theosofie (z řec. theos — bůh, sophia — moudrost) mystické učení o podstatě světa, formulované zakladatelkou Theosofické společnosti Helenou Petrovnou Blavackou (1831–1891).

titikša (sans.) trpělivost.

tsi (čín.) brána shromáždění.

Ťien-men (čín.) „škola postupného poznávání“, exoterní škola.

tulpä ku (tib., sprul-pa'i sku) „převtělené tělo“ — viz *nirmánakája*.

Tun-men (čín.) „škola náhlého procitnutí“, ezoterní škola.

turíja (sans.) „čtvrtý“ (stav vědomí); stav „nadvědomí“, celistvá zkušenost.

upádhi (sans.) dodatek, podvod.

upádhjája (sans.) vyučující svatý.

upanišady (sans.) závěrečná část védu, základ pozdějších indic-

kých filozofií a náboženství; nejstarší pocházejí z doby kolem 6. stol. př. Kr.

vadžra (sans.) diamant, blesk; žezlo — hromoklín; totéž jako tibetský výraz dordže (viz tam).

vadžradhára (sans.) nositel vadžry.

vadžrasattva (sans.) ten, jehož podstatou je vadžra.

vairágja (sans.) odřeknutí, lhostejnost.

vidja (sans.) učení, moudrost, poznání.

víná (sans.) indický strunový nástroj podobný loutně se čtyřmi strunami.

virága (sans.) bezvášnivost.

vírja (sans.) energie, statečnost, síla.

Žu-laj (čín.) čínské synonymum sanskrtského slova buddha.

OBSAH

ÚVOD KOMENTÁTORA	5
PŘEDMLUVA HELENY PETROVNY BLAVACKÉ	8
ZLOMEK I. HLAS TÍCHA	11
ZLOMEK II. DVĚ STEZKY	51
ZLOMEK III. SEDM BRAN	92
POZNÁMKY Heleny Petrovny Blavacké	150
VYSVĚTLIVKY	165